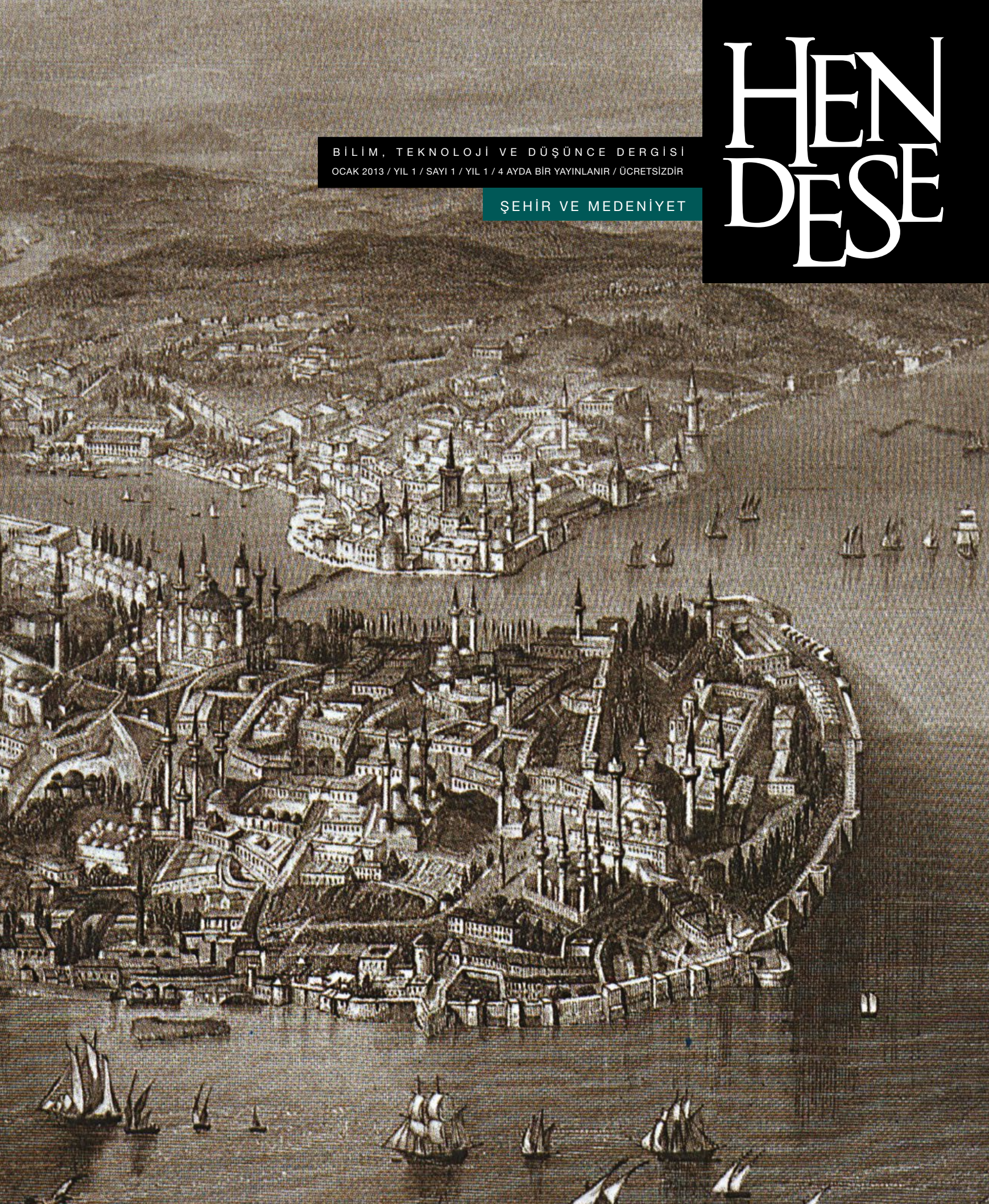

BİLİM, TEKNOLOJİ VE DÜŞÜNCE DERGİSİ
OCAK 2013 / YIL 1 / SAYI 1 / YIL 1 / 4 AYDA BİR YAYINLANIR / ÜCRETSİZDİR

ŞEHİR VE MEDENİYET

HEN DESE

Türkiye'yi karış karış gezerek
en kapsamlı yol haritasını ürettik!

www.basarsoft.com.tr

Fatih Kafalı

Editor

Kur'an da peygamberlerin şehirlere (Medine'lere) gönderildiklerinden bahsedilir. Efendimiz (sav) de kendisini ilmin şehri olarak tarif etmiş, Hz. Ali'yi de bu şehrin kapısı olarak ifade etmiştir.

Şehir; medeniyetin daha büyük dünya içinde kendi dünyasını kurmanın bir ifadesidir. Şehirler de medeniyetler gibi doğarlar, yaşarlar ve ölürler. Şehirleri de medeniyetleri de kuranlar da, yok edenler de insanlardır.

Nasıl anlamak söz konusu olduğunda ona nasıl bakmak gerektiği sorusu gündeme geliyor. Son zamanlarda en çok kullanılan kavramlardan bir tanesi de Medeniyet. Biz medeniyete nasıl bakıyoruz, şehir medeniyetin neresine düşüyor, insan ve şehir arasında nasıl bir ilişki var. Tüm bu kavramlara Hendese'nin ilk sayısında bakmaya çalışacak; bir zamanlar Selimiye, Süleymaniye gibi şaheserler, insan odaklı konutlar ve şehirler inşa eden kadim bir medeniyetin bugününü göğe yükselen modern yapıların tarihi silüetini üzerine düşen gölgesinde tartışacak, gelecek nesiller için emanetçisi olduğumuz şehir ve mimari anlayışımızı ve icraatlarımızı sorgulayacağız.

Peki, biz kimiz?

1987 yılında kurulan derneğimiz, ülkemizdeki tüm teknik elemanları bir çatı altında toplamayı amaçlayan ve tüm hedef ve faaliyetlerinde insana hizmet anlayışını benimseyen bir sivil toplum örgütüdür.

Tekder Türkiye'de ve dünyada söz sahibi, mesleki konularda üstün bilgi ve beceriye sahip teknik elemanların birlikteliğini sağlamak için vardır. Üretimde, tüketimde, iş organizasyonlarında "insanın" en önemli değer olduğu bilincini yaygınlaştırmak için çalışır.

Vizyonunu bilim ve teknolojiyi insanlığa tehdit unsuru olarak değil, insanlığın refahını sağlayan hizmetleri meydana getirecek hale dönüştürme olarak belirlemiştir. Bu dönüşümü sağlamanın yollarından birisi de elde ettiği bu birikimi "Hendese" aracılığıyla sizlerle paylaşmaktır.

Niçin Hendese?

"Mühendis" kelimesi Arapça kökenli bir isimdir ve kökeninde "hendese" kelimesi bulunmaktadır. Hendese'nin Türkçe anlamı "geometri" demektir. Hendese kelimesinin anlamı düşünüldüğünde Mühendis'e "geometri ile uğraşan" da denilebilir.

Çoğunluğu 'geometri ile uğraşan' insanların bulunduğu bir çatı altında, elinize geçen bu dergiye verilecek en uygun ismin "Hendese" olacağını düşündük ve yayın hayatımıza bu isimle başlama kararı aldık.

Hz. Peygamber (sav) Allah'ın yüceliğini, "Allah güzeldir ve güzeli sever" şeklinde anlatır. Biz de Hz. Peygamberin (sav) yolundan giderek "Hendese" aracılığıyla güzeli aramaya, bulduğumuz tüm güzellikleri de sizlerle paylaşmaya çalışacağız.

"Aramakla bulunmaz, bulanlar ancak arayanlardır."

HEN DESE

İMTİYAZ SAHİBİ

TEKDER - Teknik Elemanlar Derneği Adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Hüseyin Kurşun

EDİTÖR

Fatih Kafalı

YAYIN KURULU

Abdullah Karadağ
Fatih Gündoğan
Fatih Kafalı
Murat Şentürk
Ümit Güneş
Yunus Çolak

YAYIN SEKRETERİ

Ümit Güneş

TASHİH

M. Akif Kuruçay

TASARIM

Melek Elçin Gımsal

İLETİŞİM ADRESİ

Adres: Oğuzhan Cd. Oğuzhan Apt.
No:17 Kat:5 Fındıkzade, Fatih / İstanbul
Telefon: +90 212 532 0375
Fax: +90 212 533 1781
E-Posta: tekder@tekderistanbul.org
Web: www.tekderistanbul.org

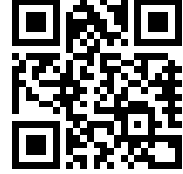
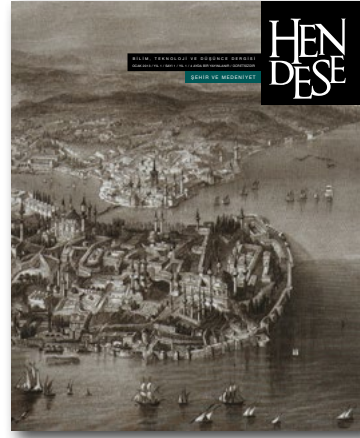
BASKI

Nakış Ofset
2. Matbaacılar Sitesi Litros Yolu
D:2 ND-13 Topkapı, Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 613 8737
E-Posta: nakisofset@gmail.com
Web: www.nakisofset.com

YAYIN TÜRÜ

Dört ayda bir yayınlanır
Yerel Sureli Yayın
Ücretsizdir

Yazı ve reklamlarla ilgili tüm sorumluluk sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

BİLİM, TEKNOLOJİ VE DÜŞÜNCE DERGİSİ
OCAK 2013 / YIL 1 / SAYI 1 / YIL 1 / 4 AYDA BİR YAYINLANIR
ÜCRETSİZDİR

- 04 | Laleyi Öldürdük
Aynur Can
- 08 | Şehir-Mülkiyet-Rant
Semih Akşeker
- 16 | Röportaj
Saadettin Ökten
- 40 | Mekânı turizme odaklı düşünmek:
Tarihî kent merkezlerinin değişim
Murat Şentürk
- 48 | Şehirleri mi trafiğe uydurmaliyiz,
yoksa trafiği mi şehirlere?
Fatih Gündoğan
- 58 | Değişen Dünyada Yerellik ve
Yerlilik Kavramları
Abdullah Karadağ
- 64 | Meydanlar İçinde
Fevzi Birinci
- 74 | Çevresel Risklerin Etkileri ve Kent
Ölçeğinde Yapılabilecekler
Alparslan Kuzucuoğlu
- 78 | Koca Bir Kent
Yakup Yıldız

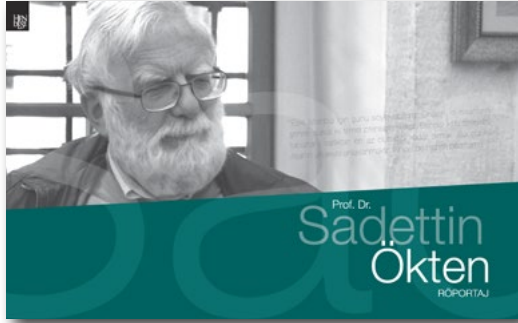
04

08

16

40

48

58

64

74

78

Laleyi Öldürdük

Yrd. Doç. Dr. Aynur Can

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu

Şehirlerin kültür politikalarının içinde çiçek kültürü, özel bir yer edinmiştir. Çiçeği şehre taşımak, şehir kültürü ve estetiğine katmak, sanatsal bir tavrı içine alır ve dışa vurur. İstanbul, henüz bir kültür politikasına sahip olmayan kadim bir şehir. Bu derin açmazı, yaman çelişkiyi aşmayı deniyor cesurca. Denemeler yanılmalar eşliğinde öğrenmeye ve tanımaya çalışıyor kendini.

Şiir gibi masum bir şeydir çiçek. Yaşamak, var olmak ister. Çıkarıcı duygularla asıl varlığını kazanır. Her yeri sevmez, belli yerleri sever. Bize mevsimlerden haber verir. Baharı müjdeliler. Sonbaharı hatırlatır. Göç eder, coğrafya değiştirir. Çiçekler simgesel ifadeler taşır. Renkleri, kokuları, dokuları tıpkı şehirler gibi farklı farklıdır. İnsan elinde hayata katılır, şehre taşınır. Bazı çiçekler, bazı şehirlere daha çok yakışır.

*Şiir gibi masum bir şeydir çiçek.
Yaşamak, var olmak ister. Çıkarıcı
duygularla asıl varlığını kazanır. Her
yeri sevmez, belli yerleri sever.*

İstanbul ve lale ilişkisi, son yıllarda çok sıkı bir biçimde kuruldu. Lale, kent yönetiminin resmî İstanbul çiçeği gibi bir rol aldı. Belki de bir iyi niyet inşasıydı bu, yani şehri güzel-
leştirmek kadar kültürel köklerle buluşmanın da bir yolu-
luydu lale. Bir sevinç haberiymiş lale, bir selam sebebi.
Şimdilerde İstanbul'da parklarda, meydanlarda, refüj-
lerde, kent mobilyalarında, tabela ve afişlerde, kıyafetlerde,
perdelerde, döşemelerde, örtülerde, levhalarda, panolarda,
bardaklarda, tabaklarda, tişörtlerde, aklınıza gelebilecek her
yerde bu masum çiçek kol geziyor. Onu izledik, kokladık,
fotoğrafını çektik, yeniden yeniden seyrettik, bir türlü doya-
madık bu çok renkli güzele. Ama galiba temaşa edemedik.
Çünkü onu da tüketmek üzere sevdik. İstanbul'un kültürel
kökleriyle bağ kurmasından daha fazla, modernleşme is-
teğinin bir yüzüydü bu. Kendini güzel göstermek istiyordu
İstanbul, onun için takip takıştırıyordu bu ata yadigârı çiçeği
her yerine.

Lale orduları kuruldu. En büyük ordu Emirgân'a konuşlandı.
Emirgân Korusu, reel bir kent efsanesine dönüştü. Herkes
lale festivalini izlemek, has bahçeyi Hürrem Sultan gibi ya-
kından seyretmek için yollara düştü. Kuru kuruya seyredil-
mez ki lale. Taşralılığı bir kahramanlık madalyası gibi gururla
üzerinde taşıyan çok renkli ve gürültülü kalabalık, yanlarına
küçük tüplerini, ekmeklerini, dolmalarını, çitoslarını, lokma-

*Mazhar-ı ism-i Celâl olmasa âyâ lâle
Bulamazdı bu kadar rütbe-i vâlâ lâle*

larını alarak çantalarla, poşetlerle koştı lalenin huzuruna. Hem yediler, hem baktılar. Hem baktılar, hem yediler. Defalarca cep telefonlarına çektiler. Doyamadılar bir türlü. Çünkü çok açtılar. Çok ama çok açtılar.

Lale orduları, renk garnizonları geometrik bir forma hapsedilmiş biçimde, garbın bahçesinde yeni bir anlamı var ediyor şarkın asil çiçeği. Münferit ve müstakil bir çiçek olan bu zarif ve nazenin eser, lafzı Celâlin simgesiydi şehrin Osmanlı hatırasında. Daha evvel nice bahçelerden devşirilmişti, nice gözü sevgiliye kavuşturmuştu. Şimdi bu hâliyle aciz ve meramını anlatmakta çaresiz. Konuşmuyor bizimle. Değer olarak değil, sadece biçim olarak yaşıyor. Üretmek için değil, sadece tüketmek üzere. Velhası- lıkelam, öldürdük laleyi, tüketeceğiz diye. Öldürdük lalenin eski anlamını.

Çiçek tarihimizin önemli isimlerinden Tabib Mehmet Aşki Efendi'nin lalesi, başka bir lale ve başka bir görme, hissetme biçiminin, bambaşka bir değer dünyasının dili.

Mazhar-ı ısm-i Celâl olmasa âyâ lâle

Bulamazdı bu kadar rütbe-i vâlâ lâle

Osmanlı medeniyetinin yaşattığı, yazdığı, çizdiği, nakşettiği, dokuduğu lale; bahçede, çinide, tezhipte, kitapta, levhada, seramikte, halıda, kilimde bir medeniyet tasavvurunun ahenk ve dengeye vurmuş güzelliğinin yansıması, toplumun derununda kendine yer bulmuş müstesna bir hâliyd.

Şimdilerde, yeni kentlilerin gözünde, vaktiyle kazandığı o rütbelere eser yok lalenin. Kalabalık içinde yapayalnız bir çiçek lale. Bu hâliyle şefkatimizi uyandıran bu öksüz çiçek, ansızın bir hayal ve tasavvur perdesi aralıyor gönlümüzde. Niye ve nasıl diye soracaktık; ama yine muhabbet aklımızı çeldi işte.

Hikmetinden sual olmaz ki.

Şehir- Mülkiyet- Rant

Semih Akşeker

Yüksek Mimar

Son yıllarda Osmanlı mimari ve şehirciliğinin farklı meseleleri ile alakalı çok sayıda neşriyat yapılmışken bir husus var ki şehir-mülk-rant ilişkileri üzerinde nedense şimdiye kadar pek durulmamıştır. Kentsel dönüşüm, modern şehircilik ve onun veled-i zinası olan rantın sıkça telaffuz edildiği bugünlerde, Osmanlı'nın asırlar önce rantı önlemek için aldığı tedbirlerin, istendiği takdirde bugün dahi bize fikir verebileceğini düşünüyorum. Bu kısa makalede Osmanlı şehirlerinin şekillenmesinde Kur'an-ı Kerim'den mülhem "mülkiyet" yorumu ve kararının oynadığı önemli rol üzerinde durulacaktır.

*Mülkün sahibi değil emanetçisi
olan devlet (ve onun mümessili
padişah) evini yapmak isteyen
insanlara bedelsiz olarak arsa veriyor,
halk da kazancı ile kendi evini
bu arsa üzerine yaptırıyordu.*

Osmanlı tapu örneği ▲

(1) Bilindiği üzere arsa ve arazi mülkiyet biçimleri, ev ve şehir mimarisine tesir etmektedir. Bir arsanın kiralık mülk, daimi mülk veya kullanım müsaadeli mülk... olmak bakımından mimari sonuçlarının da farklı olacağını söylemek elbette yanlış olmayacaktır. Osmanlı'da mülkiyet ve imar hukuku sahiplik değil, emanetlik anlayışına göre düzenlenirken ev/mimari/şehirler dahi, (şehirin % 90'ı evlerdir) bu tasavvur doğrultusunda konar-geçer kültürün evi olan çadırların yerleşik düzende biraz geliştirilmiş diyebileceğimiz tarzda ahşap çatıklı basit malzemelerle tesis edilmiştir. Sadece, kimsenin mülkiyetinde olmayan cami, medrese, han gibi binalar ise taş gibi sağlam/kalıcı malzemelerle inşa edilmiştir.

Osmanlı devleti/insanı, "Mülkün sahibi Allah'tır." kaidesi gereği mülkiyet ile olan ilişkisinde kendini, ancak mülkün emanetçisi düzeyinde görmektedir. ("Göklerin, yerin ve içlerindeki her şeyin mülkiyeti Allah'ındır." - Mâide Suresi, 120. ayet) Bu tasavvura göre, arzın/toprağın gerçek sahibi Allah ise eğer, kullar da bu toprakların ancak emanetçisi olabilirlerdi. Dolayısıyla insanlar emanetçisi olduğu toprağı sahiplenemez, onu alım-satım vasıtası yapamaz, kâr metai olarak göremezdi. Topraktan ancak ve yalnız bir süre istifade edilebilirdi (1).

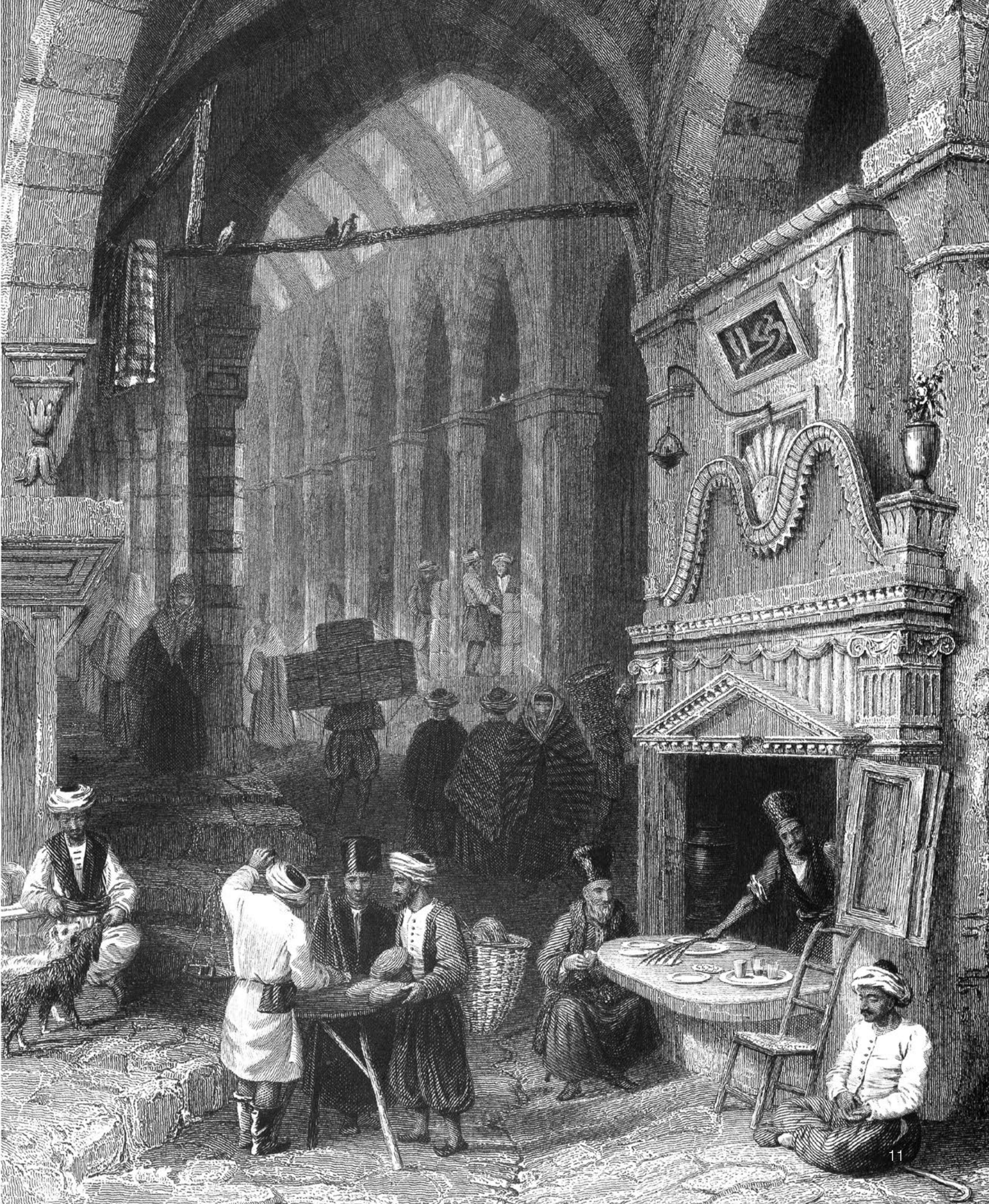
Bu yönüyle baktığımızda Osmanlı mülkiyet anlayışı, zaman içinde gelişen ve nihai şeklini 16. asırda aldığı birkaç temel esas üzerine bina edilmiştir. İlki, mülkün sahibi değil emanetçisi olan devlet (ve onun mümessili padişah) evini yapmak isteyen insanlara bedelsiz olarak arsa veriyor, halk da kazancı ile kendi evini bu arsa üzerine yaptırıyordu. Devlet, dinî otoritenin bu fetvasına/yorumuna gerçekten inanmış olmalı ki halkına bedelsiz arsa temin etmeyi kendine vazife bilmiştir.

Arsa meselesi çözölen halkın ev ile münasebetinde, evini güzelce inşa etmek ve huzur içinde orada oturmak amacı dışında bir başka meselesi kalmıyordu. Bu hukuk sayesinde insanlar, evlerini bir mübadele aracı olarak görmüyor, mal değil, birer yuva olarak inşa ediyorlardı. Osmanlı dünyasında, ev yapmak ve sonra üzerine kâr koyup satmak (rant) gibi bir düşünce hiç bir zaman vuku bulmamıştır.

Osmanlı'da evi olmayan halka bedelsiz arsa temin etmek ve yine geçim için ekip

biçeceği bir arazi/toprak temin etmek de devletin görevi olarak anlaşılmıştır. Barınma ve iş gibi temel/insani haklar, devlet güvencesinde olmuştur. Bununla birlikte Osmanlı'da çalışmayan, oturup yatan bir insanın ayakta kalma şansı yoktu. Herkes az veya çok mutlaka çalışmak zorundaydı. Mesela toprağını arka arkaya iki yıl geçerli bir mazeret olmaksızın ekmeyen bir insanın toprağı elinden alınır, toprağı ekebilecek başka insanlara verilir. Yani iktisadi sistem çalışma/emek temeli üzerine kurulmuştu.

Bu mülk/hukuk sisteminde alınan diğer mühim karar da şudur: Ev dışında iş yerleri-dükkanlar-çarşılar, hanlar, hamamlar gibi ticari amaçlı kira geliri getiren binalar, vakıflar gibi tüzel kişiliklerin mülkiyetinde olacak şekilde inşa edilmişlerdir. Bu binaları yaptıran devlet erkânı (padişah, valide sultan, şehzade, vezir...) veya varlıklı diğer hayırsever insanlar, bu binaları ya mevcut vakıflardan birine bağışlıyorlar ya da bizzat kendileri vakıf kurup bu binaları ve gelirlerini ilanihaye hayır amaçlı vakıflara bağışlıyorlardı. Mesela İstanbul'da Fatih'in yaptırdığı ilk kapalı çarşı, 118 dükkânıyla Ayasofya Camii'nin vakfiyesi olarak inşa edilmiştir ve vakfiyenin tüm gelirleri, caminin tamir ve bakım hizmetleri için harcanıyordu. Yine Sultanahmet Camii'nin bugün hâlâ kullanılan arastası, vakıflara ait olmak üzere inşa edilmiştir. Elbette böyle binalar, sadece camilere gelir amaçlı yapılmıyordu, birçoğu da fakirler, yetimler, hastalar ve sakatların hatta hayvanların ihtiyaçlarını temin etmek için kurulan vakıflara gelir gayesiyle inşa ediliyordu.

Şehirler bu dönemde, insanların sağlık ve huzur içinde yaşayacakları mekânlar olmaktan çıkarılıp alınıp satılır metalara dönüştürüldü. Şehirler, artık sermayenin bizzat çoğaltılacağı yeni kapitalist üretim sahaları olarak da görülmeye başlandı.

Kuzguncukta bir ev ▲

(2) İzmir İktisat Kongresi, 1923, Türk Araştırmaları Merkezi, Sayı:31

(3) Vakıflar yağmasının tarihi ülkemizde henüz yazılmadı. Münferit çalışmaları vardır; lakin bir bütün olarak ispatlı, belgeli, tapu kayıtlarına dayanan bir çalışma henüz yapılmadı. Hamiyetperver bir heyetten bu gayreti bekliyoruz.

(4) Çankaya, Falih Rifki Atay

Osmanlı Rantı Nasıl Önlemiştir?

Osmanlı'da birbirinden bağımsız olmayan imar ve mülkiyet sisteminin ekonomipolitikliği şu hususlardan müteşekkildir:

1-Evler, insanlar için zaruri (havâic-i asliye) ihtiyaçtır. Ticari hüviyeti olmadığından dolayı oturma mülkiyeti insanlara bırakılmıştır. Bu mülkiyet, miras yoluyla varislere geçmektedir.

2-İşyeri/dükkanlar ise ciddi gelirleri olan ticari binalar olduğu için bunların mülkiyeti tek tek kişilere değil, tüzel kişiliği olan vakıflara bırakılmıştır. Pahada değerli oluşu ve sürekli kira geliri getirmesi gibi sebeplerle çarşı, han, hamam gibi dükkanların mülkiyeti vakıflar için düşünülmüştür. Böylelikle bazı insanların aşırı zenginleşerek imtiyazlı bir sınıf olarak ortaya çıkmasına müsaade edilmemiştir. Osmanlı'da, bu tedbir sayesinde asırlar boyunca içtimai hayatta sınıf/statü farklılıklarına dayanan çatışmalara pek rastlanmamıştır.

Bedelsiz arsa verilerek ev meselesi çözülen halka, evlerinden ayrıca satarak prim yapma ve kiralama gibi rant beklentisi bırakılmazken zenginlerden de dükkanlar, hanlar, hamamlar sahibi olarak bunları satmak ve kiraya vermek imkân ve imtiyazı elinden alınmıştır. Bu türlü kazançlar insanlara değil, vakıfların kazanç hanesine yönlendirilmiştir. Şehirlerin gelişmesine paralel olarak ortaya çıkan rantın kişilerin eline bırakılmadan vakıflara yönlendirilmesiyle kazanç aslında halka geri döndürülmüş oluyordu. Bugün ise belediyelerin verdiği birtakım imar imtiyazlarıyla yaptırılan AVM'ler -büyük çarşılar-her ay sahiplerine matbaa gibi para basmaktadır. Öyle ki AVM'lerinden yıllık 20-50 milyon dolar kira geliri elde eden zenginleri basında yer alan röportajlardan biliyoruz. Eğer bu binaları, farz edelim, belediyeler kendileri için yaptırırsaydı elde edeceği kira gelirleri ile neler yapabilirlerdi, varın siz düşünün.

Cumhuriyet Türkiye'sine gelindiğinde ise daha en başlarda -1924'te- (Tanzimat'tan bu yana vakıf sistemini kaldırmak ve kendi mülkiyet düzenini getirmek için uğraş veren Batıların çabalarının sonuç verdiğini ve) sistemin tümünden değiştirildiğini görüyoruz. Mülk hukuku, Batıların iste-

diği şekilde neticelendirilmiş, kapitalizmin yeşereceği ortam ve yeni zengin sınıfının yaratılacağı mülkiyet sistemi kurulmuştur. Atatürk'ün, "Bizim de milyonerlerimiz olmalı (2)." sözünü burada yeri gelmişken hatırlatalım. Modern anlamda sanayii ve ticareti olmayan savaş mağduru bu ülkenin, milyonerlerini nasıl çıkaracağı sorusunun cevabının da yeni mülk düzeni sayesinde verileceği anlaşılmaktadır.

Genç Cumhuriyet'in mülkiyet meselesine bakışı, selefi Osmanlı ile taban tabana zıttı. Osmanlı'nın mülkiyeti "emanetlik" şeklinde dinî/ontolojik bir kavram ile ele almasına karşılık, yeni rejim, mülkiyeti "sahiplik" şeklinde, din dışı (seküler) bir eksenle ele almıştır. Mülkiyetin karakteri dinden arındırılmıştır. Sadece mülkün mahiyeti ve hüviyeti değiştirilmekle kalmamış, vakıf sistemi de bir gecede devrim kararıyla lağvedilmiştir. Oysa mevcut sistemin; 1- günümüze uyarlanmak, 2- eksiği varsa ilave etmek, 3- aksayan tarafları varsa revize etmek... gibi seçenekleri varken sistemin toptan yok edilmesi tercih edilmiştir. Yerine, üzerinde düşünülp taşınılmış doğru düzgün bir düzenleme de getirilmediğinden ortada kalan birçok mülk (arsa, arazi, bağlık...) açık göz sahtekârların eline geçmiştir. Bu arada vakıflara ait birçok mülkün, yeni rejimin bağlıları tarafından yağmalandığını görüyoruz (3). Vakıfların dükkan, han, arazi, bağ ve bahçeleri bedavadan biraz pahalı paralara satılığa çıkarıldı. Müslümanlar, haram/günah endişesiyle vakıf mallarını satın almaya yanaşmadı. Vakıf mülklerini gayrimüslim zenginler ve yeni rejimin sahtekâr bağlıları topladı. Bu arada şehir içindeki arsaların kapatılma ve çok ucuz fiyatlarla el değiştirme devri başlamıştı. Falih Rifki gibi rejim bağlıları dahi bu arazi yağmalarından çok rahatsız olmuştur (4).

1924-50 yılları arası, vakıf mülkleri yağması; 1950-80 yılları arası da arsa rantçılığının belirginleştiği dönem olarak tarihe geçmiştir. 1955 yılında kat mülkiyeti kanununun çıkartılmasıyla birlikte yavaş yavaş arsaları yapsatçılara vermek, bir arsaya mukabil 3-5 daire edinmek devri başladı. Osmanlı'nın, en başlarda rantı fark ederek önlemeye çalışmasına karşın Cumhuriyet

İstanbul Kapalıçarşı havadan görünüm ▲

Mühendishane 1851-1852 ▲

hükümetleri, bizzat kanun çıkararak rantın önünü açmışlardır.

2000'lere gelindiğinde ise evvelce benzeri görül-meyen dehşetli bir zihniyet yapısı ortaya çıktı. Bu dönem, eski ile kıyaslanamayacak derecede rantın kanıksandığı ve zirve yaptığı bir dönem olarak tarihe geçmeye adaydır. Şehirler bu dönemde, insanların sağlık ve huzur içinde yaşayacakları mekânlar ol-maktan çıkarılıp alınıp satılır metalara dönüştürüldü. Şehirler, artık sermayenin bizzat çoğaltılacağı yeni kapitalist üretim sahaları olarak da görülmeye baş-landı. Şehirde, nereye ve hangi köşeye baksa para kokusu alan bir yatırımcılar grubu türedi. Tekstildiler, kuyumcular, fabrikatörler, marketçiler... gibi büyük sermaye sahibi kapitalistler, birden müteahhitliğe soyundular. Evvelce küçük kârlarla çalışırken şimdi rant sayesinde bir yılda ve tek bir işte, inşaatın büyüklüğüne göre 100 trilyon kâr yapabilen şirketler hâline geldiler. Böyle bir zihniyet yapısı, ancak neo-li-beral (kapitalizmin yumuşatılmış adı) politikaların sa-hibi bir iktidar döneminde zuhur edebilirdi ve de öyle oldu.

Rantı Önlemek, Adaletli Bir Devletin Asli Görevidir

Kapitalizm, tıkanıp gittiği bir zamanda yine kendini ve sermayesini büyütecek yeni bir yol ve yöntem bularak bir kez daha ayakta kalmayı başardı! Mübarek olsun!

Rant; emeksiz, gayretsiz, ter akıtmadan elde edilen anormal bir kazanç türüdür; bu manada faizle benzerliği vardır. Rant, emeği ile geçinen milyonlarca insan ile alay etmek ve siz çalışın ben yiyeyim, demektir (5). Adaleti tesis etmekle vazifeli devlet, bugün için en büyük adaletsizliklerden biri olan rantı bitirmek ve emeğe dayalı kazancı tekrar yüceltmekle yeni bir başlangıç yapmalıdır.

Rantı bitirmek için birçok tedbir alınabilir, bunlardan sadece bir tanesini burada aktarmak istiyorum: Arsasını kat karşılığında müteahhitlere veren insanlar, aldıkları dairelerin asgari % 50-60'ını devlete/belediyeye terk etmelidir. Belediyeler de (evsiz/kiracı) fakirleri kira bedeli almadan bu dairelere yerleştirmelidir. Bu durumda, mesela 100 daireli bir inşaatın 50'si müteahhite, 50'si de arsa sahibine (hiç çalışmadan ve emek sarf etmeden elde ettiği bu 50 dairenin) kalyordu, önerdiğimiz şekliyle, ancak 20'si arsa sahibine 30 tanesi de devlete kalacaktır. 10 daireli bir inşaatla ise, 5'i müteahhite, 2'si arsa sahibine, 3 tanesi de devlete/kamuya, dolayısıyla fakir evsizlere kalmış olacaktır. Ülkemizde her yıl tahminen 50 bin daire bu şekilde ranttan kurtarılacak fakirlere aktarılmış olacaktır.

Bundan sonraki aşamada, rant ümidi kesilmiş ve rant ile bir şey elde edemeyeceğini anlayan insanlarımız da artık arsa alıp

prim yapmasını beklemek ve çalışmadan zenginleşme hayallerine kapılmak yerine alın teri ile kazanmaya ve geçimini temin etmeye bakacaktır.

Ülkemizde hâlen birçok insan arsa ve ev rantı sayesinde çalışmadan hayatını sürdürmektedir. Bu insanlar sürekli arsa alarak prim yaptığında o arsaları elden çıkarmakta ya da arsasından imar geçtiyse müteahhite kat karşılığı vermektedir. Ülkemizde bugün bir milyonun üzerinde aile (ailenin diğer fertlerini de sayarsak 5 milyon kişi) hiç çalışmadan arsa ve kira geliri ile geçindiğini söylersem bu işin hangi düzeylere vardığı daha iyi anlaşılacaktır. Ülkemizde bugün 50, 100, 500, 1000, 3000 dairesi olan sayısız insan vardır. Bu mülkler alın teri, gayret, çalışkanlık ile değil arsa rantı sayesinde kazanılmıştır. Rantı bitirmek için birçok tedbir alınabilir, bunlardan sadece bir tanesini burada aktarmak istiyorum: Arsasını kat karşılığında müteahhitlere veren insanlar, aldıkları dairelerin asgari % 50-60'ını devlete/belediyeye terk etmelidir. Belediyeler de (evsiz/kiracı) fakirleri kira bedeli almadan bu dairelere yerleştirmelidir. Bu durumda, mesela 100 daireli bir inşaatın 50'si müteahhite, 50'si de arsa sahibine (hiç çalışmadan ve emek sarf etmeden elde ettiği bu 50 dairenin) kalyordu, önerdiğimiz şekliyle, ancak 20'si arsa sahibine 30 tanesi de devlete kalacaktır. 10 daireli bir inşaatla ise, 5'i müteahhite, 2'si arsa sahibine, 3 tanesi de devlete/kamuya, dolayısıyla

fakir evsizlere kalmış olacaktır. Ülkemizde her yıl tahminen 50 bin daire bu şekilde ranttan kurtarılacak fakirlere aktarılmış olacaktır.

Bundan sonraki aşamada, rant ümidi kesilmiş ve rant ile bir şey elde edemeyeceğini anlayan insanlarımız da artık arsa alıp prim yapmasını beklemek ve çalışmadan zenginleşme hayallerine kapılmak yerine alın teri ile kazanmaya ve geçimini temin etmeye bakacaktır.

Ülkemizde hâlen birçok insan arsa ve ev rantı sayesinde çalışmadan hayatını sürdürmektedir. Bu insanlar sürekli arsa alarak prim yaptığında o arsaları elden çıkarmakta ya da arsasından imar geçtiyse müteahhite kat karşılığı vermektedir. Ülkemizde bugün bir milyonun üzerinde aile (ailenin diğer fertlerini de sayarsak 5 milyon kişi) hiç çalışmadan arsa ve kira geliri ile geçindiğini söylersem bu işin hangi düzeylere vardığı daha iyi anlaşılacaktır. Ülkemizde bugün 50, 100, 500, 1000, 3000 dairesi olan sayısız insan vardır. Bu mülkler alın teri, gayret, çalışkanlık ile değil arsa rantı sayesinde kazanılmıştır. ■

(5) Bugün ülkemizde "emek, alın teri kutsaldır" düşüncesi, "rant ne kadar tatlıdır" düşüncesine evrilmiştir. Toplumun büyük çoğunluğu ne yazık ki rantı onaylamaktadır. Bundan daha kötüsü, emek, ancak "iş tutamayan beceriksizlerin işi" olarak hor görülürken rant ise "uzak görüşlü ve becerikli insanların işi" olarak kabul görmeye başlamıştır.

CBS nin 360°si

- 360° kent rehberi
- 360° streetview
- mobile mapping
- hızlı harita üretimi
- altyapı bilgi sistemi
- park bahçe gis
- cephe yenileme

ANKAGEO

Anka Coğrafi Bilgi Teknolojileri San. Tic. Ltd. Şti

Ali Rıza Gürcan Cd. Metropol İş Merkezi No:31 Kat: 7 / 30 Merter - Güngören / İSTANBUL

Tel: +90 212 483 28 88 Faks: +90 212 483 33 66

info@ankageo.com • www.ankageo.com

“Eski İstanbul için şunu söyleyebilirim: Onların, o insanların şehirle alakalı iki temel prensipleri vardı. Birincisi iktifa prensibi; tabiattan, varlıktan en az olabildiği kadar almak. Bu çünkü Allah’ın ahlakıyla ahlaklanmaktır. İkincisi de nispeti bozmamak.”

Prof. Dr.

Sadettin Ökten

RÖPORTAJ

Röportaj

Fatih Kafalı

Murat Şentürk

Yunus Çolak

F. Kafalı: Medeniyet kavramı üzerinde çok düşündüğünüzü ve bunun varlık probleminiz olduğunuzu söylüyorsunuz; nedir medeniyet?

S. Ökten: İnsan olarak benim yaşamak noktayı nazarında bir takım değerlere ihtiyacım var. Yani kendime baktığım zaman bir içgüdü düzlemi görüyorum. Bedensel hazlar, eylemler ve zaafılar... Bir bunları görüyorum, bir akıl düzlemi görüyorum düşünüyorum, plan yapıyorum, maziye değerlendiriyorum. Hâle ait kurgularım ve bir de duygu düzlemim var. Fakat bu üç düzlemdeki varlığım, benim hayatımı idame ettirmeme yetmiyor. Çünkü ben bir takım başka sorularla ve problemlerle karşı karşıyayım. Ortak nokta bahsettiğim gibi... Mesela ne aklım ne duygularım ne

de içgüdülerim, bana Hak diye bir kavramın var olduğunu söylemiyor; bu bana toplumdan geliyor. Erdem, fazilet diye bir kavramın da var olduğunu söylemiyor. Yahut da sonum ne olacak? Ben nereden geldim? Bu hayatın anlamı var mıdır? Yani duygularım, aklım ve içgüdülerim bana hayatın anlamını söylemiyor. Hâlbuki ben hayatın anlamını sorguluyorum. Hayata bir anlam izafe etmek istiyorum. İşte bu gibi bir manada evrensel veya bireysel soruları içeren bir değerler sistemi var insanın ufkunda. Farklı toplumlarda farklı değerler sistemi var. Sistem olduğu için hiyerarşik bir yapısı var bunun ve üst ve alt katmanları birbirine bir örgü şeklinde bağlı. İşte bu değerler sistemine biz medeniyet tasavvuru veya medeniyet algısı diyoruz.

Benim bu sözlerim bir amatörün sözleridir, yani üzerinde düşünülmüş, ama felsefi bir disiplinden geçmiş sözler değildir. Ortalama bir entellektüelin ve amatörün sözleridir. Bunu farklı bağlamlara dökmek mümkündür; ama daha da önemlisi şunu fark etmek: İnsan varlığı, bir değerler sistemi olmadan hayatı anlamlandıramıyor. Değerler sisteminin içeriği tartışılabilir, işte buna medeniyet tasavvuru diyoruz. Bu medeniyet tasavvuru bütün fertlerde bir ortak zemin oluşturursa yani herkes aynı değerler sistemini benimserse o zaman o toplumun medeniyet tasavvuru hâline geliyor ve toplumu ortak eylemlere veya eylemsizliğe, eylemsizlik de bir tür eylemdir, itiyor. Medeniyet tasavvuru dediğimiz zaman bir değerler sistemini alıyoruz ve algılıyoruz. Bu tasavvurun iki veçhesi var;

bir tanesi ki bu aklen bilinmek zorunda, yani tasavvur böyle muğlak bir şey değil, aklen bunu bilecek ve idrak edeceksiniz, eski tabirle fehmedeceksiniz. Uygulamaya geçmek için bu yetmiyor. Buna inanacaksınız ve bunu seveceksiniz. İki boyutu var benim gördüğüm kadıyla. Ancak inandığınız zaman o tasavvurun size söylediği istikamette hareket edersiniz. Duygularınızı, aklınızı ve içgüdülerinizi o doğrultuda kullanırsınız. Medeniyet tasavvurundan böylece söz edebiliriz.

M. Şentürk: Hocam, özellikle sizin konuşmalarınızda da çokça geçiyor, şehir-medeniyet ilişkisine doğrudan gelirsek. Medeniyet kavramını az çok tanımladınız da bu nasıl olacak? Türkiye’de son zamanlarda düşünce bazında, özellikle bizim geçmişimizle bir bütün olarak değerlendirdiğimiz medeniyet kavramına ön planda yer verdiğimiz bir gerçek; belki de öncesinde medeniyet kavramının geçmişten günümüze nasıl bir süreç izlediğini bilmek ve anlamak gerekiyor. Biraz da bu yönüyle medeniyet kavramından, düşüncesinden bahsedebilir misiniz?

S. Ökten: Bahsedeyim; yalnız sorunuzu öncelikle şöyle anladım: Bu teorik kavramı şehre nasıl yansıtacağız? Onu hemen söyleyeyim, ondan sonra süreci anlatmakta fayda var. Şimdi bu soyut bir şey yani içimde var, zihnimde var ve gönlümde var. Ben hiç bir eylem yapmasam bu kavramın ne olduğunu kimse bilmeyecek, bilmez. Söylesem, yazsam adam ütöpik şeylerden bahsediyor, diyeceksiniz. Bu kavram eyleme dönüşmek için var ki farklı toplumlar da o eylemlerden ortaya çıkıyor. Yani insana baktığınız zaman üç aşağı beş yukarı fizyolojik özellikleri aynı, içgüdüleri de aşağı yukarı aynı; onları bir marja oturtabilirsiniz. Duygusal boyutu da çok fark etmiyor insanların. Peki, nedir bu farklı olan şey? Medeniyet tasavvurunun bu üç alana yansımından tamamen farklı olarak, değerler sistemi ortaya çıkarıyor toplumları. Değerler sistemi hayata yansıdığı anda kültür ortaya çıkıyor ve biçime dönüşüyor çünkü. Hayata yansıdığı anda, yani sizin üzerinizden eylem olduğu anda, mekâna ve zamana bağlı olmak zorunda. Mekânsız ve zamansız eylem yok ve bir de üçüncü boyutu muhite, çevreye bağlı

olmak zorunda. Bu üç realite, bu üç olgu, onu soyuttan somuta indirgiyor. Peki, toplumun medeniyet tasavvuru nerede ortaya çıkıyor? Toplumun en yoğun, en çok parametrelili hayatının olduğu yerde, yani şehirde ortaya çıkıyor. Mekân ve zaman olarak kırsalda da ortaya çıkabilir; ama kırsaldaki hayat bir veya birkaç parametre üzerine kurulu. Ayrıca, insan topluluğundaki bireylerin, tek tek alındığında, çok farklı yete-

nekleri var, çok farklı azimleri var, iradeleri var ve yapabilecekleri şeyler çok farklı. Kırsalda bu ortaya çıkmıyor; çünkü kırsalın talebi o şiddette değil. Ortaya çıkmak üzere olan kırsal biçiyor. Oradaki hayat şartları, o yeteneğin ortaya çıkmasına izin vermiyor. Böylece yetenek, şehirde ortaya çıkıyor. Para var, özgürlük var, karmaşa var, çok renklilik ve çok seslilik var. Bütün bunlar göreceli olarak bütün şehirlerde

var. Yani antikiteden, modern, postmodern şehirlere kadar hepsinde var bunlar. O zaman bir medeniyet tasavvuru, kendisini en iyi, en belirgin hâle getirdiği mekân şehirlerdir, diyebiliriz. Her tasavvurun simge şehirleri bu yüzden ortaya çıkıyor zaten. Şimdi bu resim üzerinden gelirse İslam medeniyet tasavvurunun ilk simge şehri Bağdat, Orta Çağ Bağdat'ı, yani 9. asrın başından 13. asrın ortalarına, Moğol istilasına kadar. Ondan sonra bir fetret devri var ve kabaca iki yüz sene kadar sürüyor. İkinci simge şehir İstanbul. İstanbul'un simge şehir olmaya başlaması 1453, olması ise aşağı yukarı 17. asrın sonları. Ne yapıyorlar İstanbul'da? Kendi değerler sisteminin dış mekâna yansımaları gerçekleştiriyorlar. Her değerler sistemi, dış mekân ve karşılığı olan yapılanma, düzenleme, doku, silüet ve daha önemlisi insan tipini yetiştiriyor. Dolayısıyla şehre baktığınız zaman, o şehirdeki somut verilerden, bir manada tecrit yoluyla, arkadaki medeniyet sisteminin soyut değerlerine gitmek mümkün. Yani bir fizikçi nasıl doğaya bakıyor, doğadaki olayları tek tek gözlemliyor ve sonra oradan artık maddeden bağımsız ve hatta zamandan bağımsız olarak bir hipotez kuruyor ve oradan da bir yasa ortaya çıkarıyorsa bu yasada artık zaman ve mekân yok, sadece bir takım simgesel lakırdılar vardır. En basiti, ben mühendis olduğum için söyleyeyim, Newton'un ikinci yasası kuvvet = kütle x ivme, diyor. Neyin ivmesi bu? Neyin olursa olsun. Neyin kütlesi? Neyin olursa olsun. Ne zaman için geçerli? Her zaman

için. Neyin kuvveti peki? Her şeyin kuvveti. At da olabilir insan da olabilir. Güneşin çekim gücü de olabilir. Böylece tersten giderek ne yapıyor Newton? Kâinata bakıyor ve o baktığı, gördüğü olaylardan bir kompozisyon yapıyor. Gördüğü olaylar sınırlı; ama öne sürdüğü yasa, sınırsız ön kabulü ile geçerli, yani onun sınırsız ön kabulünü yapmazsa o yasayı kullanamaz. Ve görüyoruz ki hakikaten sınırsız gibi gözüküyor buraya kadar. Ama yarın ne olacak, o belli değil.

Osmanlı medeniyet tasavvuru, İslam medeniyet tasavvurunun bir yorumudur. Bu modern zamanlarda ve Batı dünyasında İstanbul şehrinde kendini göstermiştir. Sonra bu medeniyet tasavvuru, tabii zamana ve zemine bağlı dedik; zemin İstanbul, muhit buradaki halklar, buradaki insanlar; zaman da işte 17. asrın sonuna doğru diyelim. Artık söyleyecek sözünü söyledi, yorumunu yaptı, biçimlerini ortaya koydu. Bundan sonra tekrar ve taklit devri; hepsi böyle başlar ve devam eder. Zirvede hep aynı gitmez. Fakat bu arada başka medeniyet tasavvuru zuhur etti Batı'da. O başka bir gözle hayata baktığı için, çok kısa geçiyorum, fiziki âlemde büyük bir güç kazandı. Ahlaki yapılanmasını da yine bir başka gözle, yani ilahi olmayan bir gözle yaptığı için o fiziksel gücü sorumsuzca -buradaki sorumsuzca lakırdısı Müslümanlara ait bir terim, bir bakış açısidir- kullandı ve Osmanlı medeniyet tasavvurunun önce kültürünü, yani biçimlerini çöktürdü, sonra medeniyet tasavvuruna savlet etti. Cumhuriyetin ilk yılları, işte 20. asrın ilk çeyreği hatta ilk yarısı, bu Batı medeniyet tasavvurunun, rasyonalist medeniyet tasavvurunun, Sünni İslam medeniyet tasavvuruna karşı bir taarruzdur, artık tasavvurlar çarpışıyor. Fakat 1945'ten sonra

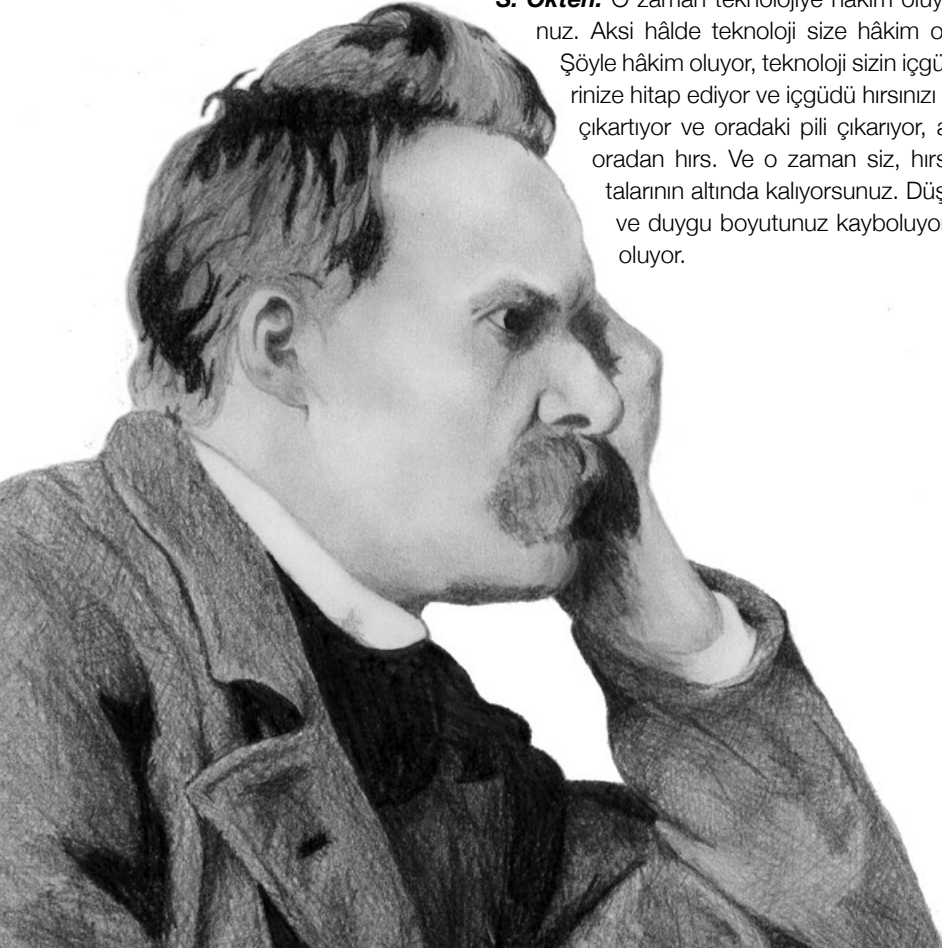
Osmanlı medeniyet tasavvuru, İslam medeniyet tasavvurunun bir yorumudur. Bu modern zamanlarda ve Batı dünyasında İstanbul şehrinde kendini göstermiştir.

Avrupa özellikle, gördüğü sadece akılla yaşanmıyor. Rönesans'ın devamının ortaya koyduğu medeniyet değerleri, rasyonel medeniyet değerleri tasavvuruydu ve bu 1945'ten sonra Batı, daha başka bir medeniyet tasavvurunun üretilmesinin lüzumunu hissetti, fakat onu üretecek güç yok henüz Batı'da; bir kargaşa, bir anarşi devam ediyor. Şurası benim için önemli: sadece akılla rasyonel temellere dayanarak bir dünya hayatı kurgulayamazsınız. Başka birtakım değerlere de ihtiyacınız vardır. Bu değerler ne olabilir? Bu değerler, Batı'nın şu anda yaptığı gibi içgüdüsel, Nietzsche üzerinden gelelim, değerler olabilir, işte enstest ilişkiler onun bir devamıdır. Şiddet olabilir, o da içgüdüsel bir lakırdıdır. Büyük lüks olabilir, o da gene içgüdüsel bir lakırdıdır veya bunalım mesela, nedir? O da Nihilizm gibi duygusal bir boyuttur. Vahyi boyut, Batı'nın kaybettiği bir gerçekliktir; tabii ben inananlar cephesinden söylüyorum bunu. Batı'da da vahyi boyuta inananlar var; ama zihinler ve kavramlar o kadar çok örselenmiş ki artık o vahyi boyutun safiyeti kalmamış. İnananlar da ona nasıl inanacaklarını bilemiyorlar. Türkiye'de ve İslam dünyasında yaşayan Müslümanlar için ise vahyi boyut hâlâ var ve o vahyi boyut bir şey söyleyebilir mi, söyleyemez mi? İşte siz onun için buradasınız ve ben de onun için bu lakırdıları ediyorum. Söyleyebilir mi, söyleyemez mi? İnancımız söyleyebileceğimizi söylüyor; ama o zaman haydi söyle, deyince kem küm ediyoruz olay budur yani.

F. Kafalı: Hocam medeniyet üzerinden şehre, şehir üzerinden İstanbul'a bir daire çizerek yol almak istiyoruz. İstanbul Tasarım Merkezindeki derslerinizi de takip eden birisi olarak ve orada dile getirdiğiniz bazı sözlerden alıntı yaparak size bir şeyler sormak istiyorum. Soyut düşünemezseniz somuta hâkim olamazsınız ve kavram üretemezsiniz, diyorsunuz. Medeniyetin kavramlarla kurulduğunu ve kavramların içeriğini yine soyut düşünce üreten bilimin doldurduğunu, sonrasında realiteye intikal ettiği zaman teknoloji olduğunu ve hayata geçtiğini söylüyorsunuz...

S. Ökten: O zaman teknolojiye hâkim oluyorsunuz. Aksi hâlde teknoloji size hâkim oluyor. Şöyle hâkim oluyor, teknoloji sizin içgüdülerinize hitap ediyor ve içgüdü hirsınızı açığa çıkartıyor ve oradaki pili çıkartıyor, akıyor oradan hırs. Ve o zaman siz, hırs balalarının altında kalıyorsunuz. Düşünce ve duygu boyutunuz kayboluyor, yok oluyor.

◀ Friedrich Wilhelm Nietzsche

Sadece akılla rasyonel temellere dayanarak bir dünya hayatı kurgulayamazsınız.

F. Kafalı: *İslam medeniyetinin gelişimini matematiğe ve bu soyut-somut düşünce ilişkisine bağlıyorsunuz...*

S. Ökten: *Çünkü matematik soyut düşüncenin en basit kademesi, bir sonrası dil ve felsefe, bir sonrası da keşifle beraber tasavvuf oluyor.*

F. Kafalı: *Bu eğitim sisteminde Rasim Özdenören'in ifadesi ile "batıdan alınmış bölünmüş kafa yapısı ile" bir medeniyete kapı aranabilir, yeniden bir medeniyet inşa edilebilir mi? Yeniden bir medeniyet inşa etmek için asgari nelere ihtiyacımız var?*

Son olarak günümüzde İslam medeniyetinin varlığından söz edebilir miyiz?

S. Ökten: *Var tabii, var ve ben bunu çok net görüyorum. Şöyle var, bir defa ben bunu kendi şahsımda görüyorum. Büyüklerim bana bir takım değerleri öğrettiler, onların hepsi bir zamanlar hayattaydılar. Ama öğretirlerken kitaptan değil, yaşayarak yaptılar bunu. Çok önemli bir şey bu. Şimdi adım adım gelelim. Genel konuşma içinde mantıksal seyir bozulabilir, onun için kusura bakmayın lütfen. Şimdi ise bizim insanımız kitaptan, haydi kitabı da geç-*

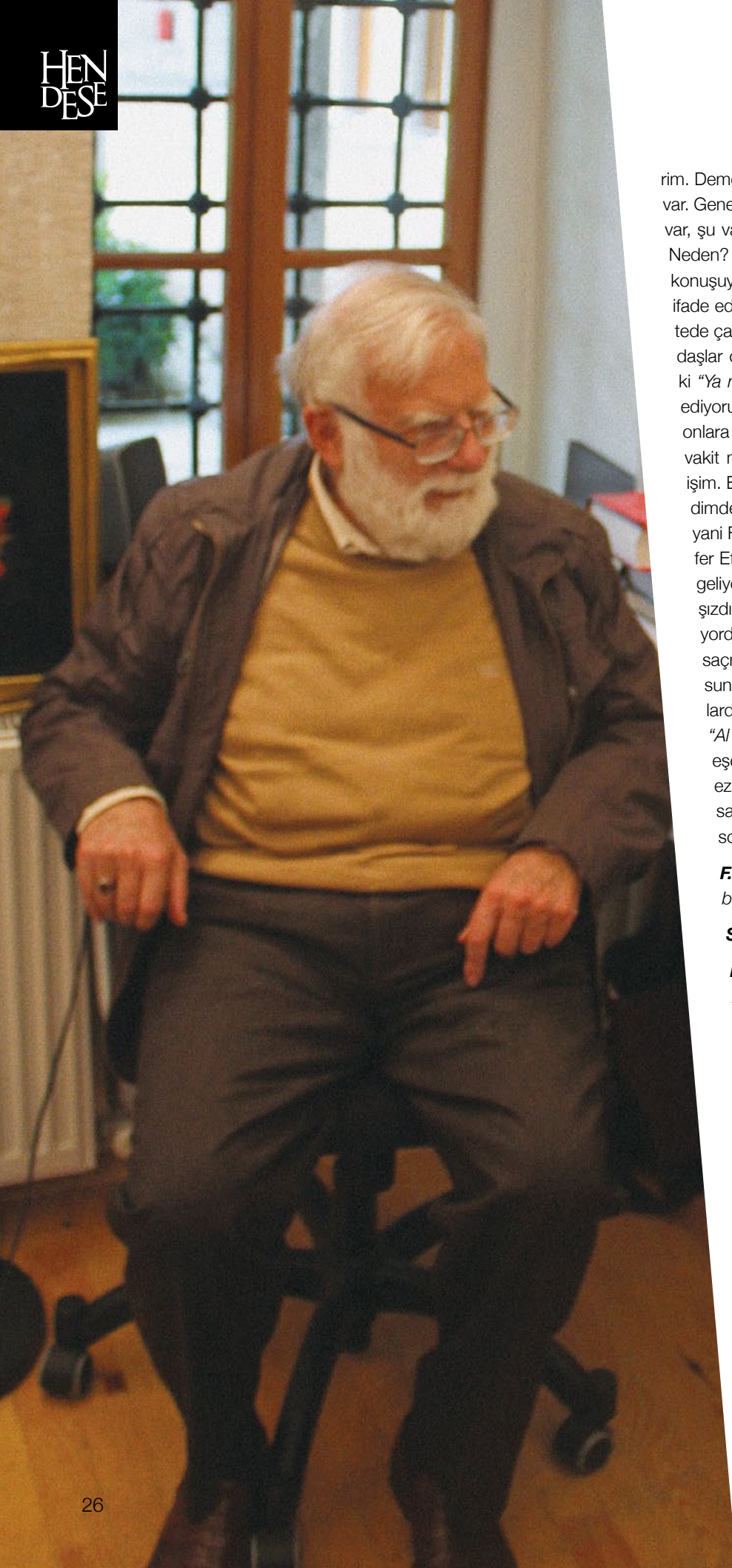
tim bilgisayardan peygamberi öğretmek istiyor. Ben buna külliyen karşı çıkıyorum. Yaşamadan bir şey öğretemezsiniz insanlara, sizin üzerinizde görünmesi lazım. O kitabı bilgi oluyor; ben öyle adamlar gördüm ki adamlar matematiği yaşıyorlardı. Matematik hocaları ve onlardan matematik dinlemek ayrı bir feyzdi. Mekanîği adam yaşıyor. Sonra düşündüm bu matematiği oluşturan arka planı ona kim verdi? O insana o zekâyı, o soyut düşünceyi kim verdi? O kuralların koyucusu kim? Fıkıh kurallarını koyanla Newton'un mekanik

kurallarını koyan farklı mı? Dinamik kurallarını koyan farklı mı? İşte tevhit burada ortaya çıkıyor. Rasim Bey haklı, biz iki bölünmüş dünyada yaşıyoruz şu anda. Fıkhi ayrı öteki ayrı bir kanun vâzı koydu. Adamlar bu hazzı vardıkları zaman üzerimizde etkili oluyorlar. Matematik ve mekanikten benim mesleğim olduğu için örnek veriyorum. Eğer ben fıkhi okusaydım belki bu hazda sadece kurallara mahkûm bir fıkhi dersine isyan edecektim. Edemezdim de en azından içimden ederdim. Biz, çünkü hep böyle muti çocuklar olarak yetiştirildik. Yeter, diye diyanetten birinin yakasına yapışamazdım yani, belki öyle olurdu da bilmiyorum artık. Bir tanesi bu, yani siz bir hadiseyi yaşayarak insanlara öğreteceksiniz. Peki, nereden bu hükme varyorsunuz, dediğiniz zaman ben yurt dışını gördüm, orada yaşadım, ona temas ettim; hatta geçen hafta bir grup Avusturyalı geldi Graz'dan, bir kilisenin müntesipleri entelektüeller... Ciddi farklarımız var. Onlar da bir şey arıyor, ben de bir şey arıyorum. Onlar Avrupalı, Amerikalıları da biliyorum. Benim onlardan farkım nerede? Yemekte, içmekte, sevmekte, gazete okumakta değil. Gönlümde ve zihnimde. O zaman diyorum ki eğer bu varsa İslam medeniyetine ait bir takım ipuçları harabe hâlinde olsa bile vardır. Peki, benim hayatıma yansıyor mu bu? Yansıdığını söylüyorlar bir şekilde. Mesela bir tanesini söyleyeyim size; ben köyde bir evde oturuyorum, bu ev üç katlı ve her katı brüt 65 m². Bu gerçekten bir köy; Kadıköy, Erenköy filan değil. Bizim Mahmut Bey gelmişti yanıma, din psikolojisi profesörü, yıllar sonra söylüyor bana, değil bir yerde birçok yerde, "Ya adam ne kadar rahat." demiş hakkımda. İstesem lüks daire alabilir ve orada oturabil-

*Şimdi ise bizim insanımız kitaptan,
haydi kitabı da geçtim bilgisayardan
peygamberi öğretmek istiyor.
Ben buna külliyen karşı çıkıyorum.
Yaşamadan bir şey öğretemezsiniz
insanlara, sizin üzerinizde görünmesi
lazım. O kitabı bilgi oluyor;
ben öyle adamlar gördüm ki
adamlar matematiği yaşıyorlardı.*

rim. Demek ki bir istigna var, kapitalist bir yaklaşımın olmadığı bir hâl var. Gene söylüyorlar mesela, yanımızda çalışan bir kız var, bahçıvan var, şu var bu var. *"Senin gibi patronu nerede buluruz biz"* diyorlar. Neden? Çünkü emeğinin karşılığını veriyorum kaç paraysa; baştan konuşuyoruz, iş bittiği anda alıyor ücretini. Bütün bunlar bana birşey ifade ediyor. Çocuklarım beni seviyor, talebelerim seviyor, üniversitede çalışırken bizim oda bir sohbet odasıydı, diğer profesör arkadaşlar çok seviyorlar beni; severler, hâlâ da severler ve diyorlardı ki *"Ya ne kadar güzel, sen çocuklarla sohbet ediyorsun."* Dedim, ediyorum. *"Keşke bizim de boş vaktimiz olsa biz de etsek."* Tabii onlara demiyorum ki benim işim bu. Onlarla sohbet etmek boş vakit meselesi değil, bu, yani onların boş vakit dediği şey esas işim. Bunlar, benim farklı olduğumu gösteriyor. Bunlar, bana kendimden gelmiyor. Bana benimle uğraşan insanlardan geliyor; yani Fethi Bey'den geliyor, rahmetli babamdan geliyor, Şeyh Safer Efendi'den geliyor, Fahrettin Efendi'den geliyor, Mahir İz'den geliyor, Nurettin Topçu'dan geliyor. Kime ne saçmalıklar yapmışızdır oysa. O adamlar bizi ciddiye alıp dinliyorlardı. Soru soruyorduk, cevaplandırıyorlardı. Ya sen de bırak Allah'ını seversen saçma sapan konuşuyorsun, iki kelimeyi bir araya getiremiyor-sun, benim vaktim kıymetli, demiyorlardı. Bunu hissettirmiyor-lardı da. Böyle bir akımdan geliyorsun. Bana, Topçu dese ki *"Al şu kitapları oku, benim işim var, makale yazacağım."* Ben eşekliğime okurdum o kitapları, ama hiç bir şey anlamazdım, ezberlerdim. Bu ortamdan o hâlde medeniyet var. Ben var-sam var. Altmış yetmiş yaşından sonra insanlar geliyorlar ve soruyorlar. E bende bunu söylüyorum artık.

F. Kafalı: *Bunu siz söyleyebiliyorsunuz hocam da biz böyle bir şey söyleyebilir miyiz?*

S. Ökten: Siz de olun. Bir mani mi var yani?

F. Kafalı: *Asgari olan nedir? Ne yapmalıyız bu noktaya gelebilmek için?*

S. Ökten: Bilmem, onu siz düşünün. Bir defa şunu yap-malısınız: Benim gibi inanan bir insan olarak bu medeni-yetin vahyî bir medeniyet olduğuna inanmalısınız. Cenabı Allah'a sığınacağız, ondan istimdat edeceğiz. Teknik Üni-versite'nin imtihanına hazırlanıyordum. Çok kısa bir süre, 15 gün falan lazımdı. Rahattı bizim zamanımızda tahsil. Zaten liseyi birincilikle bitirdim. Osman dayım vardı; üç numaralı dayım. O bir gün dedi ki sana bir şey öğrete-ceğim. Dedim söyle bakalım, *"Bu,"* dedi *"Hz. Adem'in duası: Rabbi zıdni ilmen ve fehmen ve el hikni fi zumretis salihin."* Siz de bu duayı edin. Ne kadar basit değil mi? Çok zor bir şey değil. Bu tadı aldığınız zaman, bir varlığın bir başka düzlemde çok renkli, çok hayati, bir başka düzlemde gerçek manada olduğunu aldığınız zaman, zaten o diğerlerini çok göz ardı etmezsiniz yani.

"Her peri simaya bakmaz dide-i nadide-bin" diyor Ayaşlı Şakir Efendi:

*"Her peri simâya bakmaz, dîde-i nâdide-bin,
Her sevâd-ı zülfe bağlanmaz dil-i sevdâ-karın,
Âfitâb-ı hüsn-i hüban akıbet eyler ufûl,
Ben muhibb-i Lâ-yezâ'l'im lâ-ühıbbü'l-âfilin"*

(Âriflerin gözü her peri yüzlüye bakmaz, gerçek sevdalı olan, her zülfe gönlünü kaptırmaz. Çünkü güzellerin güzellik güneşi sonunda batacaktır. Ben, zevali olmayan, ebedî olarak var olan sevgiliyi seviyorum; ben, batanları sevmem.)

Gerçek, nadide güzelleri gören gözler her güzele bakmaz. Aynı bunun gibi... Şimdi gelirken yanımdan bir jip geçti. Bir hışımla geçti peh peh. Bizde sıradan bir arabadayız, beni getirip götürüyorlar buraya. Veli Efendi'ye dedim ki "Kaç para bu?" Dedi ki "Hocam, bu 300.000'den aşağı değildir." Allah mübarek etsin, binsinler. Gönlümde zerre kadar öyle bir jipe istek yok. Utanırım ben öyle bir jipe binmeye. Adam biniyor, bir statü o yani. Size bir şey söyleyemem; ama eski İstanbul için şunu söyleyebilirim: Onların, o insanların şehirle alakalı iki temel prensipleri vardı. Birincisi iktifa prensibi; tabiattan, varlıktan en az olabildiği kadar almak. Bu çünkü Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmaktır. İkincisi de nispeti bozmamak. İki prensipleri vardı. Şimdi Ağaoğlu'na bakıyorum. Nasıl bozmuş nispeti Ya Rabbi. Ne diyeyim, bir şey diyecek hâlim yok. Türkiye bu yanlışlardan nasıl döner, Allah isterse döner. Bedelini de takır takır öder. Evet. Çok dağıttık değil mi?

F. Kafalı: Dağıtmadık hocam. Bizim için sohbet yerine geçiyor, zevk alıyoruz. Ben çok mekanik geçmesinden çekiniyorum asıl. Yanınıza gelmeden önce beraber hazırladık soruları, hazırlarken ihtimam da gösterdik.

S. Ökten: Beni o kadar ciddiye almayın. Ben rahat bir adamım yani. Siz ilim adamısınız, ilmi de o kadar ciddiye almayın. Akademik kariyer yapmak, ilim yapmak demek değil zaten.

M. Şentürk: Bu medeniyet meselesini yani özellikle bizim kuşağımız açısından baktığımızda şöyle bir sıkıntıyı yaşıyoruz. Medeniyet meselesini biz de sürekli gündemimizde tutmaya çalışıyoruz.

S. Ökten: Tabii siz de tutacaksınız ki evrilecek, hadise açılacak. Ben girdim, amatör bir lakırdı ortaya attım. Esas siz yapacaksınız bu işi. Kitlelere bunu siz empoze edeceksiniz, takdim edeceksiniz.

M. Şentürk: Burada özellikle sizin son söylediklerinizden hareketle medeniyet birikimimizle veya medeniyet düşüncemizle irtibata geçme, iletişim kurma noktasında, özellikle iki şeyi öne çıkartıyorsunuz. Bir; kendiniz üzerinden daha çok bu medeniyeti kendi hayatında yaşamış ve yaşam üzerinden, gündelik hayat üzerinden aktardığınızı söylediniz ve medeniyetin mekânı olarak da şehir biz sizin söylediklerinizden çıkartıyoruz. Şehir ve insan. Şimdi bizim aslında sizin bahsettiğiniz o insanlarla temasımız çok fazla olmadı; zaman ilerledikçe de o insanları bir bir yitiriyoruz. Bahsettiğiniz isimler işte Nurettin Topçular, Mahir İzler vs. Böyle olunca bir yönüyle şehirleri de yitirmeye başlıyoruz sanki. Bu bağlamda başka tutunacak bir dal var mı?

S. Ökten: Var. Şöyle var. Şimdi bakın. Ben bu medeniyetin oluşturduğu kimlik noktasında bu insanları tanıdım; ama ondan sonra hem seyahat yapabildiğim kadarı ile ettim, ama Türkiye'ye göre ciddi bir seyahat bu, hem de kadim medeniyetimizin asarına sanat üzerinden iyi kötü inceledim ve tadını aldım. Bana çevremin söylediği lakırdıları, bir manada o kadim medeniyetin asarı üzerinden doğrulamış oldum. Şimdi sizin nesillerin yapmadığı şu: Siz eskiyi hiç kale almıyorsunuz. Çünkü eskiyi kale almak için belli bir hassasiyetin oluşması ve belli bir çabanın ortaya çıkması lazım. Siz, bunlar zor işler, deyip yanaşmıyorsunuz. İşte bu yüzden modern Müslümanlar, anti-kapitalist Müslüman gençlik olarak ortaya çıkıyorsunuz. Yaşayan bir şairin şiirini okuyorsunuz mesela. Ben 30 yaşında o şairin bütün asarını aldım ve okudum. 40 yaşında hepsini dağıttım, şimdi hiçbir tat vermiyor. Bunu şaire bir şey olsun diye söylemiyorum. Ben kimim ki zaten; adam şair

Eski İstanbul için şunu söyleyebilirim: Onların, o insanların şehirle alakalı iki temel prensipleri vardı. Birincisi iktifa prensibi; tabiattan, varlıktan en az olabildiği kadar almak. Bu çünkü Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmaktır. İkincisi de nispeti bozmamak.

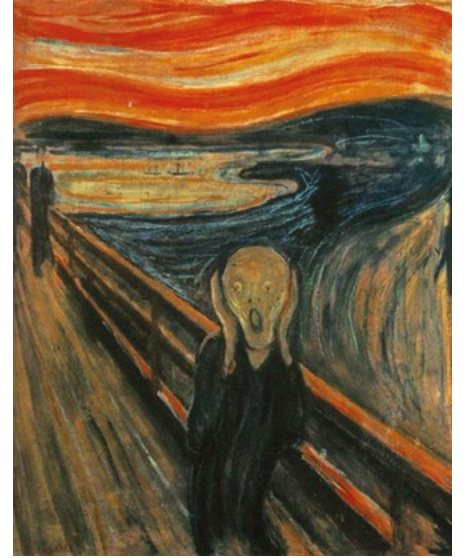
ve toplumda itibar görmüş. Ama bir yandan da şöyle bir bakıyorum kendime. Mesela biz bunu Nazif (Gürdoğan) ile çok konuştuk. Tabii Nazif modern bir çocuk, o da sıkılıyor bir yerde. Rahmetli Erdem Beyle de konuştuk, "Oturalım senle bir nehir sohbeti yapalım; ben sorayım, sen anlat kendini." dedi; ömrü vefa etmedi, kaldı hadise böyle. Divan şiirinin zevkini alırsanız; ama Akif gibi değil. Zaten biliyorsunuz, bir büyük akım birkaç adamla ortaya çıkıyor. Uç adamlara bakmayacaksınız, Fuzuli, Yahya Kemal söylüyor çok enteresan.

F. Kafalı: Yahya Kemal için aynı şeyleri söylemiyorsunuz.

S. Ökten: Söylemiyorum tabii; ama Yahya Kemal'in kitabını yazarken kendimi yazdım Yahya Kemal üzerinden. "Fuzuli'nin," diyor, "tüm divanı çevrilmeli Fransızcaya; Baki ve Nedim'den de bazı gazeller ve bir de Galip. Bu kadar yeter." Dört tane adam, ben onlara Nabi'yi de ekliyorum. Bu nedir? Bu, biçim filan değil. Evrensel sorular ve problemler hakkında bir görüşleri var. Bu görüş çok önemli. Hilmi Bey biraz girdi o vadiye Hilmi Yavuz; fakat o da pragmatik bir adam. Taraf Gazetesi'nde bir şair şiir yayınlıyor okuyorum hiç bir tat almıyorum. Bunu o şairlere eleştiri diye almayın. Deney olarak alın, üzerinde deney yapıyorum. Ama mesela yeni şehre atfen bir beyit okuduğum zaman dilini anlamasam da etkileniyorum, zaten o eski dilin müthiş bir ahengi var. Mimariye bakıyorum, bir de klasik müziğe bakıyorum. İsmail Dede, İtri ve aradakilere... Yeni yeni hat dediğimiz sanata da girmeye başladım. Bütün bunlar benim bir başka insan tipinin varlığını tanımam, sevmem, anlamam için birer veri. O zaman babamın söyledikleriyle bu konuşulanları üst üste koyunca bir resim çıkıyor ortaya. Bu gözle Batılı bir adama baktığım zaman da onda çok ciddi çılgınlıklar, feryatlar olduğunu görüyorum. Empresyonistler bitmek üzere Ekspresyonistler ortaya çıkmaya başlamış. 19. yüzyılın ikinci yarısı, Van Gogh beni çok etkiliyor. Bunu bir Frenk mukallitliği veya bir entel takıntısı olarak almayın. Bizim sağcılar bunları anlamıyor, öyle bakmıyorlar çünkü hadiseye. Sağcıların kaderi de acayip bir kader hani. Müslümanların kaderi... O büyük Çılgılık, bakın resimler burada, Edvard Munch burada, Van Gogh burada bu da Monet. O da bir eli yağda bir eli balda modernitenin

Claude Monet (1861-1874) ▲

Edvard Munch - The Scream ▲

bir ressamı. Yapsın güzel resimler; ışık geldi, güneş gitti filan; ama Van Gogh'un gerilimi kimse de yok. Şimdi bu gerilim beni çok mutlu ediyor. Neden, çünkü kendi yaşadığım ama ifade edemediğim hadiseyi çiziyor; ben de burada görüyorum. Adam çizmiş, diyor ki Cenabı Allah'ın lütfu, himayesi, tevfiği her yere yetişiyor. Van Gogh Müslüman mı öldü, bana ne. Ama modernitenin ortasında bu çılgılığı yükseltebildi adam. Bu mühim bir hadise.

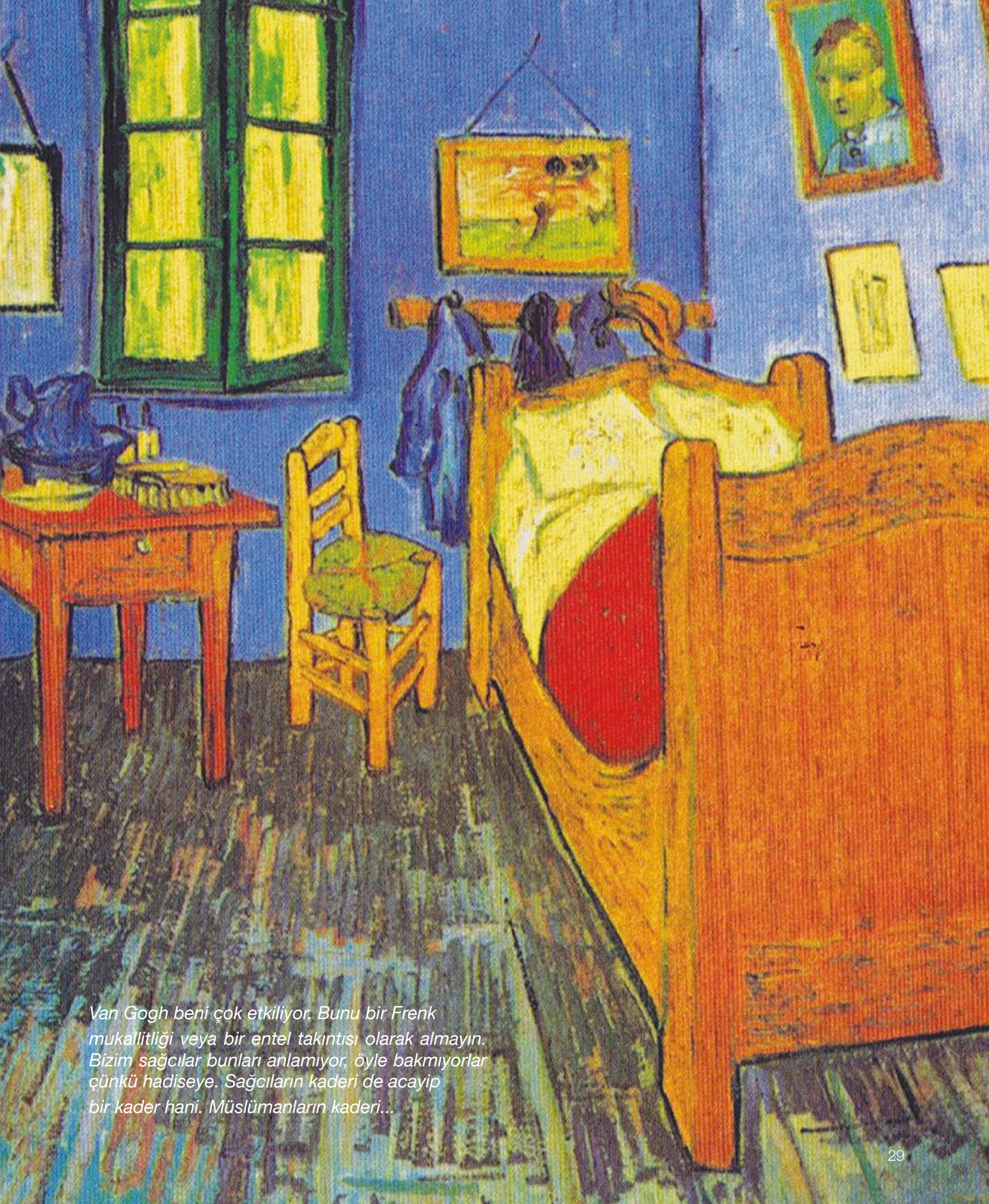
Y. Çolak: Tam burada, modernitenin en zirve yaptığı zamanda 19. yüzyılda bizde klasik sanatların zirve yapması...

S. Ökten: Yapmamış ki inişte.

Sadettin Ökten "Yahya Kemal'in Rüzgârıyla Düşünceler ve Duyuşlar" kitabı ▲

Van Gogh - Arles'deki Yatak Odası ►

Van Gogh beni çok etkiliyor. Bunu bir Frenk mukallitliği veya bir entel takıntısı olarak almayın. Bizim sağcılar bunları anlamıyor, öyle bakmıyorlar çünkü hadiseye. Sağcıların kaderi de acayip bir kader hani. Müslümanların kaderi...

Y. Çolak: Yani hocam, hani Aziz Beyler, Şevki Efendiler, Kazasker Mustafa İzzet Efendi.

S. Ökten: Yazı enteresan, yazı hiç bir şeye girmiyor. Yazı acayip, yazı hâlâ özgün. Belki Batı'da karşılığı olmadığı için onu bilemiyorum. Bugün yazı hakkındaki fikrim şudur. Bugün yaşayan hattatlar, bunu Hüseyin Efendi'ye de söyledim, yaşadıkları hayatın hattını yazmıyorlar. Onun için ikiyüzlüler. İkiyüzlülüğü kötü manada almayın, yani olayın farkında değiller. Yani bir Lafza-i Celal yazıyorsunuz diyelim, yüz sene önceki insanın Allah'la olan ilişkisi itibari ile fevkalade dengeli, mutlu, mesut ve mutmain idi. Bugün yaşayan insan, önce hekimlerle, sonra kredi kartları ile boğuşuyor. Yaşlılar hekimlerle, gençler kredi kartları ile... Daha genç para sahipleri hanımlarla uğraşiyor. İçinde yaşıyorsunuz bunun. Bir sürü kız kadın orta yerde geziyor. Allah da var şüphesiz içinde; ama yüz sene önceki gibi değil. O zaman yazdığın hatta bir başka yansımanın olması lazım. O yok. Burada mühim olan şey şu: yaşadığınız hayatın sanatını yapmalısınız. Yaşadığınız olaylar sizdeki duygusal düzleme vurduğu zaman oradaki tınılardır sizin sanatınız. O tınıyı müzik yaparsınız, işte bilmem başka bir sanat yaparsınız. Bir hattat tanıdığım var onunla konuşuyoruz. Hattat; ama İspilandit Palas'ta bir galerisi var! Şimdi Şevki Efendi'ye bakıyorsun. Tapuda müsevvitmiş, sümenin altında yazarmış; bir de kutu varmış orada. Bunları kendisi anlatıyor, ben anlatmıyorum. "Efendi, yazı var mı?" diye sorarlarmış, "Var." dermiş. Adam bir taneisini seçince "Ne münasip görürsen kutuya koy." dermiş. Sonra o kutudaki parayı da hat talebelerine dağıtmış. Bunu da Uğur (Derman) Bey anlattı mesela. Uğur Bey'i ben seviyorum, hürmet ediyorum. Bu yaklaşım başka bir şey. O hattatı, ona nazım geçtiği için söyledim ve adını verdim.

"Böyle olmazsa ben yapamam." diyor. O, yapamam, dediği anda bir başka bir dünyanın değerleri ile konuşmaya başlıyor. Kapitalist dünyanın değerleri ile hesap yapmaya başlıyor. Böyle baktığınız anda, siz bitersiniz. Ne diyor, yine bir beyit okuyayım bakalım aklımda kaldı kadarıyla:

"Mazhara feyz olamaz düşmeyecek hake nebat, mütevazi olanı Rahmeti Rahman büyütür."

Bu, bize ait bir beyit... Kapitalist de "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler." diyor. Hangisini seçerseniz artık. Hayatınıza bir bakın, maşallah çok gençsiniz çok da uzun yaşayın inşallah, altmış yaşında şöyle bir geriye bakın, ne tesadüf gibi görünen tertipler sizi nereden nereye sa-

vurmuş. Onun için ben öyle çok fazla dinlerim; eyvallah derim ;ama bir kulağımdan girmez bile. Geçiniz, bu boş lakırdı bunlar. Benim hayatım böyle oldu, sizinki de öyledir yani; ama yapamam, yapamazsınız. Mesela (Van Gogh'u kastederek) şu meşhur sanatkâr... Bu adamın hiçbir şeyi yok, devrinde yüzüne bakılmıyor. Adam papaz olacak, olamıyor; bir kızı seviyor, kız buna yüz vermiyor ve 37 yaşında da kulağını kesiyor, kendini öldürüyor filan. Yaptığı resimler şimdi değer görüyor. Adam, devrine ve zamanına oynamıyor belli. Peki, bu yerler nasıl oldu, diyeceksiniz? Aslında burası da bir tertib-i Hak. Allah, bu çocuğu yolladı; ona bu medrese odasını nasip etti. Ben beş kuruş vermedim. Allah birilerini yolluyor. Yani Tayyip Bey'den icazet alıp da bana burada bir oda versinler, diye bir şey yapmadım. Bir yardımcı yolladı Allah, yanda yazıyor falan fişman, yani bu iş böyle oluyor. Bunu böyle gördüğünüz zaman bir başka görmediğinizde daha başka bir dünya görüşüne sahip oluyorsunuz. Görüşünüz de şehre yansıyor zaten. Bu kadar adamı nereye oturtalım? Nereye oturtursan oturt; bu sorun, senin gökdelen yapmanı gerektirmiyor ama. Gökdelen yaptığınız zaman, o shevi bir mana taşır. Şu Çamlıca yolundan gelip geçerken 50 katlı Exsen gökdelen yapıyor Sur Yapı. "Yapırım ben, yükseltirim." Olmaz. 50. katta kim oturacak? Kimse oturmaz. Şu anda pompalıyolar: Müslümanların biraz para gördü cepleri, otururlar! Bir süre sonra boş kalır buralar, yaşayanlar görür. Ben çünkü Amerika'da gördüm, oturmuyor insanlar gökdelenlerde. Polonya'da da gördüm benzer bir durum; 15 katlı apartmanlar yapmışlar harpten sonra, çünkü Polonya harap olmuş, yıkılmış. Buna rağmen oturmak istemiyorlar oralarda, oturanlar da parasızlıktan. Bu gerçek resim işte.

F. Kafalı: Değerler sisteminden bahsediyor ve bunun bir girdisi ve çıktısı olmalı, diyorsunuz. Nedir bu girdiler ve çıktılar?

S. Ökten: İnançlar girdisi, kültür biçimleri çıktısı... İnançlar, bulunduğu topluma göre değişiyor. Bir filozof da bir değerler sistemi inşa edebiliyor kendi ihatası istikametinde ve o sistem topluma mal oluyor, işliyor. O değerlere göre de biçimler ortaya çıkıyor. Mesela kadim Yunan, rasyonel bir toplumdur. Filozofların ileri sürdükleri fikirler, mitolojinin söyledikleri

birer girdi oluyor ve tüm bu girdiler Atina'da toplanıp hayat biçimine yansıyor; oradan da bir kültür oluşuyor, kültür bir süre yaşıyor, sonra da Atina'dan Roma'ya geçiyor. Derken İsa geliyor, vahyi vaz ediyor. Onun ilahî söylemi, Roma'nın hâkim paradigması ile çatıştığı için, İsa'yı saf dışı etmek istiyorlar. İtikat noktasında birbirlerine taban tabana zıtlar çünkü. Daha öncesinde Musa'nın durumunu da hatırlayabiliriz tabii. Musa'nın gelişyle birlikte onun söyledikleri, o anda Mısır'da hâkim olan medeniyet tasavvuruyla, Firavun'un itikadıyla zıt şeylerdi. İslam Peygamberinin durumu sanki ayrı mı? Hayır, diğer resul ve nebilerle paralel bir çatışma yaşıyor elbette mevcut paradigmayla. İslam peygamberini biz çok iyi biliyoruz. Ciddi bir felsefi disipline sahip bir zihnin zikrettiğimiz hadiselerle eğilmesi hâlinde oldukça enteresan şeyler çıkacağına inanıyorum. Diyorlar ki Efendimize: "Sen doğru söylüyorsun, biz biliyoruz. Ama söylediklerin bizim sosyal düzenimizi bozuyor, söyleme!" Bozduğu zihni yapı, kalbi yapı esasında. "Doğru söylüyorsun, çünkü sen yalan söylemezsin. Ama bizi idare et, takkiye yap!" diyorlar.

F. Kafalı: Aynı bugün olduğu gibi değil mi?

S. Ökten: Evet, evet. "Bir elime Güneş'i, bir elime Ay'ı verseniz yine yapmam." diyor. Niçin öyle söylüyor? Çünkü ona mutlak hakikat gösterilmiş. Peki, onun ümmetine niye gösterilmesin? Onun ümmetiyim diyene onun gibi misli gösterilmez de misali gösterilebilir. Niye gösterilmesin ki? Ben böyle düşünüyorum; işte şehre de bu yansıyor. Şimdi başka bir ortamda yaşıyoruz. Geçenlerde, Pendik'te bir akşam sohbetinde biraz anlattım bugünkü ortamı: İktidarla, medeniyeti kurma fikrinde olanlar, aynı kitleyi oluşturdular; aralarında bir uyum, bir al gülüm ver gülüm ilişkisi var, böyle de gidiyor bakalım. Ama her iki taraftaki medeniyet tasavvuru fevkalade muallal, alil olduğu için bu boşluğu Amerikan kapitalizminin yoz bir versiyonu dolduruyor.

F. Kafalı: Osmanlı için güç vardı, iktidar vardı, para vardı; ama en önemlisi bir medeniyet tasavvuru vardı. Günümüzde ise güç var, iktidar var, para var; ama medeniyet tasavvuru yok, diyorsunuz. Adı olan

ama kendisi olmayan bir medeniyetten bahsediyoruz yani.

S. Ökten: Medeniyeti içselleştirmiş bir alt katman gerekiyor. Yani bir mutabakat... Bunun illa bütün kitleye yayılmış olması gerekmiyor. Bilindiği gibi kitleyi yönlendiren entellektüeller, bir seçkinler sınıfı vardır. Mesela Yunus Emre ciddi bir seçkindir, kendine göre bir kitlesi vardır. Kitle ya güce bakar ya paraya, ya militarizme yahut muhabbete bakar. Bütün insanların, hele şu çağda, muhtaç olduğu şey muhabbettir. Herkesin iyi kötü parası var; ama muhabbet eksik şu anda dünyada. 1071 sonrası Anadolu'yu bir hatırlayalım. Bir karmaşa yaşandığı hâlde Müslüman sufi Türkler, insanlara muhabbetle yaklaşıyorlar; muhabbetin de hayata yansması hizmetle oluyor. Bunu yaptığınız ve herkesi hizmete teşvik ettiğiniz zaman bir alt katman oluşuyor. Bir ortak irade belirleniyor; bu ortak iradenin eğer gücü olmazsa iktidar sağlanamaz. Güç kazanmış olması lazım yani. O dönem bu gücü Osmanlı sağlamış. Osmanlı yok, peki şimdi gücü kim verecek? İktidarın iradesi yoksa da iktidar bir şeyler yapar; ama yaptığı o şeyler kendisine ait sayılamaz. Bugünkü hadisemizde buna benziyor. O iktidar var, bir güç var; medeniyet tasavvuru olmadığı için de bu iktidar eylemle yetinmek istiyor. Güç, eylem yapmadan duramaz. Yapamazsa güç olduğu da anlaşılmaz. Bir pehlivan, birilerini yenecek ki, alt edecek ki pehlivan olduğu anlaşılabilir. İşin doğası böyle. Dolayısıyla medeniyet tasavvuru olmaksızın yapılan işlerde sonuç ortada; misal vermek gerekirse TOKİ'nin projeleri, işleri...

M. Şentürk: Medeniyet tasavvuru yok, diyoruz. Bu arada Türkiye'de farklı grupların, farklı entelektüellerin, farklı medeniyet tasavvurlarından söz edebilir miyiz?

S. Ökten: Tabii söz edebiliriz.

M. Şentürk: İktidar üzerinden gidecek olursak sanki medeniyet tasavvuru geçmişe ait, geçmişteki birikimi belli mimari ölçeklerde koruma fikriymiş gibi algılanıyor sanki. Belki bu yüzden daha sınırlı, daha sığ yüzeyde kalıyor yapılan işler. Medeniyet tasavvurunu güncelleyebilir miyiz? Ne dersiniz?

*“Mazhara feyz olamaz
düşmeyecek hake nebat,
mütevazi olanı Rahmeti
Rahman büyütür.” Bu, bize ait
bir beyit... Kapitalist de “Bırakınız
yapsınlar, bırakınız geçsinler.” diyor.
Hangisini seçerseniz artık.*

S. Ökten: Fikri nasıl güncelleyebiliriz? Evet, bu çok önemli bir şey. İktidar hangi grupsa, hangi kimseyse; A, B, C, hiç mühim değil, bu medeniyet tasavvurunun asarını okuyamıyor. Eski güzeldir, küçük iyidir gibi ön kabullerle, hareket etmeyi yeterli görebiliyorlar. Eyüp Camii'ni koruyalım, demek önemli elbette. Fakat korumak için ne yapman gerektiği, ne yapacağın bu aşamada daha da önemli. Ama senin, şu anki durum için söylemek gerekirse, ne yaptığın belli değil. Hâlbuki tasavvur dediğimiz şey, hayatın bütünü-nü kapsayan bir hadisedir. Bir kompozisyonudur. Âdeta bir orkestradır. İktidarın bu bütünlüğü ve uyumu yakalayacak gücü yok. Yakalayanların da lakırdısı dinlenilmiyor. Dinlenil-memelerinde de haklı bir yan bulunabilir; çünkü bu kimse-ler de hayatta başarı kazanamamışlar. Ona bakıyor iktidar yahut iktidarı temsil eden kimse. Hayatta başarı kazanmak için de ya paranız olacak, ya siyasal gücünüz; toplumu tit-reteceksiniz yani. Bir tekke şeyhi bir kenarda kalmış, hiç mühim değil, diyor adam. Niye? Çünkü o, bir kapitalist ola-rak bakıyor ve kapitalist olarak davranıyor; böyle bir adam, kenardakinin farkına nasıl varır? Şunu çok net olarak ifade edeyim: eğer siz en yakın Osmanlı'nın medeniyet tasav-vurunun yapısını çözümleyebilirsiniz, yapıdaki işleyiş tarzını ana hatları ile anlarsanız, yapının bugüne yansıyan bir ver-siyonunu kuramamak gibi bir zaafınız olmaz. En azından planlarsınız, söylersiniz.

Geçenlerde bir soru aklıma geldi. Celal Hoca, yani benim babam, biliyorsunuz, İmam Hatiplerin kurucularındandır. İmam Hatip okullarını dizayn etti ve topluma arz etti. Bu arza talep daha çok kırsaldan geldi. O zamanki İstanbul'da, 1951 senesinin İstanbul'unda yani -Fatih ve çevresinden bahsediyorum- buralarda yaşayanlar da Müslüman aileler-di. Ama hiçbir, ben de dâhil, İmam Hatipe verilmedik. Celal Hoca, kendi çocuğunu bile İmam Hatipe vermedi. Neden?

Y. Çolak: Temel bir soru aslında.

S. Ökten: Evet, bu temel bir soru. Hâlbuki ne beklerdik? Bu insanlar, 1950'de ezan tekrar Arapça okutulmaya baş-landığında gözyaşları ile secdelere kapandılar; ama İmam Hatip okullarına çocuklarını göndermediler. Neden? Çünkü İslam medeniyetinde bir istikbal görmüyorlardı. Eğri oturalım, doğru konuşalım. Görseler, verirdi yani. Buna Celal Hoca da dâhildi; hiç kusura bakmasın kimse. Nerede gö-rüyordu geleceği? Teknik Üniversite'de görüyordu. Ama bu Celal Hoca'nın kabahati değil; bu, o çağın, onların yetiştiği çağın genel yapısına uygun bir tavidir. Bu yapıyı anlamadı-ğımız zaman, biz bu kompleksten kolay kolay kurtulamayız. Bu bir realite. Ben niye bu kadar rahatım; belki Teknik Üni-versite'den mezun olduğum içindir. Belki statik profesörü olduğum içindir; ondan olabilir yani. Ama ben rahatım.

F. Kafalı: İçinden geldiğiniz aileden dolayı; çocukluğunuzu ve gençliğinizi geçirdiğiniz mekânlar ve çevreden de olabilir.

S. Ökten: Tabii, hepsinden olabilir. Ama temasta olduğun insanlar ve onlarla girdiğim ilişkinin boyutları da bunda et-

kendir. Bunların adını doğru koyalım. Dolayısıyla bir medeniyet tasavvuru, hele postmodernite; mesela biz burada bir hanımefendi ile tartışıyorduk, o kaos diyor, aman ne güzel, kaos olsun, ben postmoderniteyi savunuyorum zaten, onlar postmoderniteyi istemiyor, başka bir beyefendi de istemiyor postmoderniteyi, e istemez tabii; bana şunu söylüyor: *"Rasyonel bir dünya kuramazsın!"* Batı, bunu kabul etti artık. Şimdi birtakım ressamlar var, Salvador Dali, geçenlerde İstanbul'da sergisi açıldı, o günlerde onun çok modernist bir sanatçı olduğunu düşünen birileri vardı etrafımda. Ben meraklıyım biraz resme, kaynak kitaplardan birini açtık, diyor ki Salvador Dali anti-modernist bir adamdır ve o küçük burjuvaya karşıydı. Yani o, şunu demek istemiş: Sizin yaptığınız bu hareketin hepsi yanlıştı hepsi yalandı; hepiniz sahtekârsınız, ben sizden daha uca giderek sizleri protesto ediyorum. Ne yapmış mesela Salvador Dali? 18 yaşındayken eve Rus bir fahişe kadın getiriyor, frengili bir kadın, 40 yaşında. Babası kızıyor, babası kent soylu sanayici bir adam. Diyor ki babasına, *"Sen gizli yapıyorsun, ben aşikâr. Benimki daha erdemli."* Özellikle ve aşırı uçlarda yapıyor bunu. *"Defol git!"* diyor babası; *"Zaten gidiyorum!"* diyor, vuruyor kapıyı gidiyor Paris'e Dali ve Salvador Dali oluyor. Bizde bunu böyle anlayan yok; çünkü biz, Frenk'in kitabını okumuyoruz. Okusak da hoşumuza gitmiyor, rahatsız oluyoruz. Niye? Kafamızda bir Garp var. Tevfik Fikret'in Garp'ı var kafamızda: *"Bize bol bol ziya kucakla getir; düşmek, etrafı görmemektendir."* Peki, Akif ne diyor?

*Diyar-ı küfrü gezdim beldeler kâşaneler gördüm.
Dolaştım mülk-i islâmı bütün viraneler gördüm.*

Görmemişler ki. Görmemekte haklılar, zor çünkü. İngiliz zırlıslı dayanmış atıyor bombayı, sen *"Eşhedü enla..."* Hikâye ısırp geçiyor insanı. Ama ben de göremezsem artık ayıp yani. Allah razı olsun İsmail Kara, Ferit Kam Bey'in Avrupa seyahati yazılarını yayımladı. Bir hayırsever Ferit Kam'ı Paris'e yolluyor.... Paris'e gidiyor; iki aylık bir programı var ama Ferit Bey, üç gün kalıyor Paris'te, sıkılıyor. Neden? Çünkü o tarafta gözü yok Ferit Bey'in, tahammülü de yok. Arka sokağa geçemiyor. Sanayi Devrimi'nin Batı'ya ne getirdiğini, ne götürdüğünü Türkiye'deki insanlar daha anlamadılar. Gözü açıklar, onlar da Türkiye'nin solcuları, İslam'ı hiç bilmiyorlar. İşte onlar, iyi kötü gördüler Batı'yı; biz daha görmedik. Biz, hep böyle Mercedes arabayı, Toyota'yı falan görüyoruz yani. Ne götürdü altta, onu bilmiyoruz. Bilssek böyle olmayacak hadise. O zaman diyeceğiz ki *"Evet, bu bir realitedir! Allah ol demiştir ki James Watt, buhar makinesini yapmıştır."* Benim itikadım bu. Cenabı Allah yeni bir sual soruyor size: *Ey kulum! Bu buhar makinesini James Watt'a yaptırttım. O bir mekanik keşfediyor, bir makine yapıyor; siz Müslümansanız nasıl çözeceksiniz bu problemi?"* diyor. En zor soru bu. Bir örnek daha; geçenlerde öldü, Apple markasını ortaya çıkaran Steve Jobs... Allah, bir kul daha yaratıyor; o kul da bir takım oyuncak-

lar yapıyor. “*Hadî buyurun!*” diyor, herkes methiyeler düzüyor bu yeni oyuncaklara. Bir sosyolog çıksa ve bir anket yapsa bu oyuncakların yüzde kaçını insanlar hayra yüzde kaçını şerre kullanıyorlar. Şer derken malayaniyi kastediyorum. Yapsınlar bakalım, bir görelim. Ki bence böyle bir iş ortaya konsa önce oradaki kapitalistler o sosyologu boğarlar, yok etmeye çalışırlar. Ama herkes biliyor ki çok net, yapılan şeyler yüksek yüzdelerde şerre kullanılıyor. Hayırlı yönleri de doğrusu tartışılabilir. Bilgisayar teknolojileri, sizi bilgi yığını altında yok ediyor, sizi eziyor. Oradan bir öz, extract çıkarıp bir sistem kuramıyorsunuz.

F. Kafalı: *Bağımlı hâle getiriyor.*

S. Ökten: Evet, o da var. Mühim olan bilim dediğimiz birikimi sistematize etmektir. Yüz bin ton bilgi değil, oradan bir sonuç çıkarmak bir veya iki cümle... Ama bilgisayar size öyle bir yükleme yapıyor ki varlığınız o yükün altında kaybolup gidiyor. Bunları çok iyi tahlil edip değerlendirmek lazım. Tahmin ediyorum ki Batı’da bunu yapanlar vardır. Bilim felsefesi okutanlar vardır; ama biz, böyle ayran budalası gibi gidiyoruz, sorgulamadan, tartışmadan. Sadece teknolojiye mi, her konuda. Misal mimaride; tercih ettiğimiz yüksek binaları yaparken de böyle bir sorun var aslında.

M. Şentürk: *Hocam Türkiye’de ilerlemeyi modernleşme ve teknoloji üzerinden okumamızla ilişkili olabilir mi bu? Hani medeniyet tasavvuru bağlamında düşündüğümüzde, özellikle kentsel mekânın değişiminde, dönüşümünde, gökdelenlerin bir çözümmüş gibi ortaya çıkması... Sanki direkt sağ, özellikle de muhafazakâr kesim içinde aynı şekilde söyleyebilir miyiz acaba? İlerleme ya da modernleşmeyi, gelişmeyi çözümlerken teknoloji ile çok paralel bir okuma yaptığımız söylenebilir mi?*

S. Ökten: Tabii şu anda bir açıklık var. Siz maddi dünyadan payınızı almazsanız, o pay alma sizi izmihlale sürükler. Bu bir realitedir. Ama yeterli pay aldığınız zaman o bir denge unsurudur insan için ve insanlar o dengeye şu veya bu sebepten dolayı saygı göstermek zorunda kalırlar, öyle hissederler. Batı’nın gelişmesi çok enteresan tabii. Mehmet Genç diyor ki “*On bin senelik tarım toplumunun son iki*

yüz senede değişeceğini kim bilebilirdi?” Bence de doğru bir söz ya da soru. Tarımla ilgilenen bir toplumun mecrası bir anda değişiverdi. Ortaya da bu resim çıktı. Mesela Avrupa şehirlerinde, Viyana’yı biliyorum, çevreye bir saygı var. Bir dostumuz Hamburg’da yaşıyor şu an. Diyor ki “*Yaz geldiği zaman Hamburg yeşiller arasında kaybolur.*” Hamburg Almanya’nın kuzeyinde bir şehir; aynı zamanda büyük bir liman şehri, bir ticaret merkezi, hatta Avrupa’da ticaretin ilk büyük merkezlerinden. Avrupa’da gökdelen kültürü yok denecek kadar az; olanların da simgesel bir yanı var. Neden böyle? Çünkü onlarda bir başka medeniyet tasavvuru var ve o tasavvur tutup süzüyor fikirleri. İşlerini yorumlayarak yapıyorlar. Biz ise şu an freni patlamış bir araba gibi gidiyoruz. Viyana’da hayat ağır akar, İstanbul’daki gibi değil. Neden? Çünkü adamın bir işi var ve o işten aldığı para ile geçiniyor. Bizde bir işe sahip olmak yetmiyor, yetmez; hâlbuki yeter de yetmez. Neden? Çünkü bizim insanımız, kendini bırakın torununa yatırım yapıyor. Çocuklarına yapmış, torununa da yapıyor. Bu nedir yani? Rezzak-ı âlem, herkesin rızkını verir. Kişi, çalışacak da alacak veya çalışmayacak da alacak. O bana dert değil; ben kendi işimi yaptım, gördüm; biraz da zaman kalsın bana. Bu, işte aklıktan kaynaklanan bir vaziyet. Biz, eskide kaybettik; Cumhuriyet tekkeleri kapattı, tasavvuf anlayışının önünü kesti. Camiler, tasavvufun iç içeydi. Tarikatla şeriat bir denge içindeydi. Cami ile tekke bir denge içinde olmazsa, bu dengeyi tekkeleri kapatarak bozarsanız, cami konturplastsız kalır, rasyonalize olur. Rasyonalize oldukça kendini bir başka mecrada üretmeye devam eder. İslam akıl dinidir, diyorlar; doğru, ama hayatın tümünü akılla açıklayamıyorsunuz. O zaman akıl dini İslam ne demek oluyor? Evet, şeriatın sana emrettiği şeyleri yapmak için akıl lazım; ama hayata umumi baktığında Kaderullah’ı akılla açıklaman mümkün değil. Bu noktada tabii ki tökezleyeceksin, tökezliyoruz da. Camiler devam ediyor görevlerine de tekkeler kapandı; ne olduğu belli değil şekilde alttan alta devam ediyorlar aslında. Karmaşık dönemdeyiz anlayacağınız.

M. Şentürk: *İnsan, şehir, sanat medeniyet tasavvuru konusunda konuştuğumuz*

şeyler içersinde mesela siz sanattan bahsedince özellikle de şiirden...

S. Ökten: Osmanlı’nın ilim sahası biraz zayıf kalmış. Orta Çağ’ın Bağdat’ına baktığımızda Müslümanlar bilim ve felsefede çok ilerideler. Bilim tarihi alanında altyapım eksiktir; ama iyi kötü müzikle, şiirle ilgim vardır. Birileri de çıkıp hikemî ve duygusal yönden Orta Çağ İslam dünyasına dalıp oradaki birikimleri gündeme getirebilir. Kenan Bey (Gürsoy) biraz yapmaya çalıştı bunu ve “*Osmanlı’da Felsefe*” diye bir kitap yazdı. Kenan Gürsoy’un bu alanda daha fazla ürün vermesini ümit ediyorum. Bana kalırsa Osmanlı’da felsefe, belki filozoflarla değil de mutasavvıflarla yürüyor. Biraz da bu açıdan meseleye eğilmek lazım gibi.

M. Şentürk: *Hocam, tasavvufu sanat arasında aslında doğrudan bir ilişki var. Bu hâliyle tasavvuf, medeniyet tasavvurunda nasıl bir yer kaplıyor. Biraz ondan bahsedebilir misiniz?*

S. Ökten: İSMEK’in çıkardığı dergide yayımlanan dört adet makalem var. Orada sorunuza yanıt olabilecek birtakım sözler etmiştim. Sanat, başlangıçta zanaatle başlar. Temrin yaptırır. Hocanız size kendi rengini ve esprisini giydirdi. Onun verdiği temrinleri yaparsınız ve icazetinizi alırsınız. Eğer siz hâlâ bir yerlere doğru yürümek istiyorsanız; İsmail Dede Efendi gibi veya Fuzulî, Galip gibi; o yürüyeceğiniz yer Cemal bahçeleridir. Allah’ın güzelliklerinden bir güzellik kapmak istersiniz Necip Fazıl Bey gibi, “*Ver cüceye onun olsun şairlik, benim gözüm yüce sanatkârlıkta*” demelisiniz. Necip Fazıl’ın mısrasını bir sohbetle okumuştum da o sohbetle bulunan bir zat çok kızmıştı, çünkü o şair olmak istiyordu. Necip Fazıl ise o durumu aşmış, şair falan olmak istemiyor artık. Derler ki Necip Fazıl’ın, Şeyh Efendi’ye intisabından sonra şairliği bitmiştir. Doğrudur; hümanist gözle bakarsan o şairlik bitmiştir. Niye? Çünkü adam artık bunalım şiiri yazmıyor. Eğer Batılı sanatkârsanız yani aşkıyla alakanızı rasyonel bir düzeye indirgemiş ve onu orada tutmuşsanız o zaman isyandan başka yapacak bir şeyiniz yok. Ya büyük bir isyankâr olacaksınız Beethoven gibi yahut da büyük bir mümin olacaksınız demektir. Cemal bahçelerine girdiğiniz za-

*Sanat, başlangıçta
zanaatle başlar.
Temrin yaptırır.
Hocanız size kendi
rengini ve esprisini
giydirebilir. Onun verdiği
temrinleri yaparsınız ve
icazetinizi alırsınız.
Eğer siz hâlâ bir
yerlere doğru yürümek
istiyorsanız; İsmail Dede
Efendi gibi veya
Fuzuli, Galip gibi;
o yürüyeceğiniz yer
Cemal bahçeleridir.
Allah'ın güzelliklerinden
bir güzellik
kapmak istersiniz
Necip Fazıl Bey gibi,
"Ver cüceye onun
olsun şairlik,
benim gözüm
yüce sanatkârlıkta"
demelisiniz.*

man, o Cemal bahçelerindeki rehber şeyhlerdir. Onun için bir sanatkârın hâinden en iyi şeyhler anılıyorlar. Peki, bu ilmî mi? Bize göre ilmî, Batı'ya göre değil. Şeyh, cemal bahçesi filan dediğinizde adamlar, bunlar ne demek oluyor diyorlar? Böyle bir şeyler var mı, diyorlar? Peki, var mı hakikaten? O deneyimden birebir geçmişseniz eğer, evet vardır. Kamuyla paylaşamazsınız böyle bir şey yok. İlim paylaşılacak için vardır. Newton kanunları, herkes için aynıdır. Şeyh, o Cemal bahçesinden geçen sanatkârın sıkıntısını anlıyor ve onu o bahçeye gezdiriyor ve eski yerine getiriyor. Getirmesi de çok önemlidir. Bazısı orada kalır; ondan bir şey sadır olmaz, anca meczup olur. Şeyh sanatkârı geri yerine getirdiği zaman, sanatkâr gördüğünü, yani ruhuna açılan ilahî pencereden gördüğü Cemalullah'ı ya resmeder ya besteler ya şiirini yazar. Benim bildiğim, anladığım bu. Siz de bakın içinize; içinizde zaman zaman büyük heyecanların, büyük pencerelerin, büyük lütufların, büyük coşkuların veyahüt büyük hüznlerin oluştuğunu göreceksiniz. Bir de bir gönül ehli bir adamla tanıştığınız zaman, onunla, bu tabir çok hoşuma gider "düşüp kalktığınız" zaman, bu müstesna hâilleri yaşarsınız. Şeyhle düşüp kalkılır, şeyhe hürmet edilmez. Hürmet, birlikte düşüp kalkmanın altında bir makamdır. Onun dününde kalır. Onunla beraber tam düşüp kalktığınız zaman, artık o, sizin için, eşinizden daha ileridir. Bunlara iman ettiğiniz takdirde o hâilleri yaşarsınız. Şeyh sizden önce oradan geçmiştir; bilir o hâilleri. Burada dur evladım, şimdi yürü evladım, falan... Sonrasında Galip olursunuz işte. Ama bu dersi alacaksınız ondan. Teknik Üniversiteyi beş sene okumadan diploma vermiyorlar.

M. Şentürk: Evet, değerler sisteminin en vazgeçilmez öğelerinden biri de vurguladığınız incelikleriyle tasavvuftur. Medeniyet tasavvuru açısından, özellikle şehirliliğinizi değiştirmek, dönüştürmek konusunda da tasavvufun işlevsel görünen bir tarafı var. Mesela biz Turgut Cansever'i okurken onda bu toplumsal değerler sistemine ilişkin çok ciddi vurgular olduğunu fark ediyoruz. Var; ama bu neden hâlâ bir türlü kentsel mekâna yansımıyor?

S. Ökten: Şu anda yansıyamaz; çünkü şu andaki talebe göre arz yapmak zorundasınız. İşin başlangıcında talep zuhur etti; ama

arz yapılmadı. Dolayısıyla mesele bir yerinden yırtıldı; o yırtık büyümeye devam ediyor şimdi. Bir de hangi topluma sunacaksınız bunu? Nazif (Gürdoğan) Faysal Finans'da çalışıyordu. Ben dedim ki "Kar payı olarak ne veriyorsunuz?" O da dedi ki "Bankanın verdiği bir veya iki puan düşük kâr payı veriyoruz." Ben de dedim: "Hep kâr mı ediyorsunuz?" O da "Mecburuz." dedi. "Zarar etmez misiniz?" dedim. Ne münasebet. "Beş puan düşük versem, bütün para bankaya girer." dedi. Teyzemin parası var, ben gidip alıyorum kâr payını; sene 80'ler filan. Sakallı amcalar, çarşafly teyzeler titreyerek paralarını getiriyorlar. Toplum bu. Yani "Sakalla, çarşaflla olsa ben de alırım 30'a 40'a" diyor ya Yunus. Toplum bu, bu toplumu nasıl adam edeceksiniz. Yemin olsun çok zor. Size şunu da söyleyeyim ki toplumun ürettiğinin toplama yakını birilerinin cebine gidiyor birileri de fakir, bu hâlde kalıyor. Bu da bir gerçek durum.

Bu arada sorduklarınızdan şunu mu anlamalıyım, siz medeniyet meselelerimize dair hemen bir sistem çıkarıp bunu siyasi iradeye bir teklif olarak mı sunacaksınız? Eğer vaktimizi israf etmiyoruz, bu da ayrı ve mühim bir meseledir, dersiniz biz bu konuşmaları daha sık bir şekilde, belki parça parça, küçük cüzler hâlinde yapalım. Hem ben gelişirim hem sizler tartışır düşünürsünüz. Şöyle söyleyeyim, ben bir noktada duruyorum ve bir şeyler söylüyorum; ama bu mal, miri malıdır. Müslümanların kamusal malıdır. Herkese ait bir maldır. Eğer buradan bir feyz çıkacaksa bu feyz bütün cemaate aittir. Hatta bu bütün bir insanlığa da ait olabilir. Bu işte sizin çok önemli bir payınız ve misyonunuz var. Siz bu sözleri alıp bugüne yorumlayacaksınız, çekeceksiniz, büzeceksiniz, biçeceksiniz, dikeceksiniz ve buradan belki kendi hayatınıza da yansıyacak, topluma yol gösterecek bir rehber bir uç çıkacak. Yaşım yetmiş, benim bundan sonra Başbakan olacak hâlim yok, başbakanın gidecek, elini öpecek, ona "Beni dinle!" diyecek hâlim de yok. Ama bu sohbetlerden mühim bir şeyler çıkarsa belki sizi dinleyebilir.

M. Şentürk: Teşekkür ederiz hocam.

S. Ökten: Estağfirullah. ■

-
- İnovasyon Moderatörlüğü,
 - İnovatif Fikir Üretme ve Geliştirme Moderatörlüğü,
 - Ürün Farklılaştırma (Ar-Ge) ve Geliştirme (Ür-Ge) Moderatörlüğü,
 - CE Direktifleri Kapsamında Makina Tasarımı Danışmanlık Hizmeti,
 - Triz (İnovatif Buluş Yapma Tekniği) Uygulamaları ile Kaizen Moderatörlüğü,
 - Triz ile (TPM) Toplum Verimli Bakım Yönetimi Danışmanlığı,
 - İş Güvenliği Uzmanlığı Hizmeti,
 - Yönetim Danışmanlığı Hizmeti,

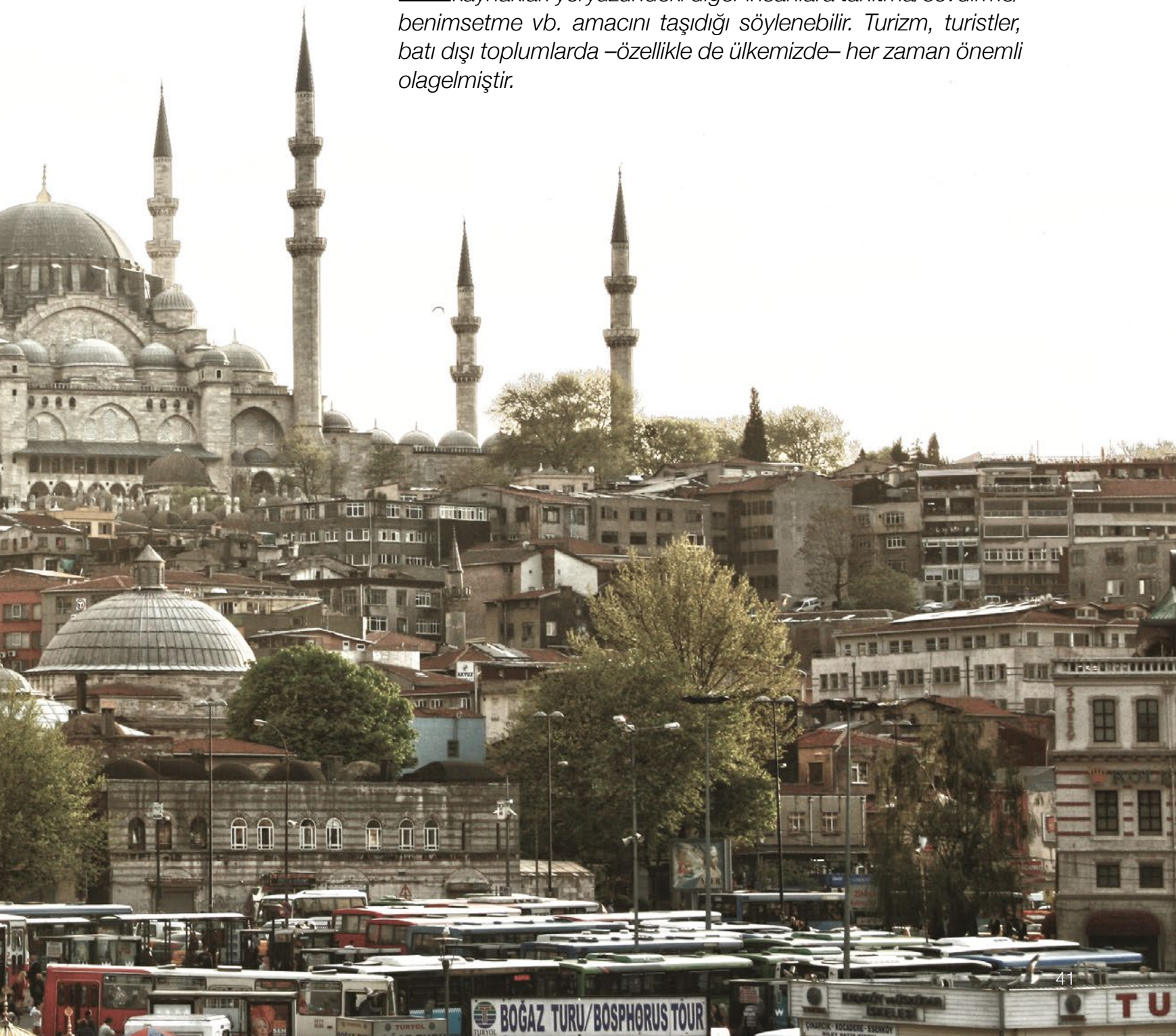
MÜHENDİSLİK DANIŞMANLIK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Sütlüce Mh. Gaysuni Mehmet Efendi Sk. No: 12 Daire: 2 4 Beyoğlu – İstanbul
Tel: +90 [212] 255 65 68 Faks: +90 [212] 255 65 70 info@ardas.eu

Mekânı turizme odaklı düşünmek:

Tarihî kent merkezlerinin değişimi

Ekonominin sürükleyici sektörü olarak kurgulanmasının dışında turizmi, toplumların sahip oldukları doğal ve tarihî kaynakları yeryüzündeki diğer insanlara tanıtmaya/sevdirmeye/benimsetmeye vb. amacını taşıdığı söylenebilir. Turizm, turistler, batı dışı toplumlarda –özellikle de ülkemizde– her zaman önemli olagelmıştır.

Tarihî, kültürel eserlerin korunması, restore edilmesi ve turistlerin ziyaretine açılması, tarihî kent merkezlerinde bir dizi müdahalenin gerçekleştirilmesine neden olmaktadır.

Misafirperverliğin bir göstergesi olarak kabul etsek de bu durumun farklı nedenleri bulunmaktadır. Turistlerin kentlerimize gelmesiyle hem sahip olduğumuz tarihî, kültürel ve doğal kaynakların ne kadar önemli olduğu gösterilecek hem de iktisadi kazanç sağlanacaktır. Bu nedenle yüz yılı aşkın bir süredir temel tartışma konularından biri, turistlerin ülkemize nasıl çekilebileceğine ilişkindir. Bunu sağlamak için iki temel gelişimin hedeflendiği görülmektedir: Tarihî, kültürel eserlerin korunması, restore

edilmesi ve ziyarete açılması, her düzeyde modern kent koşullarının oluşturulması. Bu hedeflerin nasıl bir tarih algısı ve kent, mekân ve insan ilişkisi doğurduğu önemlidir.

Tarihî, kültürel eserlerin korunması, restore edilmesi ve turistlerin ziyaretine açılması, tarihî kent merkezlerinde bir dizi müdahalenin gerçekleştirilmesine neden olmaktadır. Kent merkezindeki sanayi, küçük imalat, atölyeler, toptancılar ve depolama alanları desantralize edilerek ya kent çeperlerine ya da farklı kentlere gön

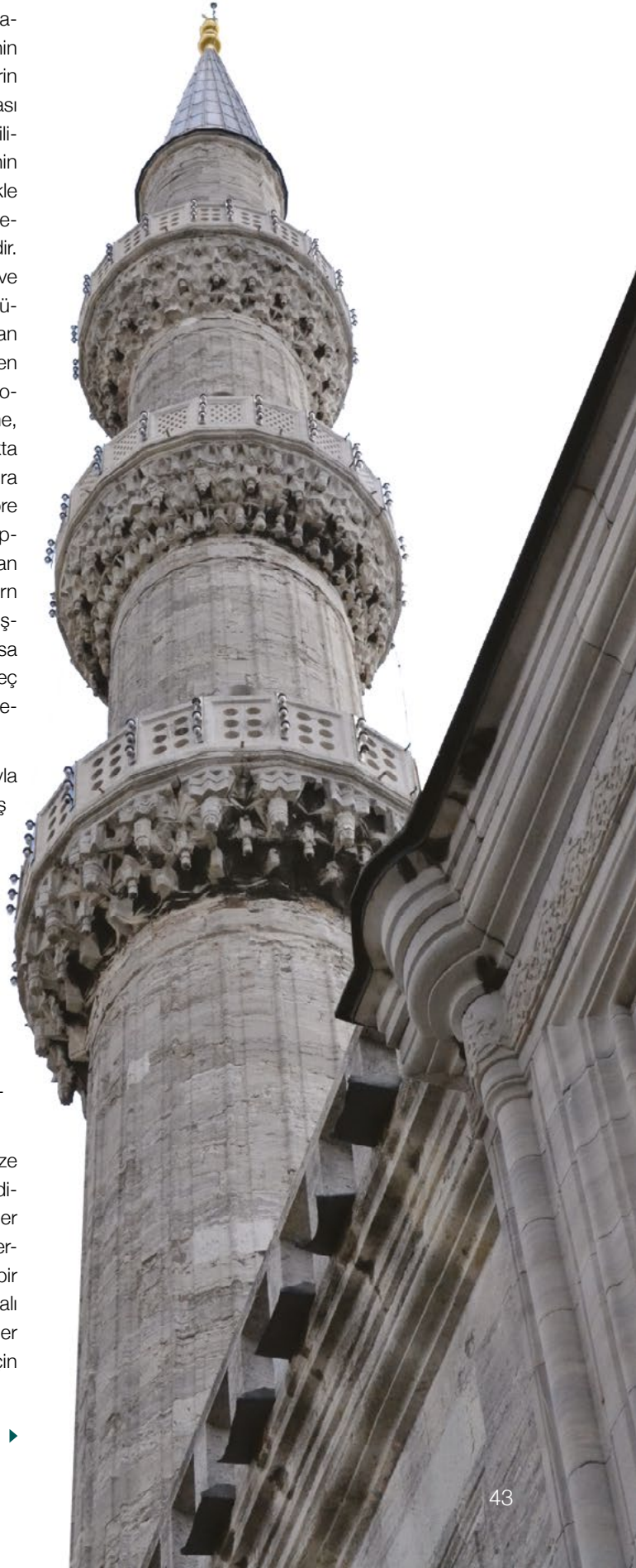

1878 yılı İstanbul Yeni Camii ve Boğaziçi ▲

derilmektedir. Kirliliğin temel sebebi olarak görülen bu unsurların kent merkezinin dışına taşınması sağlanarak bu bölgelerin tarih, kültür, turizm ve ticaret alanı olması hedeflenmektedir. Çevre - görüntü kirliliğine neden olan söz konusu iş yerlerinin kent merkezinden ayrılması için genellikle uygulanan yöntemlerden biri kent merkezine araç girişlerinin kontrol edilmesidir. Araç girişlerinin zorlaştırılması, üretim ve ticaret fonksiyonlarının güçlüğüle sürdürülebilmesine neden olmakta ve zaman içinde bu türden iş yerleri kendiliğinden kentin farklı alanlarına yerleşmektedir. Boşalan alanlar ise konaklama, dinlenme, eğlenme mekânları olarak tasarlanmakta ve turizm odaklı hâle getirilmektedir. Zira kent merkezindeki tarihî yapıların restore edildikten sonra turizme büyük katkı yapması beklenmektedir. Kirliliğe neden olan bu türden iş yerleri yerine temiz, modern koşullara sahip turizm mekânlarının oluşması hedeflenmektedir. Bu hedef kısa zamanda gerçekleşmemekte, bir süreç hâlinde işlemekte ve tarihî kent merkezlerinin dönüşümü sağlanmaktadır.

Tarihî kent merkezlerinin boşaltılmasıyla birlikte kentin dış bölgelerinde yapılmış ve belirli sektörleri bir araya toplayan iş merkezlerinin de canlandırılması planlanmaktadır. Bu durumda kent merkezinin dışında yapılan yatırımlar özendirilmekte, teşvik edilmekte ve desteklenmektedir. Kent merkezinde sıkıştırılan sanayi ve küçük üretim, kentin çeperlerinde teşvik edilmektedir. Böylelikle kent merkezinin fonksiyonunun belirli uygulamalarla değiştirildiği görülmektedir.

Küçük imalatın ve atölyelerin desantralize edilmesinin, mekânı giderek değiştirdiği bilinmektedir. Bu türden müdahaleler belirli alanlara sadece bir fonksiyon verme amacını gütmektedir. Ancak, tek bir fonksiyon verilmesi kentsel yaşamı parçalı hâle getirmekte ve ayırtmaktadır. Diğer taraftan bu amacı gerçekleştirmek için

Sultanahmet Camii ►

Tarihî kent merkezini sadece turizme odaklamak kısa ve orta vadede çeşitli kazanımları sağlasa da bu aynı zamanda içi boşaltılmış tarih, kültür, mimari ve kent kimliği anlamına da gelmektedir.

Ayasofya Gravürü - London Published 1868 ▲

çok sayıda insanın yer değiştirmesi gerekmektedir. Bu müdahalelerde insanların mekânla kurdukları ilişki dikkate alınarak olabildiğince az yer değiştirmeleri sağlanmalı ve çok fonksiyonlu bir kent mekânı oluşturulması için çalışılmalıdır.

Tarihî kent merkezindeki bu türden müdahaleler gerçekleştirilirken amacın “bölgeyi kurtarmak” olduğu ileri sürülmekte ve bunun tarihî ve kültürel mirası korumak için “tek çare” olduğu vurgulanmaktadır. “Kurtarmak”, “korumak”, “restore etmek”, “yaşatmak”, tarihî kent merkezlerindeki müdahaleleri meşrulaştırıcı bir söylem olarak kullanılabilir.

Bu durumun en önemli örneklerinden birini ise tarihî eserlerin dokusunu bozan, onlara baskıda bulunan ve kent merkezine daha fazla insanın (bunlar tahmin edilebileceği gibi yerli insanlardır) gelmesine neden olduğu ileri sürülen kamu binaları oluşturmaktadır. Tarihî kent merkezlerinde çeşitli fonksiyonlara sahip kamu binalarının da kentin farklı alanlarına taşınması sağlanmaktadır. Tarihî özelliklere sahip olan yapılar boşaltılarak turizm fonksiyonuyla yeniden işlevlendirilirken tarihî özelliği olmayanlar ise yıkılarak hem altındaki tarihî eserler ortaya çıkarılmakta hem de diğer tarihî eserlerin değeri artırılmakta-

dır. Kamu binaları da tıpkı sanayi, küçük imalat, atölye ve toptancılar da olduğu gibi kent merkezinin görüntüsünü bozan ve turizm merkezine yakışmayan unsurlar olarak kabul edilmektedir. Tarihî kent merkezlerinde süreç içinde oluşan iktisadi, toplumsal ve kültürel unsurların kentin çeperlerine ya da kent dışına taşınmasıyla birlikte bu bölgeler turizm alanı hâline getirilmektedir. Turizme bağlı olarak iktisadi gelir elde etmek amacıyla tarihî eserler ziyarete açılmakta ya da sivil eserler konaklama, eğlence mekânları olarak düzenlenmektedir. Bu durum, tarihî kent merkezlerini giderek müze kente dönüştürmektedir. Uzun yıllar ihmal edilen tarihî kent merkezleri yeniden işlevlendirilerek iktisadi kazanç sağlanmaktadır. Ancak, bu türden müdahaleler hem mevcut toplumsal ve iktisadi yapının değiştirmekte hem de tarihî kent merkezlerinin sahip olduğu tarihî ve kültürel mirasın içini boşaltmaktadır. Bu türden müdahaleler, tarihî kent merkezini açık hava müzesi hâline getirmekte, onu kentlilerin değil turistlerin yaşayacağı bir mekân hâline dönüştürmektedir. Burada yaşayan kentliler ise turizm ve eğlence sektörü içerisinde temizlik görevlisi, kat görevlisi, garson vb. olarak çalışmaktadır.

Tarihî kent merkezlerine yönelik bu türden müdahalelerle mimari açıdan tarihsel ve kültürel mirasın korunmaya çalışıldığı söylenebilir. Ancak, bu “koruma” hedefi, söz konusu merkezlerin sahip olduğu birçok değerın yitirilmesine ve kentin kimliğinin farklılaşmasına neden olmaktadır. “Koruma” hedefi, binaları korusa da mevcut toplumsal, kültürel ve iktisadi yapıyı koruyamamakta, tamamen değişmesine neden olmaktadır. “Koruma”nın turizmi artırmaya yönelik bir çaba olduğu düşünülürse tarihî kent merkezlerinin bir süre sonra insansızlaşacağı, kimlik yitimine uğrayacağı ileri sürülebilir. Bu nedenle tarihî kent merkezini sadece turizme odaklamak kısa ve orta vadede çeşitli kazanımları sağlasa da bu aynı zamanda içi boşaltılmış tarih, kültür, mimari ve kent kimliği anlamına da gelmektedir. ■

*Gayrimenkulünüzün
değerini bilin...*

www.ygd.com.tr

Altunizade Mahallesi, Sırma Perde Sokak
Sırma Apt. No:23/2 ÜSKÜDAR/İSTANBUL
Tel: 0216 474 03 44 (pbx) Fax: 0216 474 03 46
E-posta: bilgi@gyd.com.tr

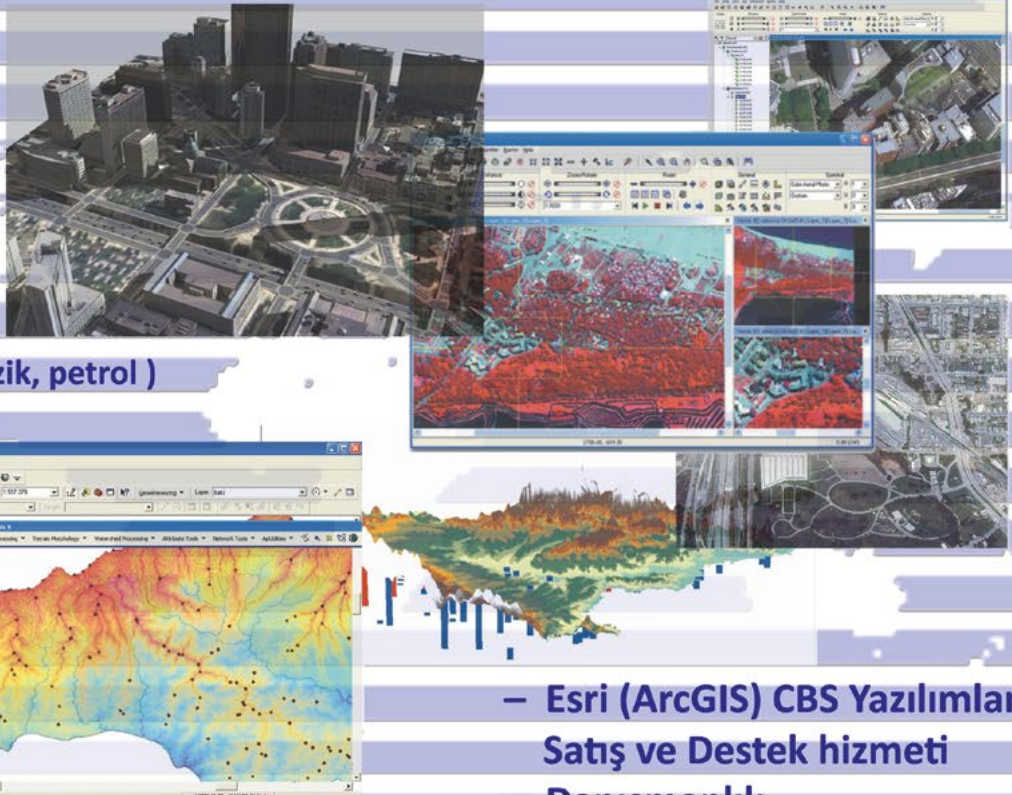
Sultantepe Mahallesi Cumhuriyet Caddesi
Şengür Apt. No:17/2 ÜSKÜDAR/İSTANBUL
Tel: 0 216 492 76 00 (pbx) Fax: 0 216 492 76 06
E-posta: bilgi@impek.com.tr

İşlem GIS, 1984'ten beri Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda Dünya lideri Esri firmasının ürünleri ile;

- *Haritacılık
- *İmar-Plan Yönetimi
- *Tapu-Kadastro
- *Yerel Yönetim
- *Kent Yönetimi
- *Afet
- *Ormancılık
- *Tarım
- *Yer Bilimleri (jeoloji, jeofizik, petrol)
- *Altyapı Yönetimi
- *Enerji
- *Ulaştırma
- *Denizcilik
- *Madencilik
- *Savunma, Güvenlik
- *Meteoroloji
- *Askeri Coğrafya
- *Bankacılık-Finans
- *Telekomikasyon
- *Sigortacılık
- *Basın-Yayın
- *Emlak
- *Kamu Yönetimi (Kalkınma, Seçim, Vatandaşlık hizmetleri)
- *Çevre Yönetimi

gibi sektörlerde ve bilginin üretildiği, işletildiği her yerde

- Esri (ArcGIS) CBS Yazılımları
- Satış ve Destek hizmeti
- Danışmanlık
- Yazılım Geliştirme
- Sistem Tasarımı
- Dokümantasyon
- Servis Yönetim Hizmetleri
- Bakım ve Teknik Destek
- Eğitim ve benzeri faaliyetleri başarıyla sunmaktadır.

İŞLEM GIS®

Bugünü analiz edebilmek ve daha iyi bir yarını planlayabilmek için...

ANKARA
2024. Cd No:14 06800
Beysukent / Çankaya
0 312 233 50 00

İSTANBUL
İTÜ Ayazağa Kampüsü Vadi 2
Konutları A Blok K:3 Sarıyer
0 212 465 39 80

İZMİR
1347. Sk No:8/109
Pasaport / Konak
0 232 425 12 68

www.islem.com.tr

info@islem.com.tr

esri

Partner Network
Gold

Şehirleri mi Trafiğe Uydurmaliyiz, Yoksa Trafiği mi Şehirlere?

Dr. Fatih Gündoğan
Trafik Mühendisi

Özellikle ulaşımı kolaylaştırıcı elektrikli ve fosil yakıtlı ulaşım araçlarının artması beraberinde (iyi yönetilememekle birlikte) yine ulaşım-
dan kaynaklanan sorunları getirmiştir. Bu sorunların çözümü ise şehirlerin tahribatına yol açmıştır ve açmaya devam etmektedir. Bu yanlışların büyük çoğunluğu da daha geniş otomobil yolları inşa etmek için yapılıyor. Cumhuriyet dönemi şehir trafiğini çözmek için şehirlerin ve tarihî eserlerin tahribini Rahmetli Turgut Cansever şöyle özetliyor:

“...Millet Caddesi ve Londra Asfaltını birleştiren yolun kuzeyindeki Mimar Sinan’ın eseri olan İlyaszâde Camii yıkılmış ve yerine giriş sahası altında kalacak şekilde bir benzin istasyonu inşa edilmiş...”
(T. Cansever, İstanbul’u Anlamak, 1998)

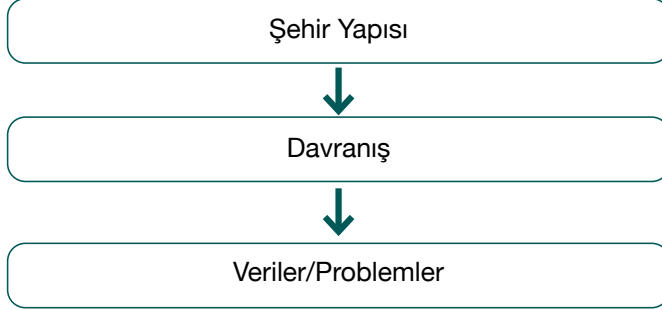
Şehirlerimizi yalnızca tarihî eserleri yıkıp otomobiller için yol açarak veya camilerin silüetlerini bozarak (bkz. Aksaray Valide Sultan Camii) yıpratmıyoruz. Aynı zamanda şehrin çeperlerine inşa ettiğimiz (içerisinde iş alanı barındırmayan ve otomobil bağımlı-

lığını artıran yapısıyla) toplu konut alanları inşa ederek buralardan şehrin merkezine gelen yükü kaldırabilmek için de yine şehri hırpalıyoruz.

Şehrin yapısı genel olarak davranışları etkiler. Yolculuk sürelerini belirler ve dolayısıyla ulaşım aracının seçimini de etkiler ve problemleri de beraberinde getirir. Örneğin küçük ve orta ölçekli şehirlerin bir araya gelmesinden oluşan bir metropolde yerleşim grupları arasında geçiş (ulaşım) ihtiyacı ile yağ lekesi gibi büyüyen, ardından da

kentsel dönüşümler veya konut alanları açmak suretiyle merkezin iş alanı, civarın konut alanı olduğu ve günlük ortalama yolculuk süresinin 2-3 saati bulduğu bir metropolün sorunları aynı değildir. Özellikle büyükşehirlerde trafik sorunlarını tartışırken “şehir” kelimesini iki açıdan akıldan çıkarmamız gerekiyor. 1. Şehrin mevcut yapısının trafiğe etkisi 2. Trafik çözümünün şehre etkisi.

Şekil 1: Şehirlerin yapısı davranış ilişkisi (Kaynak: Knoflacher H., Stehzeuge 2009)

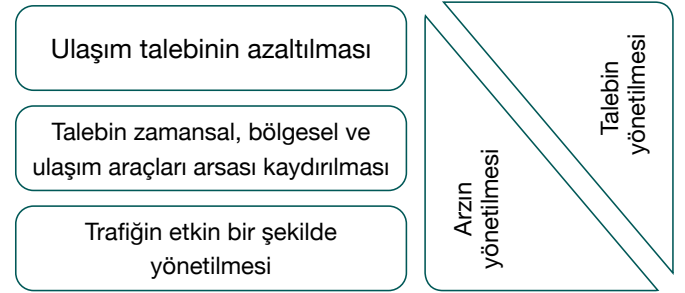
Yani aslında trafik sorunu için çözüm aranırken şehrin yapısını etkisiz çözümler ile bozmak yerine, sorunun kaynağına inerek şehir yapısındaki davranışları etkileyen değişiklikleri yaparak çözüm aramalıyız.

Özellikle 50'ler ve 90'lar arasında trafik sorununa (ki ister istemez otomobil trafiğinden bahsediyoruz) aranan çözümler, yeni arz oluşturulması ve sürekli talebin karşılanması yönünde olmuştur. Oysa sonuçta görülmüştür ki otomobil trafiğine yapılan her yatırım yeni bir talebi tetiklemiş ve bir kısır döngü meydana getirmiştir. Şehir ve trafik konusunu konuşurken önce ölçümüzü koymak zorundayız. Ölçü öncelikle “insan”, sonrasında miras alınan “şehir” olmalıdır.

Peki, neden günah keçisi otomobildir? Şehirlerimizde, yanlış projeler nedeniyle (Cansever'in verdiği örnekte olduğu gibi), tahribat genelde otomobil yüzünden olduğu için sanık sandalyesinde oturuyor. Oysa otomobil değil, şehri bilinçsizce idare edenlerdir gerçek suçlular.

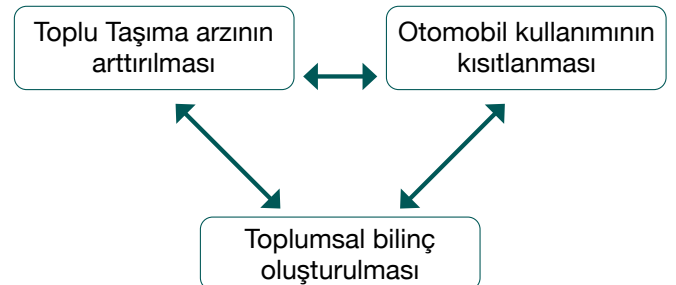
Sadece 1950'lerde ve sadece Mimar Sinan'ın eserleri tahrip edilerek mi şehirlere kötülük yapılır? Elbette hayır! Mesela üst geçitler ne kadar gereklidir? Ne kadar önemlidir? Neden Avrupa'da kent içinde üst geçit yapılmazken bizde iki adımlık yollarda yapılmaktadır? Trafiği (evet, yine unutuyoruz otomobil trafiğini) azaltıyor mu? Mesela Ankara'nın merkezinde yayaların kolaylıkla karşıdan karşıya geçirilebileceği ölçekte sinyalizasyon bir kavşak olan Mithatpaşa/Meşrutiyet Caddeleri kesişiminde yapılan şekildeki üst geçit, şehir estetiğini bozmanın ve yayaları ikinci plana atmanın dışında bir işe yaramamaktadır. Çünkü otomobil trafiğini etkileyen unsur buradaki yayalara ayrılan 7-8 saniyelik süre değil, aşağıdaki kavşaklarda yine otomobillerin meydana getirdiği trafiktir.

Otomobil bireyseldir, bireye zaman kazandırır ve hatta genel olarak toplu taşımadan daha hesaplı (otomobile verilen ücret hesaba katılmaz her nedense) bir ulaşım aracıdır. Bu avantajları, bireyi otomobil kullanmaya itmektedir. Ancak, artık görülmüştür ki şehirler otomobil odaklı yapıyı kaldıramamaktadır. Bu durumda karar vermeniz gerekmektedir. Ya şehirden feragat edeceksiniz ya da otomobilinizden. Üçüncü yol olarak otomobili makul çerçevede kullanmak sayılabilir. Bu nedenle şekilde de görüldüğü gibi modern kent içi trafik yönetimi, öncelikle yolculukların azaltılmasıyla uzun vadede hedeflenmelidir. Evden çalışma, şehrin kompakt olarak inşası gibi yöntemler ile yolculukların kilometre olarak azaltılması, öncelikli ve uzun vadeli hedeftir. Buradan arta kalan trafiğin, yani yolculukların gerçekleşme zamanlarını kaydırarak (farklı mesai saatleri), ulaşım aracı aktarması (otomobil yerine toplu taşıma teşvik edilmesi), trafiğin bölgesel aktarılması ve tabii ki aktivite için hedef seçiminin değiştirilmesi (yakındaki sinemanın seçilmesi gibi) yöntemler ile kaydırılması ile toplam yolculuk (hareketlilik) azaltılmadan trafik akışında iyileştirme sağlanabilir. Üçüncü olarak geri kalan trafiğin iyi bir şekilde idaresi olarak görülebilir (iyi bir sinyalizasyon sistemi gibi).

Kaynak: M.Boltze: Verkehrsplanung und Verkehrstechnik III Skript 2004

Diğer şekilde modern trafik anlayışının bir diğer özeti aslında. Yani otomobil trafiğinin azaltılması, toplu taşıma arzı ve konforunun artırılması ve elbette toplumsal bir bilinç oluşturulması. Bu gerçekleri yerine getirdiğimiz takdirde kısa ve orta vadede trafik sorununa çözüm bulmak mümkündür. Yine buradaki toplu taşıma ve otomobil kapasitelerini gösteren o çok tanınmış resim her şeyi özetliyor aslında.

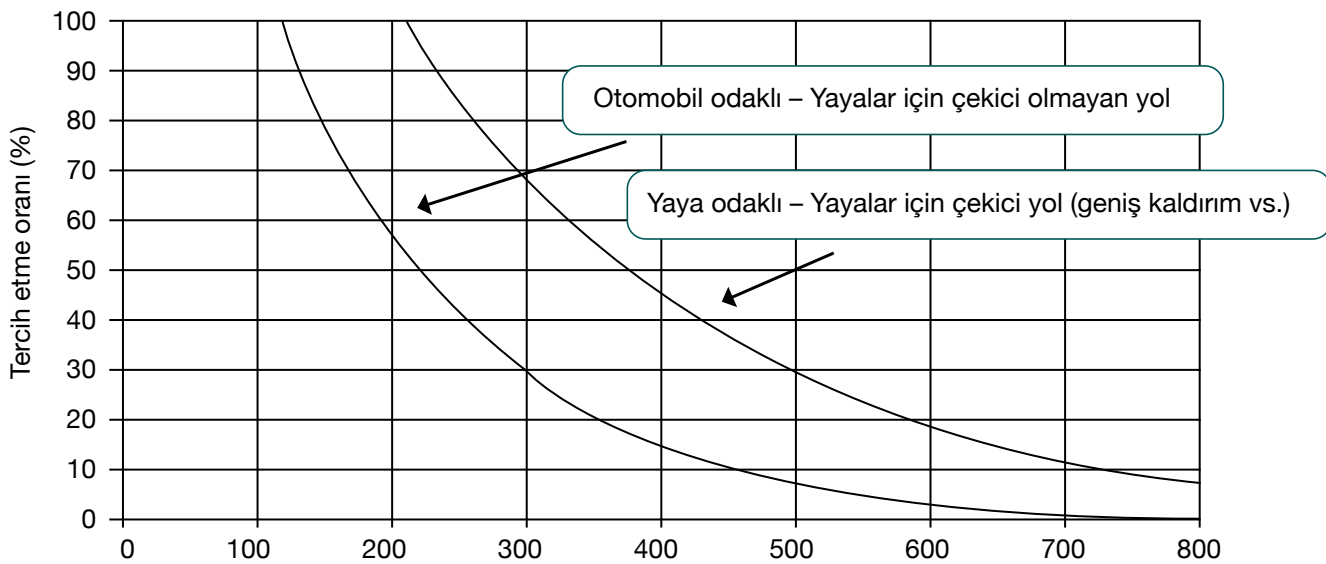

Kaynak: M.Boltze: Verkehrsplanung und Verkehrstechnik III Skript 2004

Uzun vadeli olarak baktığımızda ise, şehrin silüetini (gereksiz üst geçitler ile) bozmadan, tarihî dokusuna zarar vermeden, kullanım şekillerinde değişiklikler yaparak ve trafiğe çıkacak insanların ulaşım aracı seçimini etkileyerek daha sağlıklı ve sürdürülebilir ulaşım modeli kurulabilir. Yine bu noktada, Prof. Hermann Knoflachner'in de haklı olarak dediği gibi ulaşım modu (aracı) seçimi eşit şartlarda olmalıdır. Eşit şartlar hem bilinçaltına işleyen anlayışın değişmesi hem de şehrin yapısının bu eşitliği sağlayacak şekilde düzeltilmesi ile olabilir.

Örneğin bir yaya ne kadarlık yolu yürüyerek gider, ne kadardan sonra bisiklet veya otomobil tercih eder? Şekilde görüldüğü gibi normalde 100 metreden başlayarak azalan yayaların yürümeyi tercih etme oranları, yolun uzunluğu arttıkça azalmaktadır. 800 metre ise genel olarak yayaların (gönüllü olarak) yürümeyi tercih etmediği alanın başlaması ve artık bisiklet veya otomobilin devreye girdiği mesafedir. Bu mesafe şayet yaya yolu çekici hâle getirilirse %70 oranında artması mümkündür. Yani yayanın yürümeyi tercih etmesi 200 metreye kadar %100 oranında kalmaktadır ve 800 metreden daha fazla mesafeyi yürümeyi tercih edebilmektedir. [Kaynak: Hermann Knoflachner, die Harmonie Stadt und Verkehr (Şehir ve Ulaşımın uyumu)]

Şekil 2: Şehirlerin yapısı davranış ilişkisi (Kaynak: Knoflachner H., Stehzeuge 2009)

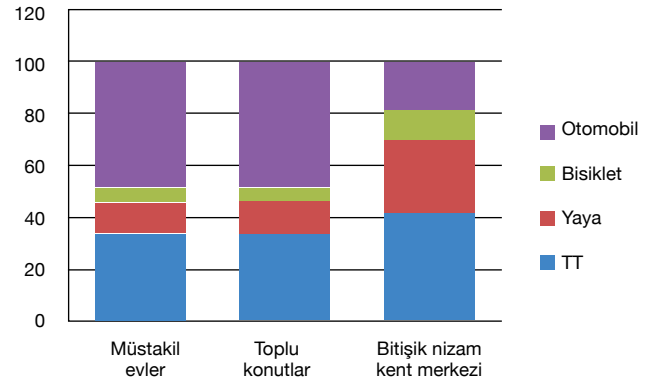
Şehirleşme Yapısının Ulaşım Aracı Seçimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma

Bu aşamada Prof. Knoflach ve arkadaşlarının Viyana'da gerçekleştirdikleri bir çalışmayı buraya özetleyerek şehirlerin yapısını, kuruluş şeklinin davranışlarımıza etkisine bakalım. Bu çalışmada şehirleşme yapısı, bölgede iş ve alışveriş gibi günlük aktivitelerin bölgeye yakınlığı ve toplu taşıma sisteminin yoğunluğunun günlük

yolculuklar üzerine etkisi araştırılıyor. Çıkan sonuçlar [Grafikler ve çalışma sonuçları için kaynak: Sustainable development- Öko-City. Band 3: Mobilitätsverhalten der Wiener Bevölkerung in Abhängigkeit von der Wohnstruktur 1995] şöyle:

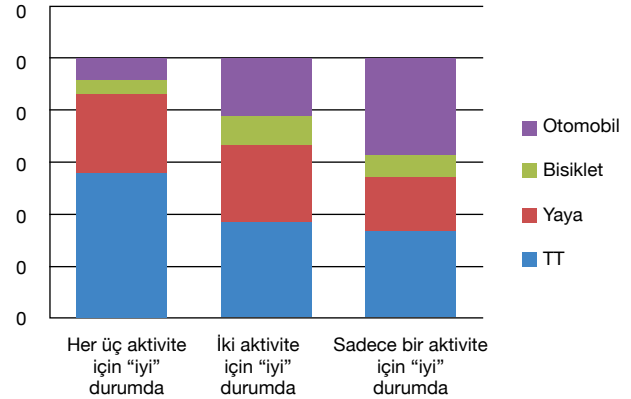
Şehirleşme tarzı

Şehirleşme yapısının ulaşım aracı seçimine etkisi (modal-split) şekildeki gibi değişiyor. Müstakil evlerde %49 civarında olan otomobil kullanım oranı, kent merkezleri gibi sık yapılaşmanın olduğu bölgelerde %19'a geriliyor. Sık blokların olduğu bölgelerde yaya ulaşımı, bisiklet ve toplu taşıma artış gösteriyor.

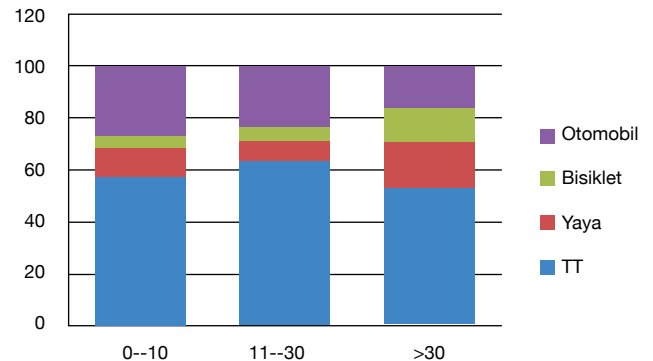
Bölgede aktivite imkânı

Günlük yolculukların bölgede aktivite imkânına göre bakılırken temel aktivitelerin (iş, alışveriş ve eğlence) bölge için her üç aktivite için de iyi durumda olması, yalnızca iki aktivitenin iyi durumda olması ve yalnızca bir aktivitenin iyi durumda olması şeklinde ayrılıyor. Bu gruplamaya göre ulaşım aracı seçimine bakıldığında tüm aktiviteleri "bölge" içerisinde gerçekleştirme imkânı olanların otomobil kullanımının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bölge içinde gerçekleştirilebilecek aktivite sayısı azaldıkça otomobil kullanımı artarken diğer ulaşım türlerinde azalma görülmektedir.

İş imkânı

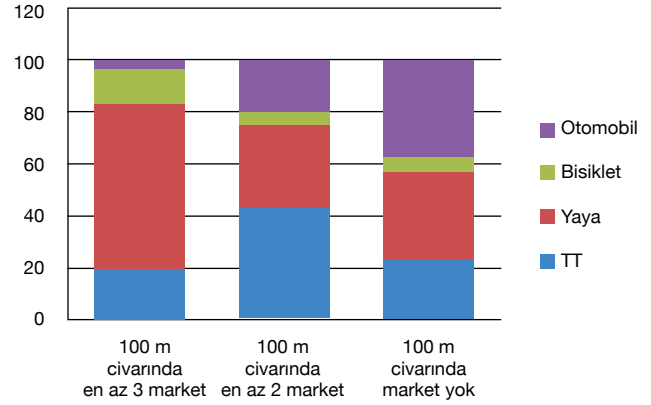
Yapılan çalışmada bölge içerisinde istihdamın (ev-iş yolculuklarında) ulaşım aracı seçimine etkisi de araştırılıyor. Bu durumda, her 100 kişiye 0-10 kişilik istihdam imkânı olduğu durumda %27 olan otomobil kullanımı, 11-30 kişilik iş istihdam durumunda %23'e ve 100 kişiye 30'dan fazla kişilik istihdam imkânı olan bölgelerde %17'ye gerilediği görülmektedir.

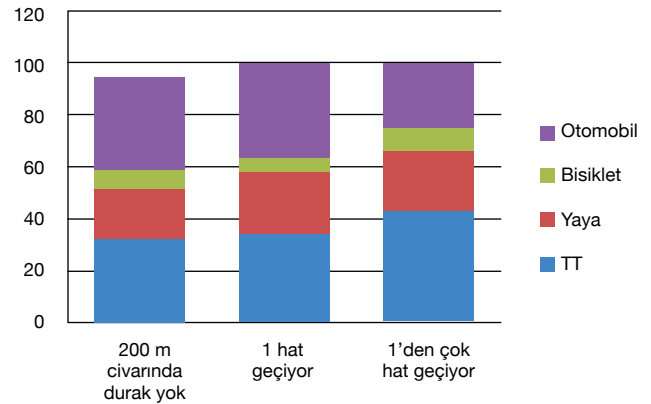
Temel ihtiyaçların bölge içinde karşılanması

Bir diğerk husus, bölge içerisinde 100 m mesafede temel ihtiyaçların karşılanabileceğiki bakkal/market olup olmadığıdır. Şekilde görüldüğü gibi 100 m mesafede bakkal/market olmaması otomobil kullanımını büyük oranda artırmaktadır.

Toplu taşıma arzı

Son olarak toplu taşıma arzının (bölgeden geçen hat sayısı ve durak mesafesinin) kişilerin ulaşım aracı seçimine etkisi. Yine şekilde görüldüğü üzere 200 m civarda toplu taşıma (otobüs, tramvay veya metro) durağı olmadığı bir durumda otomobil kullanımı %42'den 200 m mesafede birden fazla hat geçtiği durumda %26'ya gerilemektedir.

Yukarıda alıntıladığımız çalışmanın sonuçlarına baktığımızda:

- Şehir merkezleri gibi sık yapılaşma ve karışık (iş-ev) yapılaşmanın olduğu durumlarda otomobil kullanımı azalmaktadır.
- Aktivite yerlerinin (iş, alışveriş, eğlence) yakınlaştırılması otomobil kullanımını azaltarak bisiklet ve yaya gibi daha sağlıklı yollarla aktivitelerin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.
- Günlük ihtiyaçların temini için yakın mesafelerde marketlerin olması yürümeyi artırdığı gibi otomobil kullanımını da azaltmaktadır.

- Çalışmanın sonuçları şehirde arazi kullanım yapısının ulaşım aracı seçimine etkisini çok açık bir şekilde göstermektedir. Bahsedilen çalışma ışığında somut çözüm önerileri ile sonuçlandırılacak olursak şehirlerin yapısını tahrip etmeden, tarihini yok etmeden, silüetlerini bozmadan modern trafik yöntemleri ışığında kısa ve uzun vadeli olarak aşağıdaki önlemler alınarak trafik sorunu çözüme kavuşturulabilir (Bu önlemler sıralanırken çeşitli faydaları ispatlanmış olan akıllı ulaşım sistemleri ve elektronik sistemler ile ilgili önlemlere burada yer verilmemiştir.):

Kısa ve orta vadede talep yönetimi çerçevesinde

- Kent merkezlerinde “bölgesel” ücretlendirme sistemi ile park ücretlendirmesinin yapılması. İyi bir “bölgesel park ücretlendirme” politikası ile “yol ücretlendirmesi” (road pricing)ne gerek kalmadan trafiğin azaltılması mümkündür. Bölgesel ücretlendirmeden kasıt; sürücünün gideceği istikamette tüm bölgenin hangi ücrette olduğunu bilmesi ve özellikle şehir merkezlerinde istisnasız ücretsiz bir kısım olmadığına sürücü tarafından bilinmesidir. Destekleyici bir hizmet olarak (bir önlem değildir zira) P&R (şehir kenarı otoparkları) sayısı artırılmalıdır.

- İstanbul gibi engebeli araziye sahip bölgelerde elektrikli bisikletlerin teşvik edilmesi, bu tarz projelerde “tanıtım ve reklam” çalışmalarının ön planda tutulması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır. Aksi takdirde proje kadük kalabilir ve tercih edilmediği düşünülür.

- Konut izinleri için “mutlaka garaj bulun-

durması” konusunun yeniden değerlendirilmesi gerekir. Sadece değerlendirilme-
lidir, diyoruz. Zira “otopark” bulundurup bulundurmama konusu tek başına değerlendirilemez. Modern çözümler; otopark bulundurmamayı, otomobil sahipliğini azaltacağı görüşündedir. Ancak, bu düşüncenin ülkemizde uygulanabilirliği tartışılmalıdır.

- Mümkün olduğunca yaya ve bisiklet yol ağlarında bütünlüğün sağlanması, yani kesintisiz uzun yaya ve bisiklet yollarının inşası ve kalitesinin yükseltilmesi.

- Başta kamu kuruluşları olmak üzere (ev-iş) seyahatlerinde özel otomobil tahsisinin kullanımının azaltılması bu bağlamda oldukça önemlidir. Zira kullanım giderleri şirket veya kurum tarafından karşılanan bu otomobillerin kullanıcıları bireyi caydırıcı olası politikalarından da etkilenmezler. Bu nedenle bu konularda merkezî kararlar gereklidir. Benzer olarak Avrupa’da şir-

ketlerin, sendikal hak olarak verdikleri “yol yardımı”, kişilerin ikamet ettikleri bölgelerin çok uzağında çalışmaktan sakınmamaları sonucu gereksiz trafik yoğunluğu oluşması ve enerji israfı nedeniyle tartışılmaktadır.

- Her ne kadar otomobil sahipliği oranı çok yüksek olan Avrupa’da otomobil sahipliğini azaltıcı önlemler alınsa da genellikle çocuk sahibi ailelerin fazla olduğu ülkemizde otomobil sahipliği değil; ama kullanımının caydırıcılığının vurgulanması birincil önlem olarak görülebilir.

- Otomobil kullanımının kısıtlanmasından daha güzel ve sık olanı; toplu taşıma, bisiklet ve yayalara sağlanacak kolaylıklar ve kalitenin artırılması olacaktır. Bu bağlamda örneğin çocukları ile seyahat eden ailelere belirli indirimler uygulanması gibi kolaylıklar ve avantajlar, toplu taşımanın “zorunlu” olarak değil “isteyerek” tercih edilmesini sağlayacaktır.

Uzun vadede kentsel yenileme çerçevesinde

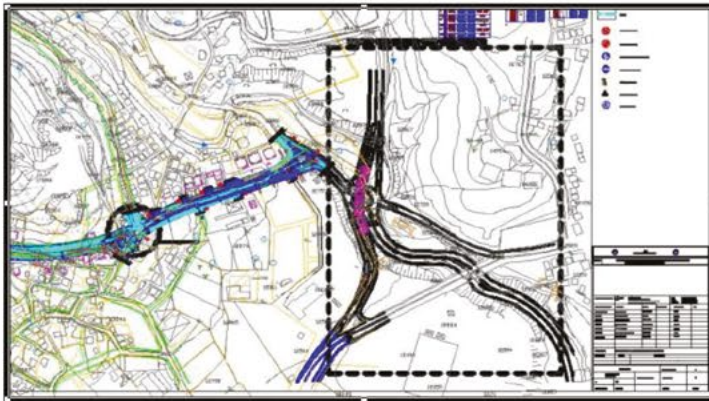
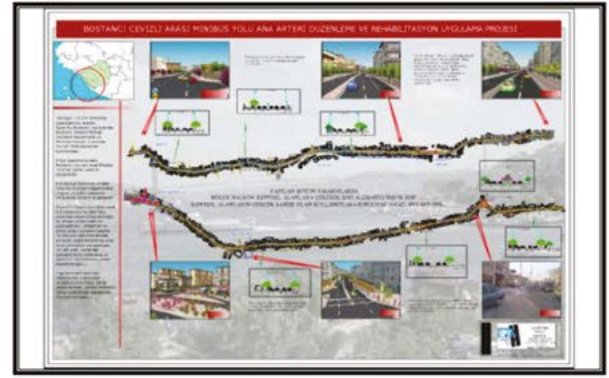
- Mümkünse yeni kurulacak toplu konut alanlarının, karma (konut-iş-eğlence) yapıda kurulması,
- Toplu konut alanlarının mutlaka iş alanları ile yakınlaştırılması, toplu konut alanlarında günlük alışverişler için otomobilsiz ulaşımın olabileceği küçük market ve büfelerin teşvik edilmesi,
- Toplu konut alanlarında, otomobille toplu taşıma durakları ile eşit mesafede ve mümkünse kapalı garajlarda park imkânı sağlanması,
- Toplu konut alanları ile toplu taşıma durakları arasında ve genel olarak konut bölgeleri içinde yaya yollarının fiziksel kalitesinin yükseltilmesi,
- Yatırımların, özellikle yeni toplu konut bölgelerinde görüldüğü gibi daha fazla şeritli otomobil yolları yapılarak değil, toplu taşıma olanaklarının artırılmasına ağırlık verilerek gerçekleştirilmesi,
- Şehrin merkezinde yeni açılacak konut alanlarında site önü parkın olmadığı (mahalle girişinde kapalı garaj park), otomobil kullanımına kısıtlayıcı/caydırıcı tedbirlerin konulduğu konutların inşa edilmesi,
- Yaşanabilir şehirler için otomobillerin daha hızlı aktığı değil, çocukların rahatlıkla oynayabildikleri 10 km/h veya 30 km/h'lik kuralların konulması/uygulanması yaşam kalitesini artıracaktır.
- Şehri tahrip etmeden, akıllı bir şekilde ondan faydalanır, davranışlarımızı biraz değiştirir, yaratılıştaki bize verilmiş olan "yürümek" nimetini tekrar hatırlarsak daha yaşanabilir, sürdürülebilir şehirleri bizler de görebiliriz. ■

UPY

Ulaştırma Proje Yönetim Ltd. Şti.

- Şehir Planlama, Ulaşım Planlama, Ulaşım Master Planları, Toplu Taşıım Planlaması,
- Trafik Mühendisliği, Ulaşım ve Trafik Etütleri, Trafik Sirkülasyonu,
- Yol ve Cadde Düzenlemeleri, Kentsel Tasarım, Cephe Rehabilitasyonu,
- İmar Planları, İmar Hukuku, Arazi Geliştirme, Proje Yönetimi, Proje Geliştirme,
- Kentsel Stratejiler, Kentsel Dönüşüm ve Yenileme,
- Afet Yönetimi Konularında Proje ve Danışmanlık Hizmetleri.

Ferahevler Mah. Adnan Kahveci Cad. Girne Sk. No:2/2 Tarabya / Sarıyer / İSTANBUL

Tel: 0212 299 76 47 - Fax: 0212 299 76 48

www.upy.com.tr - mail@upy.com.tr

Abdullah Karadağ
Elektronik Mühendisi

Yeryüzü kurulu beri insanlar kendi üretebildiklerini kullanmış, doğal şartların elverişsizliği, bilgi yetersizliği vb. sebeplerle üretemediklerini ise komşularından başlayarak genişleyen bir halkada temin etme yoluna gitmişlerdir. Malın değeri ve önemine göre, ulaşımın oldukça zor olduğu dönemlerde bile dünyanın bir ucuna ticaret amacıyla gidilmiştir. Bu fevkalade tabii olan durum için herhâlde kimse'nin bir itirazı yoktur, tıpkı bizim de bir itirazımız olmadığı gibi. Fakat eski çağlarda ulaştırma maliyetlerinin oldukça yüksek oluşu yapılan hesaplarda hemencecik ağır basmış ve zaruri olanlar dışında dışardan temin yoluna fazlaca gidilmemiştir. Tarih kitaplarından okuduğumuz kadarıyla sadece ulaştırma maliyetinin kat be kat üzerinde değeri olan ipek kumaşlar, ziynet eşyaları gibi ürünler dış ticarette ağırlığı oluşturmuş. Bilhassa tarım ürünleri gibi asli ihtiyaç malları ise kıtlık yılları dışında herhâlde memleketler arası dolaşmamıştır. Günümüzde ise ulaştırma maliyetleri, bilhassa zaman boyutunda eskiye nazaran çok daha düşmüş durumda. Artık dünyanın öbür ucundan birkaç gün içerisinde mal temin etme imkânı var. Malların topyekûn taşınması durumunda bu maliyetler para boyutunda da oldukça azalıyor. İletişim çağında olmamız hasebiyle yenilik içeren mallar için, dünyanın ücra bir köşesinde üretilseler dahi, anında yer kabuğunun en uzak köşesindeki memleketlerden alıcı çıkabiliyor. Trenler, gemiler ve uçaklar, bu malı taşımak için anında seferber olabiliyorlar. Mühendisler, teknik adamlar, bu malın en uygun maliyetlerle taşınması için hesaplara koyuluyor; tüccarlar, işbu malın "distribütör"lüğünü alabilmek için birbirleriyle yarışa giriyorlar.

İşte bu değişen iletişim imkânları ve azalan ulaştırma maliyetleri, bizi çözülmesi gereken yepyeni bir denkleme karşı karşıya bırakıyor. Maliyet hesaplarında artık sadece ipek kumaşlar ve mücevherler değil, köpek mamaları da ithalat lehine sonuçlar üretiyor. Başka memleketlerde ham maddesi bulunmayan mallar için ithalat son derece anlaşılır bir çözümken oyuncaktan elbiseye, ev eşyasından kırtasiyeye,

İpek böceği kozasından ipek üretimi ►

Değişen Dünyada Yerellik ve Yerlilik Kavramları

tüm malların üzerinde “Made in PRC” yazmasını nasıl anlayacağız? Mevcut düzenin kutsal kitabında temel hedef kâr maksimizasyonu olunca yetişmiş endüstri mühendisleri de tüm hesaplarını bunun üzerine kuruyorlar. Peki bunda ne sakınca var? Kâr etmek kötü mü?

Eğer bu soruları ben değil de yazıyı okuyan soruyorsa bu yazı birinci hedefine ulaşmış demektir. Bu ara hedefe ulaştıysak yazının temel hedefinin anlaşılmasına engel bulanıklıkları kaldırmaya başlayabiliriz. Kâr etmek elbette ki kötü bir şey değil, bilakis ticaretin temel hedeflerindendir. Fakat ticaret dahi daha büyük bir resmin içindeki bir detaydır. Bilhassa bir mümin için geçiminden sorumlu olduğu kişilerin rızasını temin etmek, Allah’ın emirlerinden biridir. Birdir, diyoruz; çünkü muhatap olunan başka emirler ve yasaklar da var. Örneğin israf yasağı gibi... Dünyadaki yüzlerce ülke, daha ucuza mal olduğu için tek bir ülkeye üretim siparişi veriyor ve muazzam bir ulaştırma kaybı (enerji israfı) meydana geliyor. Her yerde üretilen bu eşyaların tek bir yerde üretilip taşınmasından meydana gelen ve hiç kimsenin cebine girmeyen bu kayıp neye yol açacaktır? Bu kayıp, sınırlı enerji kaynaklarına sahip dünyamızda enerji savaşlarına yol açacak temel nedenlerden birisidir. Bilhassa Müslüman ülkeler olarak öyle körü körüne bir taklide kaptırdık ki kendimizi, bunun gibi yüzlerce meselede sürekli çuvalıyoruz. En basitinden meseleyi ele alırsak hadi

formülleri yeniden yapmak meşakkatine katlanmıyoruz, bari kendi kısıtlarımızı formüllere yerleştirelim. (Pek meşhur üniversitelerimizin deprem hasar hesabında Amerikan formülleriyle teklif sunup formüllerdeki katsayıların ne manaya geldiğini bilememesi geçmişte yaşanmış acı bir tecrübelerdir.) Bu ulaştırma kaybını engellemek ha deyince olacak bir iş değildir; ancak, bir yerde “hoop!” demeden de olacak bir iş değildir. Müslümanın ilme yaklaşımı, elbette mevcut aletleri reddetme şeklinde değil, onlara Hakk’ın tavsiye ettiği doğrultuda yön vermek şeklinde olmalıdır. Bu yerinde üretimle enerji kaybını azaltma yaklaşımı, her ne kadar Müslüman bir bakışla ortaya çıkıyorsa da Müslüman olan olmayan herkesin yararına. Değişen dünyada yerlilik ve yerellik kavramlarına olması gereken anlamı yükleyen yaklaşımı gerçekleştirebilmek için biraz tefekkür edelim ve meseleyi aşağıdaki maddelerle somutlaştıralım:

- Bilhassa gelişmekte olan ülkeler (biz dâhil), pahalı mallar veya daha kalitesiz üretimi yapılacak ürünler için başlarda yurt dışına yönelebilirler. Ancak, bu kolaycılığa kendini kaptıran ülkeler asla gelişmeyecek ve kendisini geliştirmekte olan ülke sıfatıyla sürekli oyalayacaktır. Ham maddesi topraklarında mevcut olan ürünleri, her ülke, üretim yoluna gitmelidir. Bunun için gerekli olan bilgi ve teknoloji transferine hemen geçmeyenler, dünyanın sırtında bir yük olarak kalacaklardır.

- Bilgi transferine (moda tabirle Know-How paylaşımı, nendense bana “hav-hav” şeklinde bir köpek sesini çağırıyor) sıcak bakmayan firmaların elinde olan mallar için hiç değilse üretim tesisleri, tüketim bölgesine kurulmalıdır. Kamu alımı yapanlar, şartnamelere yerinde üretimi teşvik edici maddeler koymakla yükümlü olmalıdır.

Karşısındaki insanları kendisine bağımlı yapacak bir anlayışa değil, kendi başlarına üretime sevk edecek bir anlayışa sahip olmalıdır. Etrafı huzursuz ülkelerle/insanlarla dolu bir ülke/insan huzurlu olamaz.

- Bilelim ki havuzda dolaşan bir kova su, havuzdan çıkan bir damla sudan daha evladır. Bu anlamda maliyet hesapları yeniden düzenlenmeli, şirketin/kurumun/şahsın kâr hesabının tek başına maksimize edilmesi amaç olmamalı, ülke ve çevre çıkarları da maksimize edilmelidir. Çevre ve ülke çıkarları hesap edilirken ulaştırma maliyetleri büyük katsayılarla çarpılmalıdır.

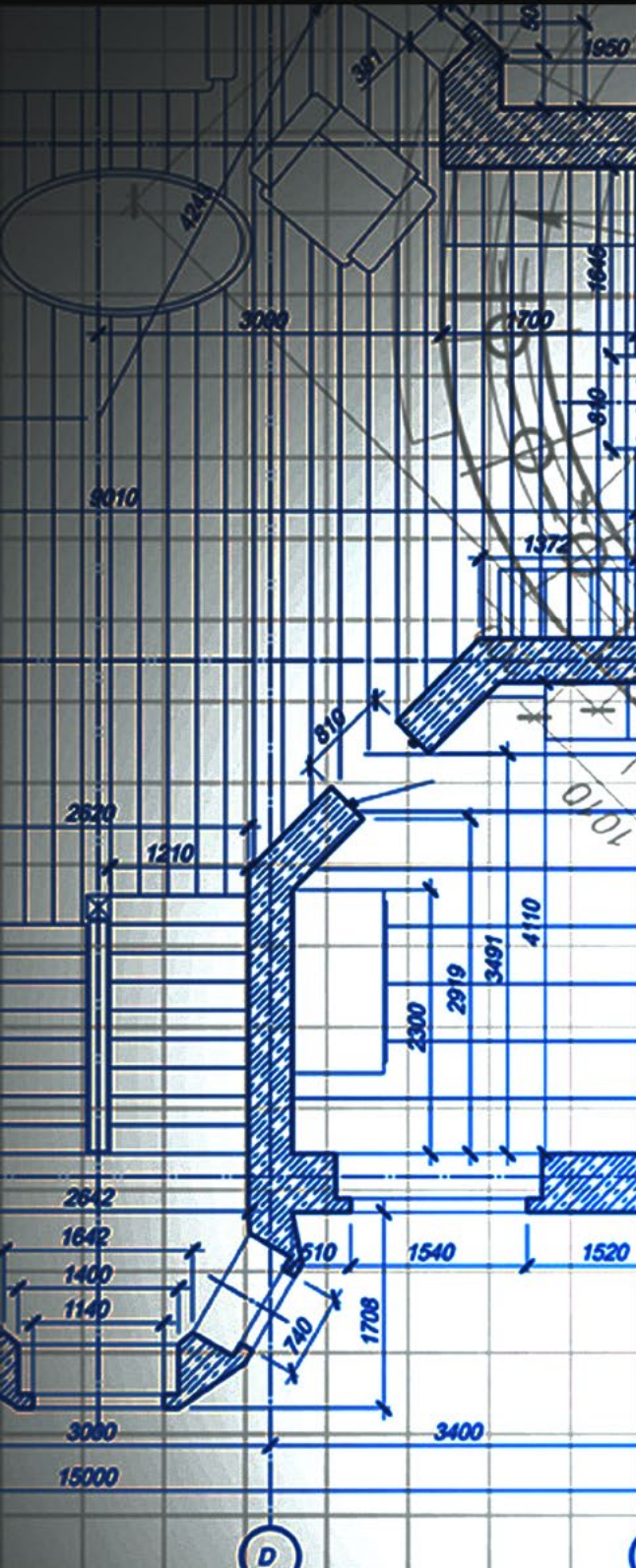
- Yurt dışına mal satıcı konumda olan ülkeler de aynı hassasiyeti göstermelidir. Karşısındaki insanları kendisine bağımlı yapacak bir anlayışa değil, kendi başlarına üretime sevk edecek bir anlayışa sahip olmalıdır. Etrafı huzursuz ülkelerle/insanlarla dolu bir ülke/insan huzurlu olamaz. Çevremizi geliştirmek, bizi daha da geliştirecektir.

- Üretimde yerel malzeme kullanımı bir prensip olarak benimsenmelidir. En basitinden inşaat malzemesi olarak her yere sabit tarife olarak betonarme yapmak yerine kerpiç, ahşap, taş yapı alternatiflerinin düşünüldüğü bir dünya, şimdikinden çok daha dengeli olacaktır. Alternatif yerel enerji kaynakları da bu kapsamda düşünülebilir.

Yerli üretim hedefiyle yola çıkan ülkeler bir anda her malın alternatifini üretemezler. Bu anlamda komşu ülkeler arasında bir değiş tokuş ve iş birliği politikası anlam kazanacaktır. Politik sebeplerle her zaman en yakın komşuyla bu iş birliği yapılamasa dahi en yakın uyumlu komşularla iş birliği gerekecektir. ■

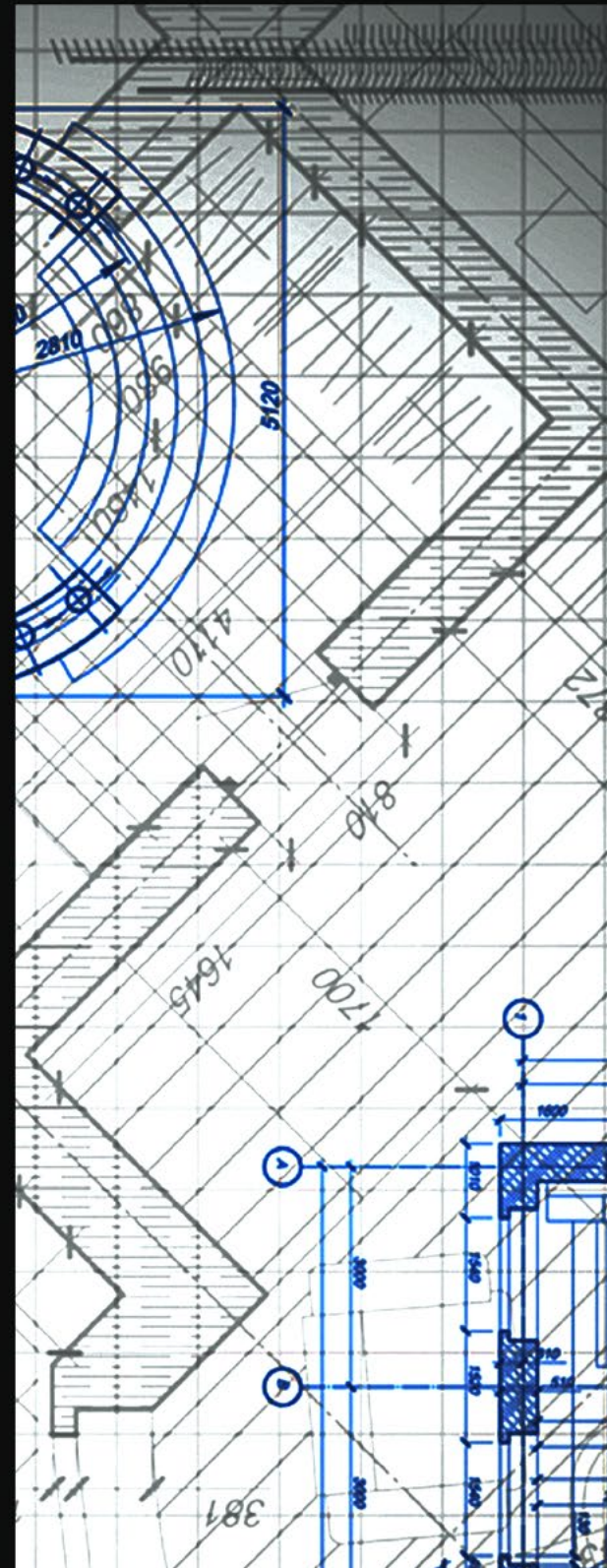
İNŞAAT

“Birşey olmak için değil, birşey yapmak için varız”

**İnönü Mah. Doğan Araslı Cad. 363. Sok.
Koçerler İş Merkezi No:1 K:5 D:15
(Vakıfbank Arkası) Esenyurt / İstanbul
Tel: 0 212 450 1 777 - 0 212 450 1 714
Fax: 0 212 450 1 733**

www.yap1.com

Meydanlar içinde

Fevzi Birinci
Şehir Gönüllüsü

Sizden bir kent panoraması göstermeniz istenirse iki seçeneğiniz vardır. Eğer kente yüksek bir yerlerden bakma imkânınız varsa bu coğrafi imkân işinize yarayacaktır. Oradan kenti izlersiniz. Sevdiğiniz ya da sevmediğiniz özellikleri ile kentin çehresi, işte oradan görebildiğiniz kadardır. Fizik mekânla kurulan ilişki, coğrafyanın ve insan elinin var ettiği silüete böylesine yukarıdan bir odaklanma ile değil de daha içeriden, zeminden bir panorama ile yüzleşmek istediğinizde de - ki bazı yerlerde coğrafya buna zorlayacaktır- yeni seçeneğiniz, kentin meydanları ya da meydan hüviyetindeki vadilerin ve o vadilerdeki mümkün su yollarının oluşturduğu akslar olacaktır. Tabii, tamamı ile bir deniz kıyısı kenti ise konumuz, komşu olduğu denizi, kenti çevreleyen namütenahi bir meydan olarak değerlendirebilirsiniz.

Deniz ve sahranın, keza yüksek tepelerin, kentin çehresi hakkında fikir vereceği gerçeği doğru, ancak, kentin odağında yer alan ve yine “işte o yer burası” demenize imkân vermekle birlikte, o yeri, o “yer” yapan “insan”la doğrudan temas etme avantajını sunan, insanda onunla yaşama isteği uyandıran, ona bir yaşama alanı açan ve daha da ötesinde ona başkaları ile birlikte yaşama paydaşlığı sunan kent meydanları, diğerlerinden birkaç adım daha önde durur. Ama Allah bazı yerlere iki imkânı birden de lütfetmiştir elbet. Örneğin içinden deniz geçen İstanbul’un iki su komşusu Haliç ve Boğaziçi, kentin hayat damarlarının düğümünün bağlandığı yerler olarak İstanbullulara yaşamın her rengini, sayısız nimetini farklı çehrelerden sunan mekânlardır.

Aksaray Meydanı ▲

İstanbul için, meydan denilince akıllarda belki yüzlerce yer sıralanabilir. Bir çeşmeyle ya da belki artık hayli yaşlanmış bir çınar ile odaklanmış mahalle meydancıklarından; sıra sıra dükkânların bir cami ile bütünleştiği ticari odaklara; dahası, neredeyse bütün kent insanını kendinde toplama potansiyelinde bir mahalle karakterindedir bunlar. Büyük kavşakları, otoban dönemeçlerini, hülasa insandan çok makinelerin güzergâhı olan odakları meydan saymak mümkün mü? Eğer bunu kabul edersek meydan denilen kavramın da çok yeni bir şey olduğunu iddia edeceğiz. O takdirde, etrafındaki binalardan temizlenerek önü açılan büyük abidevi camilerin önlerindeki geniş meydanların tarihi kadar kısa bir tarihtir bizde meydanın tarihi. Tabii, böylesi bir okuma devasa batı veya doğu kentlerinin geniş kentsel odaklarını referans alır. Dünyada meydan denilince akla ilk gelen ABD’deki Times ya da Çin’deki Tianmen, farklı ölçeklerde ama bu okumanın referans aldığı meydanlardır. Onlara öykünerek büyük bina kütlelerinin yanındaki geniş düzlüklerin büyük toplumsal işlevler yükleneceği fikri hâsıl olmaktadır.

Oysaki meydan, etrafını çeviren değerleri ezen değil, o değerlerle hayatîyetini anlamlandıran kullanıcılar olarak bizlere, varlığın bilincinde bir yön tayin etme imkânı sunacak sahanın adıdır. Meydan kavramı, bu suretle yalnız bir fizik mekânı ifade etmez. Açık bir lisanla, fizik mekânın teşekkülüne hacet bırakmadan bugünün sanal mekanının asla ulaşamayacağı bir derinlikte, manevi dünyaların ikliminde tayin edici rolü ile vücut bulabilmiştir. Öyle ki bu meydandan yine çehreler, en güzel hâlleri ile hakikatin aynaları olarak kendilerini temaşa etmeye imkân verirler. Bazı örnekler verelim o meydanlardan:

◀ Taksim Meydanı

▶ At Meydanı ve Dikili Taş

Yunus Emre'den:

"Meydânumuz meydân oldu cânlarumuz hayrân oldu
Her dem 'Arş'a seyrân oldu Hazret oldu dîvânımız"
"Bugün meydan-ı eflak içre, çağırıp bir ün eyledim
Müezzinlik bizim oldu, imam olduk uyan gelsin"
"Eflakin bahrına dalmayan, canını feda kılmayan
Senin cemalin görmeyen, meydana gelmez Allahım"
"Her kim merdâne gelsün meydâna
Kalmasun câna kimde hüner var"
"Aşkır Yûnus'un cânı başında serencâmı
Aşka mûnkir âdemi bu meydândan sürmüşler"

Süleyman Çelebi'den

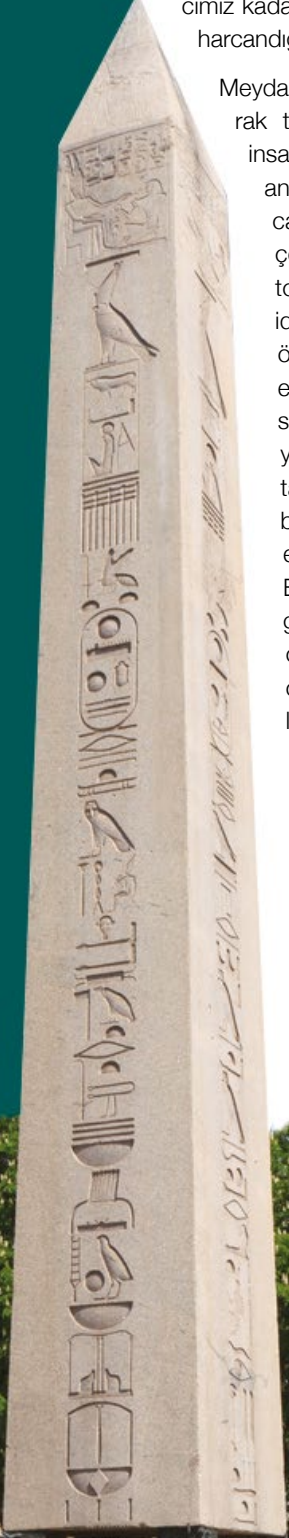
Yürü ki, meydan senindir bu gece,
Sohbeti Sultan senindir bu gece.

Aziz Mahmud Hüdâî'den

"Arzûlayıp dost illerin
Koklamaya manâ güllerin
Açıp muhabbet yolların
Meydân ederler Hû ile"
"Bakmayan câna
Erdi cânâna
Girdi meydâna
Terk edip ârın"

Meydan bir medeniyette böylesi bir dille "kulluk edilecek", "cemal görülecek", "hüner gösterilecek", "aşka tutulacak", "dosta erilecek", "canan bulunacak" mekânın adı olduğunda; "heva ile ezilip geçilen", "kibir ile gösteriş yapılan", "en büyük", "en geniş", "en yüksek" vs. nesnelerle kuşatılan yerler "meydan" olmanın dışında, elbette başka bir anlama ve işleve sahip olacaktır. İnsanın ayak bastığı ve hayat kazandığı meydanların tarihi bizde inancımız kadar eski iken elbette hayatların bir paçavra gibi harcandığı meydanların tarihi epey yenidir.

Meydanı bir kamusal alan, bir paylaşma alanı olarak tasarladığımızda onun büyüklüğünden çok, insanla var olan ve insanı ezmeden onu yücelten anlamları üzerinde vurgu yapmak zorunda kalacağız. O hâlde, meydanı kim için hazırladığınız çok önemli. Napolyon'un Paris'inde meydanlar topçu bataryaları için planlanmış mesela; Türk idareciler, İstanbul'a meydanlar açarken neyi öncelidiler acaba? Makineleri ya da tatmin edecekleri egolarını mı? Bugün Saraçhane'yi suç odağı, Eminönü'nü illegal ticaret alanı, Beyazıt'ı otoparka dönüştüren akıl, daha en başta insanı ve onu layık olduğu makamları hesaba katmış mıydı? Bunu hesaba katanları takdir edebildiler mi? Rahmetli Turgut Cansever'in Beyazıt hayalini gerçekleşmiş bir proje olarak görmek istemeyenler, o büyük sanatkârın yücelere olan muhabbetine ihanet ettikleri gibi, o meydanı yaşayacak nesillerin de varlık bilinçlerini idrak etmelerine de ket vurmuşlardır.

Sultanahmet Meydanı ▲

Rahmetli Turgut Cansever'in Beyazıt hayalini gerçekleştirmiş bir proje olarak görmek istemeyenler, o büyük sanatkârın yücelere olan muhabbetine ihanet ettikleri gibi, o meydanı yaşayacak nesillerin de varlık bilinçlerini idrak etmelerine de ket vurmuşlardır.

Kentin meydanları, şehir neşesi ile ufuklarının seyredildiği, buluşulan, eyleme dönük fikirleri de buluşturan mekânlar ve bunu hakikat cephesi ile konumlayacak yerlerini yitirmişken İstanbul meydanlarının cami tartışmalarına sahne olması ne kadar üzücü. Maalesef meydanlara cami yapmakla büyük iş yapacağını düşünen ruhlar, hayata dair bir şeyleri dört duvara sıkıştırma merakındalar. Kibir nişanesi binaları "cami" diye isimlendirip pazarlamak, bu binaları totaliterizmin parolaları ile isimlendirmek ve meydanlara hastalıklı kimlikler biçmeye çalışmanın, insanoğlunun en büyük ihtiyacı olan mutluluğu yaşanabilir bir kulluk ortamında sunmakla eş tutulmayacağı aşîkâr. Cami yıkarak meydan yapmakla, cami yaparak meydan yıkmak aynı hatayı farklı biçimlerde tekrar etmek anlamına gelecektir o zaman. Keza, kenti yaya ve araç arasında bir rekabet saha-

sına dönüştürüp, kah birine kah ötekine sırnaşan ve şahsiyetsizlik sunmak da aynı meydan telakkisinden kopulduğunun bir göstergesi. Aracın içindeki insanı, insanın ihtiyacı olan hareketi kavrayamayan bir teknik saldırı, kentin hem doğasını hem ufkunu ne kadar da karartıyor.

Kentlerde meydan aramalı, bulduğun yeri secdegâh bilmeli. Geniş ovalar gibi kaba taş yığınlarını sanatkâr hassasiyeti ile yontup insanlara yeniden hediye etmeli. ■

KABLO TV FİBEROPTİK SİSTEMLERDE ÇAĞDAŞ ÇÖZÜMLER

- Saha Keşif Çalışmaları
- Projelendirme, Maliyet ve Fizibilite Çalışmaları
- Malzeme Tedarik
- HFC, FTTx Proje Uygulamaları
- Bakım, Arıza ve Onarım Hizmetleri
- Güzergah ve Altyapı Tesis İşlemleri
- Koaksiyel ve Pasif Upgrade Hizmetleri
- Aktif ve Pasif Upgrade Hizmetleri
- Headend Ekipman Tesisi ve Devreye Alınması İşlemleri

Çevresel Risklerin Etkileri ve Kent Ölçeğinde Yapılabilecekler

Dr. Alpaslan Hamdi Kuzucuoglu

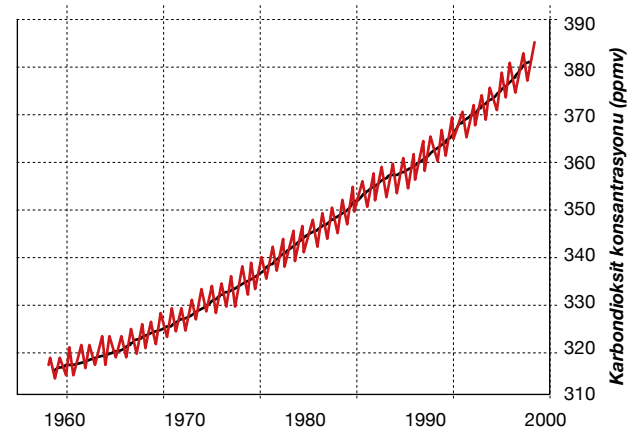
Harita Mühendisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehircilik Atölyesi

Uygun olmayan bağıl nem ve sıcaklık, uygun olmayan ışık, uygun olmayan hava kirleticiler, rutubet, yapı malzemesi kaynaklı riskler ve gürültü gibi faktörler insan, çevre ve yapıları etkileyen çevresel risklerden bazılarıdır. Tüm dünyada fosil yakıtların kullanımı nedeniyle hava kirleticilerinin salınım oranlarında yüksek bir artış yaşanmaktadır.

Uygun olmayan bağıl nem ve sıcaklık, uygun olmayan ışık, uygun olmayan hava kirletici koşulları, rutubet, yapı malzemesi kaynaklı riskler ve gürültü gibi faktörler insan, çevre ve yapıları etkileyen çevresel risklerden bazılarıdır. Tüm dünyada fosil yakıtların kullanımı nedeniyle hava kirleticilerinin salınım oranlarında yüksek bir artış yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak karbondioksit (CO₂) salınım oranı ise son 150 yılda %21'lik artışla 280 ppm'den 353 ppm'e yükselmiştir (Şekil 1). Özellikle araç trafiği ve endüstriyel üretim alanlarının yoğun olduğu bölgelerde önemli miktarda artış tespit edilmektedir.

CO₂ Havai (ABD) ölçümleri grafiği¹ ▲

¹ Havai (ABD) CO₂ Ölçümleri:
(Dr. Tans P., NOAA/ESRL: www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends/)

B i -
lindiği
gibi küresel
ısınmanın tanı-
mı, insanlar tarafın-
dan atmosfere salınan
gazların sera etkisi oluşturma-
ması sonucunda dünya yüzeyin-
de sıcaklığın artması olarak yapıyor.²

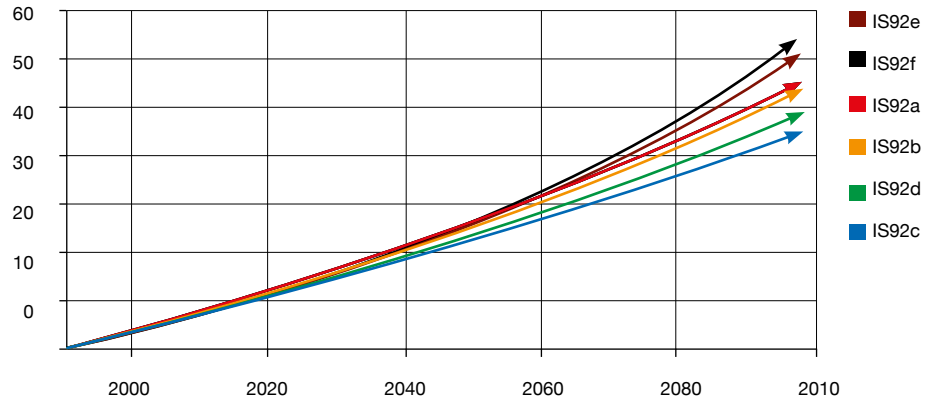
Artan dünya nüfusuyla gelen tüketim ihtiya-
cı ve doğal alanların yok edilmesi, kar-
bondioksit konsantrasyonundaki artışın
ana nedenleri olmaktadır. Uzmanlar kar-
bondioksit oranındaki bu artışın dünyanın
yüzey sıcaklığını son yüz yıl içinde 0,4 - 0,8
°C arttırdığına ve olması beklenen değer-
den % 30 daha yüksek olduğuna dikkat
çekiyor. Bununla birlikte yüzey sıcaklı-
ğında yalnızca son yirmi yılda meydana
gelen artış 0,25 - 0,4 °C arasında bulun-
maktadır. Birleşmiş Milletlerce destekle-

nen "İklim
Değişikliği
Hükümetler
Arası Paneli
(IPPC)"nin rapo-
runda bu yüzyılın sonuna
kadar dünyamızın ortalama sı-
caklığının 2 ile 4,5 °C yükseleceği
öngörülüyor.³

Yine uluslararası ölçekte yapılan çalışma-
larda küresel iklim değişikliği nedeniyle
deniz suyu seviyelerinde de artış öngö-
rülmemektedir (Şekil: 2). (2100 yılına kadar
yaklaşık 60 cm.) Su seviyesinin yükselme-
si binaların bodrum mekânlarına yönelik
risk oluşturabilecek potansiyele sahiptir.
Bunun ne derece gerçekleşebileceği ve
kentleri ne kadar etkileyeceğini şimdiden
kestirmek güçtür. Ancak bu ihtimal de
göz önünde bulundurulmalıdır.

Deniz seviyesinin yükselmesi Senaryoları

Deniz seviyesinin yükselmesi cm

² Kuzucuoğlu, A. - Beylerbeyi Sarayında
Risk Analizleri ve Koruyucu Tedbir Önerileri - I.Ü.
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Tezi - İstanbul, 2011

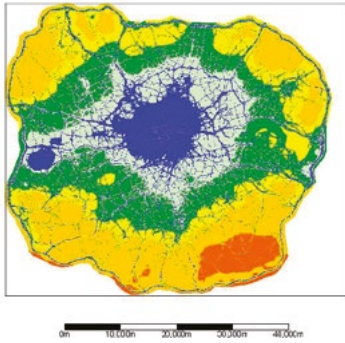
³ <http://www.dogadernegi.org/kuresel-isinma.aspx>

⁴ Deniz Seviyelerinde Yükselme Senaryosu.
(WMO&UNEP 1992)

Abu Dabi Hava Kalitesi Web Sitesi ⁷ ▲

Londra'nın 2002 yılı Ozon (O₃) konsantrasyon modellemesi (µg/m³) ⁸ ▲

Yani bu tablolardan da anlaşılacağı üzere insanoğlunu korkunç senaryolar beklemektedir. Bu nedenle akademisyenler son yıllarda hava kirleticisi gazların iç ve dış ortamlara yaptığı etkiler üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu amaçla AB Projeleri gerçekleştirilmiş olup pek çok proje de hâlen devam etmektedir. MEMORI / Measurement, Effect Assessment and Mitigation of Pollutant Impact on Movable Cultural Assets. Innovative Research for Market Transfer, CULT-STRAT / Assessment of Air Pollution Effects on Cultural Heritage - Management Strategies gibi projelerde hava kirleticilerinin kültür mirasına olan etkilerinin amacıyla test metotları geliştirilmiş, risk indikatörleri, eşik değerleri tespit edilmiş, modeller yapılarak kültür mirası koruma stratejileri belirlenmiştir. Bu çalışma sonuçları ile hem ekosistem hem de insan sağlığı üzerine hava kirliliğinin etkileri yaklaşımları da karşılaştırılmıştır.

1970 yıllardan beri özellikle iç ortamlarda iç hava kalitesi ile ilgili sorunlar gözlenmiştir. Hava geçirmez olarak inşa edilen binaların yapıma amacındaki temel neden fazla enerji kullanmama ihtiyacıydı. Bu da az havalandırmayı beraberinde getirdi. Bilgisayarların kullanılmaya başlanması, kapalı alanlarda pek çok kişinin birlikte çalışması, iç kirleticilerin yüksek konsantrasyonlarda bulunması, insan sağlığını tehdit eden önemli faktörler olmuştur.⁵

İç ortamlardaki hava kirliliği etkilerini periyodik olarak ölçmek için pasif ve aktif ölçüm metotlarından faydalanılmaktadır. Çeşitli metal kuponlar ve örnekleyiciler (sampler) pasif yöntemler olup elektronik esasla çalışan sensörlü (sabit ya da hareketli) veri kaydediciler (data logger) aktif yöntemler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür izleme (monitoring) araçlarıyla sürekli olarak iç ve dış ortamlar izlenmelidir. Eğer hava kirleticileri için belirlenmiş eşik değerler aşıyorsa buna göre gerekli önlemler alınmalıdır.

Dış ortamlardaki etkileri araştırmak amacıyla yine hava kirliliği izleme istasyonları kurulmaktadır. Çeşitli kurumlar kent bazında kurdukları izleme istasyonları sayesinde hava kirliliği verilerini elde etmektedir. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 10 hava kalitesi ölçüm istasyonu ile hizmet vermektedir. Ölçülen hava kirleticilerinin 15 dakikalık ortalamaları istasyonlardaki bilgisayarlar tarafından otomatik olarak kaydedilmektedir. Sonra bu veriler teknik elemanlarca saatlik ve günlük ortalamalara dönüştürülmektedir [6]. Ayrıca AB Projesi olan LIFE Projesi (Development of a GIS Based Decision Support System For Urban Air Quality Management In The City of Istanbul) sonucu elde edilmiş çıktılar günlük olarak yayınlanmaktadır. Aynı zamanda istenilen tarih aralığında yine istenilen bir istasyona ait hava kirliliği raporlarına da web üzerinden ulaşılabilir.⁶

Yine önemli diğer bir projeye örnek de Abu Dabi Hava Kalitesi Web Sitesidir. Birleşik Arap Emirlikleri Abu Dabi Çevre Ajansı ile Norveç Hava Araştırmaları Enstitüsünün (NILU) ortaklaşa bir projesi olan Abu Dabi Hava Kalitesi ölçümleri de online olarak halkla paylaşılmaktadır. Proje, hem halk tabanlı (community based) hem de internet tabanlıdır (internet based). Harita kısmında istenilen istasyonun lokasyonu, bu istasyonda ölçülen gazlar ve mevcut gaz kalitesi online olarak sunulmaktadır. Bununla beraber istenilen bölgenin gürültü verisi, meteorolojik verisine de ulaşılabilir.

İzlemeler sonucu elde edilen verilere göre modeller yapılmakta, bu sonuçlar GIS tabanlı haritalar üzerinde gösterilmektedir. Bu tür bilimsel çalışmalar, risk azaltma çalışmalarında ve karar vericilerin daha kolay ve hızlı bir şekilde karar almasında önemli rol oynamaktadır.

⁵ Masuda H., Ito T., Yokoyama S., Lida T., Shimakura K., Kobayashi S. - Investigation of Behavior Pattern and Risk- Assessment of Main Indoor Air Pollutants in Sapporo and Nagoya City Part1: Measuring Result Of Vocs.

⁶ <http://application2.ibt.gov.tr/IBWC/HavaKalitesi.aspx>

⁷ <http://www.adairquality.ae/en/home.aspx>

⁸ Londra Şehri Yıllık Ozon Konsantrasyon Modellemesi, King's College Environmental Research Group, <http://www.corr-institute.se/cultstrat/web/page.aspx>

Sonuç ve Tartışma

Halk sağlığının, kültür mirasının ve ekosistemin korunması için iç ve dış ortamların hava kalitelerinin ölçülmesi, gerekli risk tedbirlerinin alınması açısından çok önemlidir. Bu da sürekli bir izleme ile sağlanabilir.

İç ortamlarda hava kalitesini artırmak için havalandırma sistemleri (HVAC) en etkili yöntemdir. Ancak, bunun da enerji ihtiyacı-

na neden olup, maliyetleri yükseltmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle doğal havalandırma-ya sahip ve daha az enerji ihtiyacı duyulan mimari projelere ağırlık verilmelidir.

Şehirler bazında çevre yönetim stratejileri geliştirilmeli, bu stratejiler içinde sorumlular, uygulayıcılar ve halk olmak üzere herkese yer verilmelidir.

Dünyanın ekolojik dengesinin korunarak canlılığının devam edebilmesi açısından oldukça önemli çevresel risklerin azaltılmasına yönelik acilen tedbirler alınmalıdır.

Hava kirliliği modelleme ve senaryo çalışmalarları için GIS haritalama ve bilgisayar programlarından faydalanılmalı, bunun için disiplinler arası teknik iş birliğine önem verilmelidir.

Diğer çevresel etkenlerden olan gürültü haritaları kent ölçeğinde hazırlanmalı ve bu riske karşı da önlemler alınmalıdır.

Küresel ısınmanın etkileri ülkemiz açısından tartışılmalı; hava kirliliği, su, enerji, sanayi, ulaşım gibi konularda gereken önlemler Kyoto Protokolü'nün zorunluluklarını karşılamak amacıyla bir an önce alınmalıdır. ■

Küresel ısınmanın etkileri ülkemiz açısından tartışılmalı; hava kirliliği, su, enerji, sanayi, ulaşım gibi konularda gereken önlemler Kyoto Protokolü'nün zorunluluklarını karşılamak amacıyla bir an önce alınmalıdır.

— Koca bir kent! —

Yakup Yıldız

Elektrik Mühendisi

Koca bir kent...Ve yanı başında gecekondular...

Değişen, değiştirildikçe de oradan oraya savrulan hayatlar...

Artan ve göç eden nüfuslar, patlayan kent...

Ve Kentsel rezaletler

Ve dikilmeyi bekleyen binlerce incir ağacı

Ve yarını arkada arayan kalabalıklar...

Ve Kentleşme

Bugün, yarını geçmişte arayan kalabalıklar dün yaşıyıp ta yarını arayanlardı. Bugünü yaşıyıp ta yarını arayan bizler ise, yarını geçmişte arayacak olanlarız. Nasıl oluyor da bugünde aradığımız yarın, yarında geçmişte arayacağımız yarın oluyor? Bu ortaya koymanın tezahürü ise zaman içerisinde yarın ve geçmişin iç içe geçmişliğinden ötürü yaşanan hüznün insanoğlunu çıkmaza sürüklemesini önlemek için içimizdeki geleceği öldürmeliyiz.

*Sen bırakmalısın artık benini
Seni böbürlendiren benin
Şaşırtılıp ta salık verildiğinde,
Uçsuz bucaksız bir çöle
Bir ben kalmayacak sende
Sendeki emanet beni çıkaran kibir,
Devredecek kendini bir yenilmişliğe
Ve o zaman işte
Kalmayacak bir farkın...*

Ve Şehirleşme

İlk çarpıklaşmaya başlayan doğa değildir. İlk önce değişen insanlığımızdır ve bunun sonucunda değişen ve her zaman değiştirme yetkisini elinde bulunduracak olan insandır. Konut ve barınma ihtiyacı, bu ihtiyacı hissedenlerin bilgi, görgü ve imkânları çerçevesinde gelişen bir olgudur. Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve devasa kentlerin oluşumunda homojen bir yapı için üretimde olmayan insanların sanayi ve üretim bölgelerinde bulunmaları şart değildir. Zaman zaman yapılmaya çalışılan bağımsız sanayi bölgelerin oluşturulma çabaları maalesef yetersizdir. Çarpıklığın giderilebilmesi ancak siyasi güçlerin oy kaygısından uzak şehir yasaların yapılması ve imara dönük af yasasının olmaması ile mümkündür. Doğduğum yeri özliyorum; bana özlem yaşattıran yeni tatlar getirilmiş olsa idi şimdilerde özlemimi duyduğum topraklarda yeni tatlarla beslenmiş yeni hayatı yaşıyor ve bastırılmamış hiçbir özlemim olmaksızın gelecek kuşaklara aktarılması gereken dinamiklerin sahibi olurum.

Ve Modernleşme

Böcek yiyen bitkinin hikâyesidir modernleşme. Avucuna aldığı kurbandan toprağına salgıladığından ötürü güzelim toprak üç kuşak kayıptadır.

*"Çoğumuz yetişkin yanlışlarıdır aslında
Katı, güvensiz, kibirli..."*

*Çocuklar yaşar yanı başımızda
Gizlice koruyarak güzelim bir sevgiyi
Narin bir duygudur onları dolduran
Karşılıksız, henüz ve hazır bağışlamaya
Soralım kendi kendimize bazen
Layık mıyız çocuklarımıza?*

A. Behramoğlu

Ve Koca Koca Adamlar

Sadece tahayyül edilebilen küçük küçük evler iken gökdelenler düşünen, düşünülen sadece kanaat edilecek oranda ekmek iken mükellef sofralar kurabilen ve sadece kursağı giden her lokmanın anaların ak sütü gibi helal kaygısı iken durmadan yükselen, büyüyen ve makamdan makama uçan adamlar. Bu koca adamların harcı karılırken, alın teri, su katılmamış taşralık, ince bir çizgide duran onurlar ve en önemlisi davalar kurban edilmiştir. Zaman gölgesi kendilerinden çok daha kocaman bu insanların önünde hazır ola geçme zamanı değildir; varsa yürekler bütün içtenlikle o yüreklerin en derinlerinden bir haykırış patlatmalı o semiz yüzlere aksi taktirde hiçbir zaman gönüllüsü olmadığı sözlü sınavına kaldırılmamak için muallimin göremeyeceği bir parmak kaldırışından öte bir şey olmak mümkün olmayacaktır.

Ve Biz

Ne olursa olsun yaşanan yaşanılması öngörülendir. Gerçek sınavı boyutlandırmak tam anlamıyla mümkün değildir. Verilecek sınav, kırdan ise kırsal gerekliliğin, kentte ise kentsel gerekliliğin ölçülerinde yaşamayı becermektir. Yoksa! Bir arada yaşamayı yüzümüze gözüümüze bulaştırdığımız andan itibaren devreye girecek tek bildikleri kan emmek olan güçler, bizleri birer deve yükü haline getirip devenin her yalpalamasında yükün iplerini bir sıkıp bir gevşeteceklerdir.

Akıllı Ulaşım Sistemleri

TÜNEL (SCADA) YÖNETİM SİSTEMİ

Giriş

Alarm

Trafik

Aydınlatma

SCADA Design

Enerji

Havalandırma

Yangın

Tünel (SCADA) sistemi, tünel içerisindeki tüm sistemlerin verilerinin birbirleri arasındaki değiş tokuşu ve gerekli işlemlerin otomatik ya da kullanıcı komutları ile yerine getirilmesini sağlar. Tünel Kontrol Merkezi çevredeki tünellere ait sistemlerin idare ve kumandasının sağlanabileceği Tünel (SCADA) entegrasyonuna sahiptir.

"Yarınlar Temel Atıyoruz"

2007 yılından bu yana; bina inşaatından yol yapımına, yüzer iskele yapımından endüstriyel tesis inşaat işlerine kadar bir çok alanda önemli projelere imza atmış olmanın haklı gururuyla
"Yarınlar Temel Atıyoruz"...

Esentepe Mahallesi Milangaz Caddesi No: 77 Dumankaya Vizyon A2 Blok Kat: 4 Daire: 13 Kartal / İSTANBUL
Tel: +90 216 511 57 17 Faks: +90 216 511 57 07
E-Posta: info@ekinyapi.net Web: www.ekinyapi.net